

NOVOTNY DÁNIEL

Rejtőzködő békesség

Békességet hagyok nektek: az én békességemet adom nektek... (Jn 14,27)

Persze tudom jól – rutinos képtárba járóként –, hogy egy képet, akarom mondani, egy festményt tisztos távolságból illik szemlélni. Mert ugye úgy teljes a rálátás, úgy válik a kép érthetővé, és hát erre készült. Ezt a képet, ami most a nappalink falán függ, szeretem mégis egészen közlő szemügyre venni.

Közlőrlől egy másik világba pillanthatok be, ugyanis így jól látszanak az erőteljes ecsetvonások, az olajfesték titkos domborulatai, ahogyan az ecset szála finom csíkokat húztak benne. Érződik az ecsetet tartó kéz mozdulata, a lendület. Sőt néha mintha nagyapámat is látnám a festmény előtt állni, törpe és torz alakját, ahogy vastag szemüvege mögöl vizslatja a képet, bal kezében az összemazatos paletta, jobb kezében négy-öt különböző méretű ecsetet egyensúlyoz, szívében gyönyörű nagyanyám ragyog, kifutott kávé és a terpentín lágyszaga tölti be a levegőt...

Ezt a képet én magam fedeztem fel. Egy nagytakarítás vagy valami hasonló alkalmával kiderült, hogy az egyik vászon, egy csendélet hátoldalán is van egy kép – hát igen, nagyapám többek között a vásznon spórolt. A hátoldalán rejtőzködő festmény azonnal rabul ejtett. Huszonéves nagyanyám hátradőlve szendereg rajta, bal keze felemelve, csuklójára a homlokán pihen.

Valami leírhatatlan, mindent betöltő, végtelen békesség és nyugalom sugárzik belőle. Az az intim pillanat, amikor megmoccanni sem akarok, félek, nehogy bármivel megzavarjam, felébresszem a másikat.

Most már távolabbról csodálom a képet. Festékredőkbé zárt fények játszanak a vállán és a kezén. Valószínűtlen színek és árnyékok veszik körül. Lehunytt szempillái mögött az álom megfjejtetlen titkai lapulnak. A nyugalom távoli lankáin járhat, mi csak többszörös áttételen át érezhetünk meg valamit ebből az álomvilágbeli békességből.

Sokszor gondolkodom arra, hogy egyszer egy rejtett, titkos helyen, valami nyilvánvaló dolognak a hátoldalán megtalálom a saját békességemet is. Azt hiszem, váratlanul bukkannak majd rá, de akkor ez a másvilági békesség betölt majd teljesen. És akkor az engem néző emberek majd mosolyognak, és megmozdulni sem akarnak, nehogy felébresszenek...*

* Novotny Emil Róbert képei – köztük ez a festmény is – megtekinthetők november 12-én, az északi egyházkerületi napon a budavári kápolnában.

REUSS ANDRÁS

Házasság, család, szexualitás

A TÉMA EGYIK KONTEXTUSA

Az elmúlt évtizedek gyors társadalmi változásai nem maradnak hatás nélkül az emberek életmódjára és mentalitására, így a magyarországi keresztényekére sem. Elsősorban a fogamzásgátló tabletta elterjedése következtében az egész nyugati világban fokozatosan végbement az ún. szexuális forradalom, amely szabadosságot hirdetett és élt. Ez a forradalom nem elhanyagolható motiválója volt az 1968-as diáklázadásoknak Nyugat-Európa-szerte. Párhuzamosan haladt ezzel már a „tabletta” előtt a szocialista-ateista propaganda, amely egyrészt a hagyományos keresztény erkölcsöt bírálta, polgárinak, túlhaladottnak nyilvánította, és így a szabadosságot támogatta, másrészt egy ún. szocialista erkölcsöt hirdetett magasabb rendűként. A kommunista pártvezetés többé-kevésbé mégis ügyelt arra, hogy legmagasabb káderei – legalábbis amennyire lehetséges – kirívóan ne vétsenek a házassági, családi és szexuális erkölcs dolgában. Azokat a vezető besorozású embereket, akiknek az élete ebből a szempontból kifogásolható volt, gyakran eltávolították tiszttségükből és a nyilvánosság elől. A férfi és a nő közötti szabad viszony ábrázolása a nyilvánosság előtt nem volt kívánatos.

Feltehetően sokak tapasztalata volt, hogy a rendszerváltás az újságárusoknál kitett és kinyitott szexlapokkal vált legkorábban láthatóvá, és a nyílt házasság és hasonló gondolatok nyilvános hangoztatásával vált hallhatóvá. A rendszerváltozás óta a hagyományos erkölcsöt megkérdőjelező kijelentések egyenrangúan vannak jelen a társadalomban, a kulturális és a politikai életben. Mindez mint ha még a jogalkotásban is éreztetné hatását. A hagyományos keresztény erkölcsöt olyanok is sokan kérdésesnek tartják, akik – akár életfolytatásukkal, akár gondolkodásukban – valamilyen módon a kereszténység mellett kötelezték el magukat. Ez nemcsak az egyház egyszerű és névleges tagjairól mondható el, hanem növekvő mértékben olyanokról is, akik esetleg valamilyen tisztet viselnek az egyházban. Idősebb emberek éppen úgy, mint fiatalabbak, akik egyébként kereszténynek vallják magukat, úgy vélik – legyen az szükséghelyzetük kényszere miatt vagy nagykorú kereszténységük tudatában –, hogy a legutóbbi idő-

kig általánosan elfogadott normákon túl kell vagy túl szabad tenniük magukat. Úgy vélik, hogy gyakorlati magatartásukat történeti vagy teologizáló érvekkel alá tudják támasztani. Véletlenszerűen heves viták kapnak lángra, a saját egyházon belüli vagy hazai események, illetve kijelentések miatt éppen úgy, mint az ilyenekről szóló külföldi híradások és kijelentések nyomán.

Tanulságos belelapozni az MTA–EHE Szociáletikai és Ökumenikus Kutatócsoportjában gyűjtött dokumentációba. Megállapítható ebből – számos ország közül csak egyet kiragadva –, hogy például az amerikai evangélikus egyházak már az 1920-as évektől kezdve foglalkoztak éves közgyűléseiken elfogadott nyilatkozataikban a családi élet egészségével, a nők munkába állásából következő problémákkal, a válással, az elváltak újabb házasságkötésével, a jegyesoktatás végzésével, a 30-as évek végétől a családtervezéssel és a fogamzásgátlással, a 40-es években a felekezeti és a faji vegyes házassággal, az 50-es években a terhességmegszakítással és a házasságon kívüli nemi élettel, a 70-es években az egyedül élők problémájával (single), a 80-as években sok régi kérdés mellett a lelkészek válásával, amelyekhez a 90-es években a nemi erőszak és a pornográfia témaköre társult. Ebben nemcsak az útmutatás ténye érdemel figyelmet, hanem az is, hogy ezeket a szövegeket nagy létszámú gyűléseken tárgyalták és fogadták el végül, alkalmat adva a kérdések széles körű megtárgyalására. Ezeknek az amerikai nyilatkozatoknak jellemzője, hogy leírják a helyzetet, alapos biblikus és evangélikus tanítást adnak, s felhívják a lelkészeket és a gyülekezeteket, hogy programjuk keretében foglalkozzanak ezekkel a kérdésekkel.

Az egyház és a teológia hazánkban adós még az egyházi és társadalmi nyilvánosságnak a házasság, család és szexualitás újabb kérdéseiről folytatott alapos vitával.

A ma embere minden korban hajlik arra a vélekedésre, hogy régen jobbak voltak az erkölcsök. A közzelfogás és az általános gyakorlat változása ezen a téren Magyarországon is már korábban észrevehető volt. A Magyar Evangélikus Orvosszövetségnek és a Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének 1943-ban az *Evangélikus Élet* címlapján megjelent nyilatkozata – „A nemi er-

kölcs érdekében” – már minden olyan kérdést említ, ami ma is él. Napjainkban az egyház mégis sokszerűen szembesül a problematikával és a meggyőződések éles ellentétéivel. A *biblicizmus* a bibliai előírások iránt kötelezi el magát – illetve olyan előírásoknak, amelyeket bibliainak tart, hiszen a régmúlt századoknak nem minden erkölcsi szabálya és bölcsessége olvasható ki direkt módon a Szentírásból –, s ezeknek a betartását tekinti bármiféle közösség, különösen is a hitbéli közösség alapfeltételének. A *történeti szemlélet* a bibliai követelések korhoz kötöttségét hangsúlyozza, és ezzel azt, hogy a normák értelmezésre szorulnak és változnak. A biblicizmus a bibliai kinyilatkoztatással szembeni hűtlenségben marasztalja el a történeti szemléletet, amelyről úgy tartja, hogy olcsó kompromisszumokat keres a korszellemmel, és nem bízik az evangélium megújító erejében. A történeti szemlélet úgy véli, hogy a biblicizmus önkényesen ragadja ki a házassággal, családdal, szexualitással kapcsolatos problémákat a lehetséges bűnök közül, és ráadásul oly módon, hogy a bűnös embernek igazában nem segít, hanem őt inkább csak elutasítja és elítéli. Mindkettő számol az ember bűnösségével, mindkettő hirdeti az új élet lehetőségét Krisztusban, még ha alig tudnak is egymással ezekben a kérdésekben szót érteni.

Valószínűleg mindkét felfogás világosan látja, hogy az egyháznak nincs lehetősége előírni magatartásformákat a ma embere számára, sem ilyeneket számon kérni rajta. Kevés, egyre kevesebb befolyása van az állami jogalkotásra is. Lehetséges út azonban, hogy a bibliai követelések mai értelmét és tartalmát keressük, ugyanakkor az emberi élet isteni rendje mellett szóló érveket megfogalmazzuk. A Szentírástól sem idegen az, hogy érveljen, vagyis az Isten tekintélyére való közvetlen utaláson túl belátható érveket sorakoztasson fel Isten rendjének megtartására. Az egyházak említett nyilatkozatai a bibliai indokláción túl a meggyőzésnek ezzel az eszközzel is élnek.

A HÁZASSÁG MINT FÉRFI ÉS NŐ KÖZÖSSÉGÉNEK ISTENI RENDJE

A keresztény hit egy férfi és egy nő egész életre szóló lelki és testi közösségét, a házasságot Isten jó rendjének vallja. Számos ország alkotmánya tartalmaz a házasság és a család elsőbbségét deklaráló kitételt. Mivel a házasság férfi és nő egymás iránti teljes és feltétel nélküli – az isteni szeretethez hasonlítható –, életre szóló szeretetközösségét jelenti, ezért leginkább alkalmas arra, hogy ennek rendjével azonosulva a férfi és a nő egymás támaszai legyenek jóban és rosszban, s a legmegfelelőbb gyermekek vállalására és felnevelésük biztosítására, a társadalomban való szocializálásukra. Az olyan elkötelezettség, amelyet valaki csak a jó és boldog napokra nézve vállal, nemcsak Isten rendjét, hanem a másik ember méltóságát is sérti. Kívánatos lenne ezért, hogy a házasság megőrizze kiváltságos

megítélését és helyzetét. Annál is inkább, mert még mindig helytálló megállapítás, hogy a törvényesen elismert házasságban egy esetleges válás esetén a gyengébb fél érdekei inkább védhetők. Ebből azonban nem következik, hogy a más együttélési formákban élőkre ne terjedjen ki a törvényes védelem.

Az egyházi esküvő kiváló alkalom Isten jó rendjének hirdetésére a jegyespár és a jelen levő gyülekezet számára. Egyúttal azonban a jegyesek bizonyágtétele egymás és a gyülekezet előtt, hogy egyetértenek a keresztény házasságértelmezéssel. Ilyen értelemben az egyházi esküvő a keresztény gyülekezet bizonyágtétele erről a világotól. Ez csak akkor valósul meg igazán, ha a házasulandók erre tudatosan igent mondhattak, gyakorlatilag akkor, ha előzőleg megfelelő jegyesoktatásban részesültek.

Férfi és nő házassági közösségének alakítása az érintettek szabadságában álló összetett és nagy feladat, amely tapintatot, alkalmazkodást, kreativitást, barátságot, szeretetet, szerelmet, de a saját hibák belátását és elismerését is, a társsal szembeni bírálat megfelelő közlésének képességét, kölcsönös megbocsátást és kiengesztelődést igényel. A házasság nem a szerelemnek változatlan hévvel lobogó lángja, hanem közös növekedés a közösségben és a szeretetben. A házasság egyházi megáldásakor azt kérjük, hogy Isten kísérelje el a párt a közös úton, és ehhez mondja ki a lelkész Isten áldását.

A házasságnak ez a modellje a paradigma az egyházi igehirdetésben és tanításban. A lelkésznek, szülőknak, hitoktatóknak és a gyülekezet tagjainak feladata, hogy az ifjúság és a felnőttek, házasság előtt állók és házasságban élők előtt folyjék ez a tanítás a keresztény házasság mibenlétéről, és minden tőlük telhetőt megtegyenek azoknak a segítségére, akik ebben a rendben élnek. S példájukkal kedvet ébresszenek másokban a házasság kötelékéhez.

AZ ÉLETTÁRSI VISZONY

Az élettársi viszony, ahogyan férfi és nő házasságkötés nélküli együttélését nevezik, olyan viszonyt jelöl, amely nem tisztázza férfi és nő kapcsolatának idői távlatát, vagy egyáltalán nem is foglalkozik vele. Bár nehéz statisztikailag megragadni azoknak a kötelezettség nélküli párkapcsolatoknak a mennyiségét, amelyeket nem vállaltak hivatalosan, anyakönyvvezető előtt, elmondható azonban, hogy számuk vetekszik a hivatalosan megkötött házasságkötésekével. Erre utal, hogy 1960 és 2003 között a házasságkötések száma közel a felére csökkent. Az egyes emberek szándékán vagy a házasságtól való féltelmén túl különféle egyéb szabályozások és gazdasági szempontok is úgy hatnak, hogy fiatal, de idősebb párok sem kívánnak házasságot kötni. Mivel a gyengébb fél a házasságkötés nélküli együttélésben még inkább hátrányt szenvedhet, ezért a jogalkotás szerte a világon feladatának tekinti, hogy az élettársi kapcsolatban élők

szert tehessenek jogokra és védelmet kapjanak. Ezért ez az együttélési forma egyre inkább a házassághoz közeli megítélésben részesül.

A házasságkötés nélkül egymással közösségben élő férfi és nő számos esetben megvalósít valamit a keresztény házasságból, ami a partneri kapcsolatot, a hűséget, egymás támogatását, valamint az esetleg születő gyermekeket és felnevelésüket illeti. Ünnepelesen kinyilvánított szavak nélkül is kötelezi őket a tényleges közösség, amelybe belevágtak. Felelősek egymásért emberek és Isten előtt ebben a közösségben is.

VÁLÁS

Magyarországon 2003-ban 522 válás jutott 1000 házasságkötésre. A válás tehát roppant társadalmi probléma, s így egyik fontos tényező a sok egyszemélyes háztartás kialakulásában. További következmény, hogy sok az egyedül élő a középkorúak és az idősek között, sok a csonka család – a gyermeküket egyedül nevelő anyák és apák száma, az anya vagy apa nélkül felnövő gyermek –, valamint az ún. korszakot követő család. Sok az emiatt csalódott és frusztrált ember is.

Az egyház feladata, hogy jó megoldáshoz segítse a házassági problémák között és házassági válságban élő embereket. Egyházunkban ez elsősorban a lelkészek lelki-gondozói szolgálatával történik. Sajnos még egyáltalán nem szervezetter, nem céltudatosan és nem mindig szakszerűen. Gyakran megtörténik, hogy a lelkész akkor értesül a nehézségekről, amikor a dolog már az ügyvéd vagy a bíróság előtt van, vagy már csak utána, amikor az elvált házastárs újabb házasságához kér áldást, amikor tehát a lelkigondozó kész helyzet előtt áll. Szükséges egyrészt minden lelkész folyamatos képzése, továbbképzése a házassági tanácsadásban, másrészt a házassági tanácsadás hálózatának megszervezése egyházunkban is.

Az egyház alapvetően az életre szóló házasság mellett van. A lelkigondozó ezért mindent elkövet, hogy segítsen a házasoknak megromlott közösségüket helyrehozni, az elkövetett hibákat belátni, megbánni, megvallani, egymásnak kölcsönösen megbocsátani és egymással megbékelni, kiengesztelődni. E fáradozásnak az a reménység az alapja, hogy Isten előtt állva ez nemcsak lehetséges, hanem utána, a súlyos próbát kiállva a korábnál erősebb lehet férfi és nő összetartozása, erősebb lehet egymás iránti szeretetük. Lehetnek azonban olyan kapcsolatok, ahol az ellentétek annyira élesek, a két ember annyira hajthatatlan, az egyik annyira veszedelemben van, hogy a lelkigondozó ennek láttán – szinte életmentésként – nem ítéli el a válásra vonatkozó döntést. Ez azonban nem a válás támogatása, hanem szinte életmentő műtét, amelyben egy reménytelenül tönkrement házasság romjai alól mentenek ki valakit.

Nem tekintjük megoldásnak, ha a válás merev elutasí-

tása azzal jár, hogy kizárják a gyülekezeti közösségből és magára hagyják a házasságával bajba jutott embert. Az sem nevezhető egyenes eljárásnak, ha a válás helyett a házasság érvénytelenítésének rafinált lehetőségeit nyújtják. Az ilyen gyakorlatok sem az igazságnak, sem a szeretetnek, sem Isten akaratának, sem az emberiség követelményének nem felelnek meg.

Bár a válás a társadalomban mindenütt előfordul – sajnos az egyház tagjai és munkásai között is egyre inkább –, a megtörtént válást gyakran még akkor is, ha az elvált személy másik házasságot kötött és gyermekeket is nevel, tehát emberileg rendezett viszonyok között él, az egyháztagok olyan foltként tartják számon, amely nem pusztán az illető élettörténetének része, hanem neki mindig felróható és fel is rovandó bűn. Az egyház, miközben egyrészt bünbánatra szólít, és azután bünbocsánatot hirdet, Isten megbocsátását és az általa ajándékozott új életet is el kell hogy ismerje és komolyan kell vegye.

CSALÁD: GYERMEKEKKEL ÉS GYERMEKEK NÉLKÜL

A világ más részein a túlnépesedés a nagy gond, Magyarországon éppen ennek ellenkezője: túl kevés gyermek születik. A korábbiakhoz képest sokkal alacsonyabb gyermekhalandóság mellett elfogadható a felelős családtervezés. Ha azonban sok pár marad gyermektelen, vagy csupán egy gyermeket vállal, akkor problémával állunk szemben, amely hosszabb távon az egész társadalomra hat. A gyermekvállalás egy pár közös útjának gyakran csak egyik elrendő célja sok más között, ami annak lehetőségét, esetleg veszélyét idézi fel, hogy kifutnak a termékeny időből. A későn vállalt gyermek esetleg nem kaphat testvért vagy testvéreket. Ahol pusztán önzésből vállalnak csak egy gyermeket, ott a szülők semmi mással nem pótolható ajándéktól fosztják meg gyermekükön kívül saját magukat is. Az emberek értékrendjének, gondolkodásának és életmódjának olyan változására van szükség, hogy a gyermek prioritása relativizálja a kényelemszeretetet és az anyagi javak megszerzésének vágyát is.

Fájdalmas tény, hogy az alapjában véve természetes és emberi szülői hivatás vállalását, amely hozzájárul az ember kiteljesedéséhez és érettségéhez, propagálni kell. Emellett szinte elképzelhetetlen, hogy olyan párok, akik gyermeket szeretnének, de valamilyen oknál fogva nem képesek rá, mit meg nem tesznek és el nem szenvednek a sikeres mesterséges megtermékenyítés érdekében.

Elgondolkodtató az is, hogy olykor már nagyon szerény állami pénzügyi intézkedések is észrevehetően serkentik a gyermekvállalást. A gyermek léte azonban nem múlhat pusztán gazdasági megfontolásokon. A gyermekvállalás sokkal inkább hozzáállás kérdése. A keresztényeknek és az egyházaknak a gyermekbarát beállítottságért kellene fáradozniuk saját körükben is, a szekuláris társadalom-

ban is. Megválaszolandó kérdés, hogy az evangélikus egyházi közvéleményben megfelelő módon van-e jelen a gyermekek iránti nyitottság. Egyházi feladat is síkra szállni a férjből-apából és feleségből-anyából, valamint a gyermekekből álló család mellett.

A sokféle fogamzásgátló módszer és eszköz következtében, amelyeknek egyébként a rövid- és hosszútávú mellékhatásairól túl keveset beszélnek, a terhességmegszakítások száma jelentősen csökkent, noha számuk még mindig túl magas. Túl sok férfi és nő a családtervezés eszközeként veszi igénybe. Ez a gyakorlat nem egyeztethető össze az emberi élet védelmének parancsával. A terhes nőt sokszor a társa vagy a családja is belekényszeríti ebbe a méltóságán aluli helyzetbe. Szerepe van ennek abban is, hogy a megszületett gyermekekre úgy tekintenek, mint az emberi döntés tárgyára, akinek élete a szülőktől van, nem pedig saját értéke és méltósága Isten teremtő akaratából.

SEXUALITÁS ÉLETKÖZÖSSÉGBEN ÉS AZON KÍVÜL

A bibliai és a keresztény rend szerint, amelyet számos társadalom elfogadott, a szexualitás helye a házasság. Ez ugyanis az az együttélési forma, amelynek az alapja a férfi és a nő legteljesebb életközössége. Minél szűkebb akár időben, akár tartalmában ez az életközösség, minél inkább a szexualitás a meghatározó eleme, annál inkább fennáll a veszély, hogy nem az áldozatos, tehát lemondani is kész szeretet, hanem a másikat eszköznek tekintő ösztön uralja. Nyilvánvaló, hogy a házasság hivatalos megkötésével önmagában még nem járul el ez a veszély. Abszolút emberi védelem egyébként sincs ez ellen. Az a kívánatos, hogy a házaspár egysége, egyetértése, egymásra figyelése, együttműködése, közössége egyre sokoldalúbb legyen és egyre inkább elmélyüljön. Mindezek fontos mozzanatok abban, hogy szexuális kapcsolatuk is fejlődjék és kiteljesedjék.

A bibliai és a keresztény rend soha nem valósult meg maradéktalanul, hanem minden korban többé-kevésbé ideál maradt. A mai emberek igen jelentős részének életvitele is távol áll ettől. Korábbi időknek az az erkölce, amely a látszatra adott, színlelésével nem vonzó példa. Az emberek szexuális ösztönei és hajlamai ma nyíltan jelennek meg, és ez még kevesebb képmutatást és nagyobb őszinteséget is tükrözhetne. Ma sokkal kevésbé az ún. „jó hír” megőrzése motiválja az embereket, mint inkább a társkeresés vágya, és ennek érdekében ki-ki mentalitása és erkölcsi felfogása szerint igyekezik az elvárásoknak megfelelni. Meghatározó tényező ebben a sikeresség vágya, hogy elmondhassuk: van valakim. Jellemző következménye az idői távlat lebegtetése, amikor az emberek egyik típusa elkötelezettség nélkül vagy a lehető legkisebb elkötelezettséggel akar egy kapcsolatba lépni, tehát úgy, hogy a kapcsolat tartamára vonatkozó készségét nem fedi fel és nem hagyja tisztázni. Az

emberek egy másik típusa a társ iránti igénytől vezetetté pedig nem ragaszkodik annak tisztázásához. A szexualitás nem korlátozott megélésének prioritása háttérbe szoríthatja férfi és nő kapcsolatának összetett gazdagságát, valamint azt az emberi fejlődést és érést, amelyet egy tartalmas kapcsolat és benne a hűség próbáinak megállása mindkettőjük számára hozhat. Ha ezzel szemben az egyik ember a másikban csak a szexuális ösztön kiélésének eszközét és lehetőségét látja, akkor pusztán a hormonok készítésétől vezérelve olyan lefelé vezető spirálba kerülhetnek mindketten, amelyből esetleg nagyon nehéz a visszatérés az érett szerelembe, férfi és nő emberi kiteljesedésének szépségébe és örömébe. A társ igénye, az érzések őszintesége, a boldog élet vágya mellett elengedhetetlen a másik ember iránti felelősség és szeretet.

A valóság tényeit tekintve a szexualitás és a házasság keresztény rendjét gyakran mondják életidegennek, s elvetik azzal, hogy az emberek túlnyomó többsége másképpen él. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy teljesen értelmetlen lenne bármilyen erkölcsi követelményről vagy egyáltalán etikáról beszélni, ha az lenne normának tekintendő, ahogyan az emberek élnek. Meggyőződésünk, hogy a felvázolt isteni rend jó rend. Nem nevezhető életidegennek, ha azt látjuk, hogy éppen az egyenrangú partnerként, méltósággal, boldogan élt és áldozatra is kész életet, a teljes emberi életet kínálja és teszi lehetővé. Ennek a rendnek a figyelmen kívül hagyása pedig félrevezet és tulajdonképpen megszegényít. Az élettől távolinak viszont annyiban valóban mondható, hogy az emberek sokasága nem ezt az utat választja.

Különösen a nemi érés idején történhet meg, de szinte minden életkorú ember sodródhat oda, hogy önkielégítésben keressen megoldást szexuális készítésére. Míg egyébként sokszor az emberi kapcsolat egyoldalúsága vagy sivársága a gond, amennyiben eszköznek tekintik a másik embert, itt a kapcsolatnélküliséggel állunk szemben. Ezt nem tekinthetjük a teremtő Isten akaratának. Ez az eljárás ugyanakkor nagyon rövid idejű kielégülést hoz, és nem segít hozzá a teljesebb és gazdagabb emberi kapcsolatokhoz, hanem inkább – főként, ha megszokássá válik – megnehezíti, vagy éppen elzárja a hozzájuk vezető utat.

Az egyháznak, lelkészeinek és minden keresztény embernek fontos feladata ifjabb és idősebb kortársaik előtt bizonyosságot tenni arról a szerelemtől, arról a szexualitástól, amelyben nem pusztán fizikai kielégülés történik a hormonális működés és a minden élőlényre jellemző ösztönök szintjén, hanem amely emberi kiteljesedést tesz lehetővé az ajándékozó isteni szeretet ember számára lehetséges magasabb szintjén.

EGYEDÜL

Minden korban voltak olyanok, akik tudatosan az egyedüllétet választották, vagy arra kényszerültek, hogy egye-

dül éljük le életüket. Korunk társadalmában is jelen van mindkét csoport. Miközben tömegtársadalomról beszélünk, ahol a korábbiakkal szemben sokkal több lehetősége van az embereknek másokat megismerni, barátokká lenni vagy éppen házastársat választani, a megfelelő házastársat számos esetben nem sikerül megtalálni. A probléma mintha inkább növekedne, semmint kisebbedne.

Korunkat mindenféle szempontból a sokféleség, a pluralitás jellemzi, ami azzal is jár, hogy számos esetben nehezebb előre látni, hogy egy másik embertől – különösen olyan viszonyban, mint a férfi és a nő kapcsolata vagy a házasság – mit lehet várni, mire lehet számítani. Ebben a helyzetben az egyes ember egyfelől nehezebben igazodik el, másfelől az identitását szeretné megőrizni. Így tapasztalható, hogy egyesek mindenkitől különböző identitásukat hangoztatva vakon utánoznak másokat, mások pedig óvatosságból vagy csalódások miatt tartózkodóak. A másokhoz való alkalmazkodást, az áldozathozatalt, az önzetlenséget a kisebb és nagyobb közösségekben látott rossz példák nyomán számosan túl nagy árnak tekintik ahhoz, hogy függetlenségüket feladják, ezért az egyedülélthez ragaszkodnak. A társadalomban természetesen akadnak szédelgők, akik mások jóhízeműségét kihasználják, s hiénák, akik másokat fizikailag és lelkileg tönkretesznek. A keresztény egyháznak fontos feladata mégis hirdetni, hogy ebben a megváltásra szoruló világban nemcsak rossz található, hanem lehetséges a boldog élet is. Óvni kell azonban mindenkit attól, hogy azt gondolja, majd ő megváltoztatja a világot, vele nem eshetek baj.

Számos házasság és más emberi kapcsolat csődjét látva vannak, akik ún. „próbaházasságban” akarnak meggyőződni arról, hogy egymáshoz illők-e. Az egyszerű életet azonban nem lehet semmilyen módon sem előre megélni, sem előre kipróbálni. Egy-egy szexuális aktust még csak igen, de két, egymást egész életen át szerető ember szexuális élettörténetét semmiképp. Mások helyzetüket vagy életkoruk előrehaladtát látva esetleg úgy gondolják, hogy dűlőre kell vinniük életüket, és meggondolatlanul döntenek, amikor igazi szerelem és a házassághoz szükséges komoly megfontolás nélkül kötik össze életüket valakivel.

A keresztény gyülekezet fontos feladata, egyúttal nagy lehetősége is, hogy segítse a szándékuk ellenére egyedül élőket a tartalmas életút, esetleg másoknak segítő szolgáltat megtalálásában.

HOMOSZEXUALITÁS

A homoszexualitás ősi témájára a Szentírásnak nincs jóváhagyó szava, hiszen csak tilalmakat tartalmaz vele kapcsolatban. Nem tekinti a teremtésben adott heteroszexuális struktúrával összeegyeztethetőnek, bűnként tartja nyilván, még ha nem is mindig egészen világos, hogy a használatos bibliai kifejezések pontosan megegyeznek-e a fogalom mai tartalmával.

A kutatások eddig nem állapítottak meg genetikailag kódolt hajlamot, noha ennek az ellenkezőjét sem zárták ki. Gyakran tekintik a korai helytelen szocializáció következményének, amely – ugyanúgy, mint egy lehetséges genetikai hiba – nem választható és meg sem változtatható. Az utóbbi évtizedek fejleménye, hogy a homoszexuális emberek nemcsak óhajtják homoszexualitásuk elismerését, hanem követelik is, és ezért a nyilvánosság előtt küzdenek. Ezzel az a benyomás támadhat, mintha az emberre lenne bízva szexuális irányultságának megválasztása. Veszedelmesnek különösen azok esetében mondható ez, akiknek a szexuális irányultsága még nem vagy nem teljesen alakult ki, hiszen a szexuális ösztön az emberrel születik, de megélésében szocializálódik.

Korábban a közvélemény – nem csak a keresztény kultúrkörben – a homoszexualitást és a homoszexuális embereket megvetette, üldözte, életüket csaknem lehetetlenné tette, esetleg ki is oltotta. Noha a homoszexualitást nem tekinthetjük a keresztény erkölcs alapján elfogadhatónak, a homoszexuálisok kirekesztése, tőlük az emberi életlehetőség megvonása sem pártolható. A szeretet keresztény értelmezése alapján sem lehetséges ez.

A homoszexualitás gyógyítására irányuló medicinális erőfeszítések eddig nem jártak eredménnyel. Az Egészségügyi Világszervezet feltehetően ezért törölte a betegségek hivatalos jegyzékéből, míg például az elhízást felvette. Van híradás arról, hogy hitre jutva, megtérve emberek megszabadultak homoszexualitásuktól. Az önmegtartóztatás is kétségtelenül lehetőség, annál is inkább, mivel számos heteroszexuális ember számára is ez a szükséges út, olykor éppen a házasságban. Az emberi szexualitás megkülönböztető vonása, hogy – bár tudatában van, hogy a szexualitás a hormonműködés miatt adott – nem hódol meg a hormonok diktatúrája előtt. Ezt hirdetni sajátosan keresztény feladat, amivel nem vesszük semmibe azokat a nem keresztényeket, akik vallási vagy humánus okokból ugyanezt vallják és élik.

A titokban maradt homoszexualitás érthető okokból nem jelent gondot a közvéleménynek, amely elveiben is hajlik arra, hogy a homoszexuális hajlamot tolerálja, de a homoszexuális gyakorlatot elítélje. Anélkül, hogy a probléma súlyosságát alábecsülnénk, látni való, hogy a hajlam és a gyakorlat ilyen megkülönböztetése csak azzal foglalkozik, ami az emberek szemébe kerül, és esetleg magára hagyja a hajlamával titokban küszködőt. Még ha a homoszexuális ember tudatosan ellenáll is annak, hogy példájának követésére másokat rávegyen, és még ha tudjuk is, hogy a homoszexualitás nem „fertőző”, emberileg ugyan érthető, mégis igen problematikus a homoszexuális pároknak az az igénye, hogy gyermeket fogadhassanak örökbe. A problémát általában a homoszexuálisok igénye és jogai felől szokták megközelíteni, azonban az érintett gyermeknek az apára és az anyára való igénye és joga nem kevésbé érdemel méltánylást.

Sajátos az olyan embernek a problémája, aki homoszexuálisként kíván lelkészi szolgálatba állni, vagy esetleg

már ott állva tudatosodik benne ez a hajlam. A nem kívánt példa miatt nem képzelhető el a lelkészi szolgálatnak a homoszexuális életfolytatással való összeegyeztetése. A lelkészi szolgálatra nézve meg kellene ugyanakkor határozni, hogy vannak-e más kizáró okok, és melyek azok, s hogy mi következik más bűnök, emberi hibák vagy gyengeségek meglétéből. Mivel a homoszexualitás a tapasztalatok szerint hosszú távú ügy, külön feladat, miként tudja az egyház, a keresztény gyülekezet a homoszexuális embert eltűrni, elhordozni, segíteni. Elgondolkoztató, hogy Pál apostol az emberi szexualitás eltévelyedését olyan következménynek tekinti, amely abból fakad, hogy az emberek „megismerték Istent, mégsem dicsőítették” (Róm 1,21), ezért „kiszolgáltatta” őket (Róm 1,24.26.28: mindháromszor a görög παρέδωκεν szóval) „a tisztátalanságnak”, „gyalázatos szenvedélyeknek” és „az erkölcsi ítéletre képtelen gondolkodásnak”. Nem lehet szó arról, hogy az egyes ember bűnét mások bűnével mentsük, és arról sem, hogy minden bűnt egyformának tekintsünk. Minden ember tapasztalata ugyanakkor, hogy sokszor mások bűne miatt jutnak tévútra emberek. Benne élünk mindannyian az emberi bűn szövevényében, amelynek egyik jelensége a homoszexualitás.

A TÉMA MÁSIK KONTEXTUSA

A házasság, család, szexualitás kérdésével foglalkozva a 6. parancsolatra (*Ne paráználkodjál!*, vagy *Ne légy házasságtörő!*) szokás utalni. A kérdés azonban nem csak az, hogy valamilyen ősi, bibliai és keresztény szabályrendszer szerint melyek a megengedett cselekvések, és melyek a tilalmasak. Nem azzal a kérdéssel állunk szemben, hogy meddig lehet elmenni bűn nélkül, hogy a bűn vajon ennél vagy annál a pontnál kezdődik-e. Az emberi magatartások, vágyódások, félrecsúszások, félrelépések, tévutak, csődök és bűnök nem oldhatók meg egy kazuisztikus rendszer felállításával, hirdetésével és megkövetelésével. Mindezek mögött az ember élvezetközpontú, önmagát kereső, a másikat háttérbe szorító és figyelmen kívül hagyó, önző énje rejtőzik. Ezért kell hivatkozni az első parancso-

latra is (*Ne legyen más istened!*). Ez a parancsolat azzal a kérdéssel szembesít, hogy az ember önző énje diktál, amelyet nemi hormonjai, veleszületett agresszivitása, érdekérvényesítési törekvése, másokat legyűrni akaró becsvágya feszít, vagy pedig másik központja van-e az életének: az élő Istenre hallgat, aki az embert a maga képére teremtette, megajándékozta az embert hozzáillő segítőtárral és a szexualitás örömeivel.

Jézus szavát szokták idézni, hogy nem olyan a világ, még a mózesi törvény alapján sem, amilyennek Isten eredetileg akarta. A mózesi törvény az emberek keményszívűségére tekintettel engedményt adott, és szabályozta a házassági elválást. Helytálló következtetés ennek alapján, hogy Jézus ellenezte a válást. Szavaiból azonban az is kiolvasható, hogy az ember keményszívű (σκληροκαρδία). A tanítványok mintha magukra értenék ezt, amikor arra a következtetésre jutnak, hogy ebben a helyzetben nem jó megházasodni, vagyis a jézusi norma megvalósítására önmagában senki sem képes (Mt 19,8–10). Egészen hasonló dolog történik Jézusnak a gazdag ifjúval folytatott beszélgetése nyomán is. Jézus megállapítása szerint a vagyon nemcsak annak az egy embernek a problémája, hanem minden gazdagé (Mt 19,23). A tanítványok, akik mindent elhagytak, és úgy követik Jézust, ezt is magukra értik: *Akkor ki üdvözülhet?* (Mt 19,25)

A házasság, család, szexualitás kérdéskörének vizsgálatától sem ahhoz várható útmutatás, hogy az egyik ember milyen mérték alapján ítélni meg vagy ítélni el a másikat. Isten rendje és törvénye meghatározza, hogy milyen az a rend, amelyben az ember a szexualitás Istentől kapott ajándékával élhet, ugyanakkor önző önmagával is szembesíti. Az evangélium lehetőséget ad, hogy az ösztönök örvénye ne rántsa az embert a mélybe, és új életet kezdjen. A házasság, család, szexualitás ezért nem csupán egy kérdés a második kőtábla parancsolatai közül, hanem ez is Isten-kérdés, hitkérdés, amely válaszút elé állít: önző vágyainak kielégítését hajszolva az ember azt választja-e, hogy tönkretesz másokat, önmagát, és szembefordul az élő Istennel, vagy pedig az ő ajándékait fogadja el, és él velük Isten rendje szerint. Élethossziglan az embernek szegezt kérdés és előtte álló feladat ez.

Evangélikus tagságú szabadkőműves páholyok

A szabadkőművesség 1717. június 24-én Londonban alakult szervezetté. Egyiptomi, hellén, mezopotámiai, druida, római hagyományokat, jelképeket felhasználva, főként a középkori építőcéhek szokásaira támaszkodva állította össze *James Anderson* anglikán lelkész 1723-ban felkérésükre a szabadkőművesekre máig is érvényes „alkotmányt”. Ebben kimondták, hogy tagjaik minden embert egyenlőnek tekintenek, a Felsőbb Lény létezését elismerik, de nem kérdezik meg, hogy melyik vallást követi a tag. A haza szolgálata szent kötelessége minden szabadkőművesnek, valamint a becsületes, tisztességes munkálkodás. „Jó hírű, szabad férfiak” lehetnek tagok. Filozofikus, emberbaráti és haladó intézmény a szabadkőművesség, mint a Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy alkotmánya ezt kimondta.

A szabadkőművesség már a 18. században elterjedt. A feltörekvő polgárság mozgalma volt. Előbb egész Angliában, majd Franciaországban, az angol gyarmatokon: Amerikában, Ausztráliában és hamarosan egész Európában, valamint az egész világon hívekre talált.

Magyarországon az első páholyt Brassóban alakították meg 1749-ben „A három oszlophoz” címen. A páholy a brassói evangélikus Fekete templom köré csoportosult. Az ebben a templomban talált mesterjelek önálló középkori építőcéhek létezésére vallanak. Ilyen mesterjelek vannak egyébként a korszakban épült egyéb templomokban is, például a kassai dómban. Seuieni Seuler Márton szenátor kérte az engedélyt a berlini nagypáholytól a páholy megalapítására.¹ A páholy tagjai között számos egyházi férfiú volt, köztük az evangélikus lelkész Rausz János. Báró Brukenthal Sámuel kormányzó maga is lelkes szabadkőműves volt. A nagyszombati páholy tagjai közül soknak fennmaradt a neve Abafi művében.² A magas állású főhivatalnokok között említi a cikk Filtsch János nagyszombati, Hammer János brassói, Lipták Mihály, Müller Jakab szent-erzsébeti, Filtsch Tamás szelindeki evangélikus lelkész, több református lelkészt és katolikus papot, plébánost.

A 19. században újjáalakult brassói „A három oszlophoz” című páholy is a Fekete templom köré csoportosult. 1875. október 21. óta működött Brassóban a „Három oszlophoz” című, a bukaresti „Brüderlichkeit” (Testvériség)

páholyhoz tartozó nyolc tag közreműködésével egy szabadkőműves kör. (A kör a tagságtól kevesebb feltételt követel meg, mint a páholy.) Közülük Franz Obert evangélikus lelkész volt, Rudolf Lessel zeneigazgató és székesegyházi orgonista, továbbá sok professzor, ügyvéd tartozott a körhöz. Az evangélikus vallás annyira fontos volt számukra, hogy Luther Márton születésnapjának 400. évfordulóján ünnepi páholyülést rendeztek november 10-én. Ezen Goszbeth Kristóf, a páholy szónokája „a nagy reformátor élete és működése felett ünnepi díszbeszédet tartott, kiemelve ebben a bátor és tántoríthatatlan harcos, dr. Luther Mártonnak az igazság és szellemi világosság terjesztése körül szerzett elhervadhatlan nagy érdemeit”.³

Egy év után a kör páholyá alakult. A páholy működését „egy szép tettel kezdte meg, ti. egy özvegy árva gyermekének tovább neveltetése végett történt felfogadása által. Jó ajánlat a remélhetőleg mielőbb megnyíló műhely⁴ számára” – írta a páholy jelentésében. „... két kiváló tény jelezhetünk, két vívmányt, melyek csírái páholyunk kebelében keresendőek, mert itt zajtalanul működő néhány tv-ünk⁵ buzgósága folytán gyönyörű gyümölcsre érleltek, s innen köteles mű terjeszti áldásos hatását. Ezek a »tápin-tézetek« (Alumneum) és »az iskolás gyerekeket felruházó egyesület«, mely mindketteje páholyunk tagjai által vidék-ség-be hozott, valamint azok meleg odaadása és fáradhatatlan buzgalma következtében létesítve is lett, s mely a 400. évi Luther-ünnep alkalmával felavatván működését meg is kezdte. A tápin-tézet egylete segítségével egy intézet lett berendezve, melyben jelenleg 9 növendék, ezer szegény iskolás fiú lakást és tökéletes ápolást egészen ingyen nyer. A gyermekfelruházó egyesület már 1883. év karácsony ünnepén kezdé szegény iskolás gyermekeknek adományait kiosztani.”

A Felvidékre északról jutott el a szabadkőművesség, a varsói „Az erényes szarmatához” című nagypáholy közvetítésével.⁶ Ennek a kezdeményezésére alakult meg *Eperjesen* az „Erényes utazóhoz” című, jelképes értelemmel elnevezett páholy. Abafi két evangélikus lelkész nevét őrizte meg: Berzeviczy Imrét és Krasznec Imrét a tagok között (i. m. 39. o.). *Selmecbányán*, az 1774-ben alakult

¹ Abafi Lajos: *A szabadkőművesség története Magyarországon*. Reprint. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993.

² Berényi Zsuzsanna Ágnes: Szabadkőművesi páholynévsorok Kelet-Magyarországból. *Névtani Értesítő* 16. 1994. 60. o.

³ Magyar Országos Levéltár P 1081 Három Oszlop 9. cs. XXXI. 1871–1886.

⁴ Páholy.

⁵ Testvérünk: szabadkőművesi megszólítás.

⁶ Berényi, 1994. 56–65. o.

„Az erényes emberbarátok” című páholy vezetője Csernánzky János evangélikus lelkész, a későbbi szuperintendens volt, és a tagok között, akik zömében ugyancsak az evangélikus egyházhoz tartoztak, olvashatjuk Hamalár Márton evangélikus tanító nevét is. A *besztercebányai* „A koronázott reményhez” páholy tagja volt Molnár János radványi, majd pesti szuperintendens, evangélikus lelkész, Fiedler József tábori pap, Klaniczay János iskolaigazgatósági acturius, utóbb tanfelügyelő, Szinovicz Mihály evangélikus szuperintendens, Sztehlo András evangélikus lelkész Petrovácson, Kubinyi Sándor, Liptó megye jegyzője, Lehoczky Dániel evangélikus lelkész Micsinán, Rombauer Mihály evangélikus lelkész Körmöcbányán és Terray János evangélikus lelkész Osztralukán is, tehát öt evangélikus és két katolikus lelkész. A tagok vallásáról nincs említés, de sokukról biztosan tudhatjuk, hogy evangélikusok voltak, például a balassagyarmati „Az erényes zarándokhoz” páholy tagjáról, szügyi Trajtler Gáborról, aki táblabíró volt, Puky Ferenc megyei főjegyzőről, és így tovább.

„A hét csillaghoz” című *pesti* páholy egyik alapító tagja volt Molnár János, a pesti gyülekezet első lelkésze, Liedemann Sámuel kereskedő, az evangélikus gyülekezet egyik alapítója, akit itt, a Deák téren temettek el az urnasírba.⁷ Liedemann választották a páholy titkárává, Molnárt szónokká. A Magyar utcában tartották összejöveteleiket Kreil Antal egyetemi tanár, páholyalapító lakásán. Megállapodtak abban, hogy az ügyintézés mindig a legfiatalabb tag feladata lesz. Liedemann Sámuel kérte a „Nagyszívűséghez” című páholytól – amelyikből „A hét csillaghoz” című páholyból a tagok az új páholy alapításának szándékával kiváltak – fél vagyona átengedését, mert onnan váltak ki, és templomépítés céljából volt a pénzre szükség. Társuk volt Trajtler Gábor, Sztehlo András, Lehoczky Dániel, Micznány Robmauer Mihály, Terray János stb. Az evangélikus iskola alapítója, Schédius Lajos feltehetően a balassagyarmati páholy alapításában is részt vett. Molnár János 1787 nov. 11-én a „Bádóg kalaphoz” nevű házban, az Irányi és Váci utca sarkán tartotta az első istentiszteletet Daubner János orgonista kíséretével.

A fasori gimnáziumot 1905. okt. 8-án alapították. A díszteremben levő fekete zárókőben helyezték el az alapítólevelet. Ennek aláírói nagy többségükben szabadkőművesek voltak: Bachát Dániel, dr. Bókay János, Erődi Béla, Fabinyi Gyula, Falvay Antal, Glück Frigyes, Prónay Jenő, Zsilinszky Mihály aláírása is szerepel ott.⁸

A 19–20. századi páholyok közül is csak néhány olyan páholyról emlékezem meg, amelyek valamilyen evangélikus intézmény körül szerveződtek. Ilyen volt többek között a soproni, a besztercebányai, az eperjesi és a brassói páholy.

A 19. században az elsők között alakult meg *Sop-*

ronban, az akkor már fejlett polgárvárosban a Hamburgi Nagypáholy védelme alatt a „Zur Verbrüderung” (Testvérvülés) páholy.

Az alapító tagok a következők voltak: Alt Leopold orvos, Bergmann Christian Franz orvos, Bock Julius kereskedő, Dörfler Georg tűzhelykészítő és házbérlő, Eckel August magánzó, Fehér Samu professzor az evangélikus líceumban, Frandorffer Heinrich gyárigazgató, Kania Josef dr. jogász, ügyvéd, Király Josef Paul, az evangélikus szeminárium igazgatója, Meyne Johannes Thomas gazdász és termelő, Poszvék Gusztáv professzor az evangélikus líceumban, Schindler Franz Paul, a Kereskedelmi és Iparkamara titkára, az *Oedenburger Nachrichten* (Soproni Hírek) szerkesztője, Thirring Karl professzor az evangélikus líceumban, Toppier Karl kereskedő és a Kereskedelmi és Iparkamara elnöke.

A 14 alapító tag közül Fehér Samu, Király Josef Paul, Poszvék Gusztáv és Thirring Karl bizonyosan evangélikus volt. Feltehető, hogy a többieknek is voltak evangélikus kapcsolatai, esetleg maguk is Luther követői közé tartoztak. A legelső 83 tag között is lehettek evangélikusok. Mindenesetre az első főmester Thirring Károly, szónok Poszvék Gusztáv, jegyzőkönyvvezető Fehér Samu személyében evangélikusok töltötték be a vezető tisztségeket. Később az ugyancsak evangélikus dr. Leszner Rudolf orvos lett több mint tíz éven át a páholy vezetője.

A páholy nevének megfelelően elsőrendű feladatának a testvériség ápolását tartotta. Családias légkör alakult ki. Örömben és bajban együttéreztek egymással. Üdvözléseket küldtek, részvétleveleket írtak. Együtt örültek például Leszner Rudolf bécsi díszdoktori avatásának, és annak, amikor némely tagjukat más páholyok dísztaggá választották. Személyes barátság fűzte őket egymáshoz. Zárt körben előadások hangzottak el a szabadkőművességet ismertető, úgynevezett oktató előadásoktól a könyvismertetésekig és a csecsemők egészségvédelméig. Az előadásoknak rendszerint volt valamilyen kapcsolata az időszerű gondokkal, és nem egyszer cselekvésre ösztönözték a hallgatóságot.

A soproni páholy pezsgő élete, sokirányú tevékenysége, kezdeményezései nagy vonzást gyakoroltak a polgárság legkiválóbbjaira. A megkezdett sort folytatták az evangélikus líceum és szeminárium tanárai. Szinte valamennyien beléptek a páholyba, de más iskolákból is jöttek új tagok. Vezető hivatalnokok, felelős tisztviselők: a GYSEV igazgatójától és vezetőitől a postafőtanácsosig mindenféle beosztásban működő értékes emberek. Az értelmiség csoportjai: ügyvédek és orvosok mellett a polgárok, a kereskedők, iparosok is helyet kaptak a páholyban.

A páholyalakulás idején Sopronban ennek ellenére nagy volt a szabadkőművesség iránt az ellenérzés. Ennek leküzdése céljából jelígyes pályázatot írtak ki egy, a szabadkőművességet népszerűen ismertető mű megírására. A győztes Poszvék Gusztáv lett, a páholy szónoka, a líceum igazgatója. Tanulmányát tüstént kinyomtatta a páholy. Az

⁷ Abafi, 1993. 367. o.

⁸ Berényi Zsuzsanna Ágnes: A Budapesti Evangélikus Gimnázium Története. *Confessio* 1989/4. 46–63. o.

egyik páholytagban, Romwalter Alfréd nyomdatulajdonosban önfeláldozó kiadót találtak mindenféle szabadkőműves kiadvány részére, és több körlevelet, javaslatot jelentettek meg a szabadkőművesek számára belső használatra.

1869-ben, a páholy megalakulásakor azonnal megalapították több ezer kötettel az ország első népkönyvtárát. Látogatása díjtalan volt. Az éves páholybeszámolókat rendszeresen közlik a könyvtár állományát és a kölcsönzések számát. Az érdeklődésre jellemző, hogy a kölcsönzések száma többszörösen meghaladta a könyvek számát évente. Az olvasásra vágyó kölcsönzők valósággal megostromolták az ingyenesen dolgozó könyvtárosokat: Coráry Bélát és Gruber Aladárt, valamint a többi páholytagot a könyvekért. Induláskor a könyvek 57%-a német nyelvű volt, később a magyar nyelvű kiadványok jutottak túlsúlyra. A páholy népkönyvtárát ügyes taktikával Soproni Népkönyvtárrá alakították, hogy ne csak a szabadkőművesek használják, hanem bátran vegyék igénybe mások is. Évekkel utóbb, amikor Sopron városa közkönyvtárat akart indítani, az egész virágzó intézményt átadták ajándékba Sopron városának.

A Népgyermekkör megalapítása is az elsők közé tartozott az országban. Nagy gondot fordítottak ezeknek a – mai szóhasználatlaltal élve – óvodáknak a működésére, és nem sajnálták a költségeket arra, hogy a két legkitűnőbb óvónőt alkalmazták, akik nemcsak képzetek voltak, de járatosak a magyar és a német nyelvben. Legfontosabbnak az „otthonias létkört” és a szakszerűséget ítélték. A gondjaikra bízott gyerekek rendszeresen tanultak, és ezzel párhuzamosan kertészkedtek, háziiparral foglalkoztak.

Az egész magyar szabadkőművesség intézményeit megszervezték Sopronban is. Így a Rabsegélyező Egyletük, az Anya- és Csecsemővédő egyesület helyi fiókja az Országos Egylet részlegeként működött. Ezek tudvalevőleg szabadkőműves kezdeményezéssel létesültek, és az ő irányításukkal, anyagi és erkölcsi támogatásukkal működtek országszerte. A soproni páholy ezt is a pedagógia oldaláról közelítette meg. Negyven rabot tanítottak írni-olvasni a Rabsegélyező Egyletben.

A soproni szabadkőművesek városukban szeretetházat létesítettek elaggott, magatehetetlen emberek részére, és azt nagy áldozatkészséggel fenntartották, még dolgoztak is benne önzetlenül.

A páholyban helyet foglaló nagyszámú tanár kezdeményezésére támogatta a páholy a „Széchenyi Társaságot”. Ez a társaság az ifjúsági mozgalmak segítésére jött létre. Ugyancsak a pedagógus páholytagok érdeme, hogy az iskolai oktatást is korszerű irányba igyekezett terelni a páholy.

Ezek az emberbaráti és kulturális létesítmények és intézmények a díjnyertes pályaműnél is jobban, szavak nélkül meggyőzték a város szabadkőműves-ellenes lakosságát, és egyre növekvő rokonszenvtől övezve folytathatták működésüket. Már nem volt szükség a helyi sajtó igénybevételére. Ezt megelőzően ugyanis jelentős összegekkel tá-

mogatták egyik-másik soproni lapot, hogy hozzon a szabadkőművességet védelmező cikkeket. Később már tetteik önmagukért beszéltek.

Az 1902-es év fordulópont a páholy életében. A titkári jelentés közli, hogy az 1869-ben alakult „Zur Verbrüderung”, majd magyarosodva „Testvérülés” páholy nevét „Széchenyi”-re változtatta. Ezzel határozott lépést tett a nemzeti irány felé. „Széchenyi neve kötelez: egy eredetileg német, később vegyes ajkú páholynál ez nem kicsiny haladás. A páholy szellemi munkája országos színvonalon állott.”

1902-ben hivatalosan értesítik a Nagypáholyt, hogy „[k]egyeskedjék a magyarul dolgozó páholyok sorába osztani és ennek következtében német helyett magyar írott táblákat (iratokat) számunkra juttatni.”

Dr. Veszprémi Vilmos páholytitkár, aki szintén tanár volt, előadást tartott. „Az új páholy nevének igazolására felolvasást tartott Széchenyiről, amelynek folyamán azt igyekezett bebizonyítani, hogy Széchenyi a legnagyobb magyar altruista. Az ünnepségen Balogh István testvér, tanfelügyelő, költő saját ódját szavalta el Széchenyiről, amelyben őt mint az emberi és hazafias erények mintaképet dicsőíti.”

Amikor a Széchenyi nevet választották, hitet tettek magyarságuk mellett. Geleji Frigyes, az evangélikus iskola tanítója, a páholy buzgó titkára azt írta: „Hazafias, erkölcsi és pedagógiai szempontból a convictusok felállítását szükségesnek tartja.” Ez 1902-ben történt. Később meg is valósították. Felekezetre való tekintet nélkül pályázatot írtak ki tanári nyugdíjintézetre, legalább huszonegy évi tanítás után. Ezzel megelőzték korukat. A „Széchenyi” páholy fennállásának negyvenedik évfordulóját is kisebb ünnepéllal kívánták megünnepelni. Ez ügyben a Nagypáholytól is eljártak. A Nagypáholy szabad kezet adott nekik, így bensőséges ünnepélyt rendeztek, méltóképpen a páholy hagyományaihoz.

1905-ben a páholy munkásgimnáziumot alapított, követte a főváros példáját.

A páholy otthon maradt tagjai a világháború alatt létrehozták a Soproni Munkások Gyermekebarát Egyesületét. A „Széchenyi” páholy ezt a szervezetet elsősorban a hadiárvák, a fronton harcoló katonák gyermekei számára létesítették. Az egyesület napközi otthonát a „nővérek”, vagyis a szabadkőművesek közeli nőrokonai látták el, és 1916-tól saját kezeléssel hadikonyhát üzemeltettek. A hadbavonultak családtagjait anyagiakkal és mindenféle más módon is segítették. A háború idején minden fontos ponton megtalálhatták a szabadkőműveseket.

A levéltár kiadatlan iratai között fennmaradt a „Széchenyi” páholy 1920-as névsora. Ekkor tiltották be országosan a szabadkőművesség működését. A névsort a Magyar Országos Véderő Egylet számára készítették azzal a nem leplezett céllal, hogy „felelősségre vonják” a páholytagokat. A trianoni döntés hazánkra nézve kedvező befolyásolása érdekében a páholy két kiáltványt adott ki angol nyelven, az egyiket Anglia, a másikat az Amerikai Egyesült Ál-

lamok részére. A kiáltványok a hallgatósághoz alkalmazott érveket hozták a pártatlan elbírálás érdekében. Tudjuk, nem jártak eredménnyel.⁹ A többivel együtt feloszlatták a páholyt, pedig a nemzeti érzés ébren tartásával is sokat tett a közvélemény formálásában a népszavazás alkalmából is.¹⁰

1878-ban alakult *Besztercebányán* a „Felvidék” páholy, a 18. századi „A koronázott reményhez” című páholy alapjain. Mintegy 109 tagja volt. A tagság 33%-a tartozott a város vezető tisztviselői közé, mintegy 10% a besztercebányai evangélikus líceum tantesztületéből került ki.

A többi tag is javarészt evangélikus volt, az alapítók közt szereplő Göllner Frigyes gyógyszerész, az első főmester is evangélikus volt, még hozzá az evangélikus egyház presbitere. Egyénisége meghatározta az egész páholy tevékenységét.

A páholy jótékonyági mukája:

- segítséget küldtek Egerbe, Miskolcra, Nagyváradra és más helységekre az árvízkárosultak részére.
- A Balkán-háború sebesült katonáit a helyi női klub segítette a páholy kezdeményezésére.
- Szlovák nyelven hatékony alkoholelles mozgalmat indítottak.
- A páholy kezdeményezett és fenntartott Zólyomban egy gyermekek részére készült menhelyet.
- Egyesületet alapítottak azért, hogy a szegény gyerekeket ruhákkal lássák el.

Szellemi tevékenység:

- Igyekeztek összegyűjteni „A koronázott reményhez” című 18. századi páholy történetét.
- Alapítottak és fenntartottak egy könyvtárat a páholy részére, egyet pedig a nagyközönség számára.
- Segítették az egyesületet, amely Pozsonyban azért létesült, hogy tanítsák a szakmai tudnivalókat.
- Helyi inasképző üzletet tartottak fenn azért, hogy harmóniumokat készítsenek és javítsanak.

Helytállás erkölcsi kérdésekben:

- Követelték, hogy a cigánykérdést demokratikusan oldják meg.
- Segítették a különböző nemzetiségek között a béke megteremtését.
- A páholy ösztönözte a Klapka György-szobor felállítását.

A páholy az Evangélikus Líceum köré szerveződött, bár az első húsz évben a vezéregyénisége Göllner Frigyes volt.

⁹ Berényi Zsuzsanna Ágnes: A szabadkőművesség kézikönyve. *Heraldika* 2001. 161–167. o. Uő: Felhívás az angol és amerikai szabadkőművesekhez. In: *Trianon és a szabadkőművesség*. Dokumentumok, tanulmányok. Szerk. Márton László. S. G. B. Kiadó, Budapest, 2002. 52–57. o. /Szabadkőműves füzetek 1./

¹⁰ Berényi Zsuzsanna Ágnes: Storno Ferenc és a szabadkőművesség. *Soproni Szemle* 1993/2. 141–144. o. Uő: A soproni „Széchenyi” szabadkőműves páholy története. In: *A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (komáromi) Övezeti Történetstárolkozó előadásai és iratai*. Komárom, 1995. 97–105. o.

A következő tanárok voltak a páholy tagjai: Keller Imre leányiskolai igazgató, Tompa Árpád felsőbb bányaiskolai tanár, Dr. Ficskó (Fucskó?) Mihály gimnáziumi tanár, Szentistványi Gyula akadémiai tanár, Gerhardt Béla, Podhradszky Lajos, Halmos János polgári iskolai tanár, Bauchor László tanító, Brader (Bróder?) Gyula kereskedelmi iskolai tanár, Teke Sándor, Pároy Endre tanítóképző intézeti tanár és Oravecz Ödön, Suhajda Lajos, Klaniczay Sándor, Kreisztler (Künszler?) János, Szenes Samu, Zwick Vilmos, Wágner Géza evangélikus kereskedelmi tanítóképezdei tanár, Kosáry János, Száva Péter, Szever Pál liceumi tanár, Dienes Gusztáv, Medviczky Gyula, Bandura László, Baier János tanító, Laczó Dániel ág. hitv. ev. tanító. Nem meglepő ezért, hogy a páholy sokat foglalkozott a pedagógia időszerű kérdéseivel, a besztercebányai evangélikus líceum fenntartásához is sok támogatást adtak. Lelkészek: Geduly Elek Ferenc, Vitális Gyula (Zólyom) evangélikus lelkész, Göllner Frigyes.¹¹

Eperjesen a 18. században már komoly szabadkőműves élet volt. Az evangélikus Pulszky Ferenc nagybátyja, Fejérváry Károly, egy értékes művészeti gyűjtemény tulajdonosa is itt volt tag. A szabadkőműves református közgazdásznak, Berzeviczy Gergelynek nagy befolyása volt a líceumra. Erről a kollégiumról írta egykori diákja, Kossuth Lajos a következőket: „Ott virradott fel lelkemben azoknak az elveknek világossága, amelyek vezéreltek viharos életemben a hazám és felebarátaim iránti kötelességnek ösvényén, amelyek adtak és meg vagyok győződve, adni fognak halálom órájáig mind akaratot, mind elszántságot és erőt feláldozni életemet és vagyonomat hazám eltörölhetetlen jogainak megvédésére és polgári, nemzeti s vallásos szabadsága szolgálatában.”

1828-ban Magyar Társaság alakult. Ennek több tagja játszott fontos szerepet a forradalom és szabadságharc idején: Vahot Imre és Sándor, Székács József, Kerényi Frigyes, Lisznyay Kálmán, Sárossy Gyula, Irányi Dániel, majd az ott vendégeskedő Petőfi Sándor.

A kiegyezés után a kollégium teológiatanárának, Csengey Gusztávnak izzó hazaszeretete, vonzó egyénisége, nagyszerű előadókészsége vonzotta a diákokat. Eperjesi diák, majd tanár, később igazgató volt Gömör János, a kollégium történetének megírója. A lelkiismereti szabadság, az erős nemzeti érzés, a demokratizmus elveire alapozta az iskola irányvonalát. Amikor 1919-ben megkezdődött a szlovákosítás, a magyartalanítás, a jogakadémia tanára, dr. Flórián Károly hívta fel a figyelmet a kollégium önkormányzati jogára. Mindezek a jellegzetességek a szabadkőművességre utalnak.

A *kassai* „Resurrexit” páholy nyolc tagja: Csengey Gusztáv ág. hitv. ev. teológiai tanár, Dóbiás Ede királyi főmérnök, Földi Manó dr. gyakorló orvos, Gömör János ág. hitv.

¹¹ Berényi Zsuzsanna Ágnes: A pharmacist as a motor of the society. 2nd International Conference of the History of Chemistry. 1996. (Frederick Göllner and lodge Felvidék.)

ev. kollégiumi főgimnáziumi tanár, Holénia Béla kereskedő, Kőrösy György dr. kir. kath. főgimnáziumi tanár, Mikler Károly dr. ág. hitv. ev. jogakadémiai tanár, Sziklai Henrik könyvkereskedő szabadkőműves kört alkotott. A kör az eperjesi kollégium egykori diákjáról, az evangélikus Thököly Imréről kapta nevét.

A „Thököly Imre” kör, kiegészülve dr. Horváth Ödön ág. hitv. ev. ker. kollégiumi jogakadémiai dékánnal, 1902. június 21-én Csengey Gusztávot választotta főmesterré. Az ideiglenes tisztikar többi tagját is megválasztották. Első felügyelő Sziklai Henrik, másodfelügyelő dr. Mikler Károly, titkár dr. Kőrösy György, szónok Gömör János kincstáros, Holénia Béla, előkészítő Dobiás Ede, templomőr dr. Földi Manó lett. Az új páholy postai címeként dr. Kőrösy György tanár lakását, a Kerényi u. 5-öt jelölték meg, de volt a páholynek saját helyisége is az Árok utca 26-ban.

A páholyra a fáradhatatlan buzgalom volt jellemző. Ezzel a lelkesedéssel védelmezték a magyar nyelvet. A szabadkőműves „szertartáskönyvet” nyelvhelyesség szempontjából fésülték át. Csengey Gusztáv főmester, a jeles költő és író is elkötelezettje volt a magyar nyelv ügyének. A nyelvvédelemben a 18. század legnagyobb magyar szabadkőművesének, Kazinczy Ferencnek a nyomdokaiba léptek.

A lendületes vezetés, a határozott célok kitűzése meghozta az eredményt. A páholy létszáma rohamosan nőtt. Belépett dr. Flórián Károly evangélikus jogakadémiai tanár, dr. Körtvélyessy Dezső törvényszéki bírósági tanár, Wallentinyi Samu főgimnáziumi tanár, dr. Holénia Gyula orvos, sok más között.

Hamarosan megkezdtek a szabadkőműves páholyokban szokásos előadások sorozatát. A tagok saját érdeklődési területükről, kutatási eredményeikről számoltak be a legváltozatosabb tárgykörökből.

Néhány ízelítő az előadások címéből: Csengey Gusztáv három alkalomra elosztva adta Thököly kor- és jellemrajzát. Oktató előadásokat tartott a szabadkőműves jelképek történetéről és jelentőségéről, az idealizmusról. Költői tehetségét is a páholy szolgálatába állította. Több ünnepség alkalmára írt verset. A közszeretnek és -tisztetnek örvendő Csengey Gusztávot éveken át újraválasztották főmesterré a páholyban. 1907-ben lett csak új főmester Jónás János személyében. Csengey Gusztávot ekkor tiszteletbeli főmesterré választotta a páholy.

Jónás János is számos előadást tartott kezdettől fogva. Első évben a János-ünnepéről, a szabadkőműves utópiáról és a halottégetés akkortájt nagy vihart kavart kérdéséről szolt. Politikatörténetéről hallottak tőle később előadást. 1906-ban húszoldalas tanulmányát a páholy külön füzetben kiadta *Páholy-e vagy Párt?* címen. Könyvismertetést is írt Ágoston Péter *A sztrájk* című könyvéről. 1911. február 3-án megemlékeztek haláláról a páholy épületében. A megemlékezést dr. Flórián Károly tartotta. 1912-ben őt választották főmesterré.

Dr. Flórián Károly is a páholy kezdő éveitől tartott elő-

adásokat. „A csodákban való hit csődjéről”, „Az ember származásáról”, „Az ösztönről”, „A francia vasutasztrájkáról” is szolt. Külföldi szabadkőműves folyóiratot ismertetett páholytársai számára, a *Freimaurerisches Journalt*. Egyéb tevékenységével is annyira megnyerte társai szeretetét, hogy 1915-ös orosz hadifogságba esése után is évről évre megválasztották főmesterüknek. Már a Nagypáholy is tanácsolta a „Thököly Imre” páholynek, hogy válasszon olyan főmestert, aki nincsen hadifogságban, de ők kitartottak szeretett vezetőjük mellett.

A sok értékes előadás között Gömör János a történelem szabadkőműves szellemű tanításáról szolt. „Az osztrák reakció veresége 1866-ban”, „Jelenkori gondolkozók”, „Ifjúsági lap alapítására” volt néhány további előadásnak a címe.

A páholy tevékenységének hatékony gyakorlati oldala is volt. Támogatták az egész magyar szabadkőművesség mozgalmait, köztük a párbajellenes szövetséget. A bányaszerencsétlenség áldozatainak családjait támogatták Resicán, Ajkán és másutt, a Sáros megyei patronage-mozgalmat kezdeményezték 1910-ben, megnyitották a Népirodát. Más páholyok kezdeményezéseit is felkarolták: a szabadkőműves irodalmi vállalkozást, a *Világ* című napilapot előfizettek; támogatták a Népkönyvhát, a győri Philantropia páholy internátusát, a Galilei kört, a Török Ifjakat Segélyező Bizottságot, a Kazinczy páholy mozgalmát, a helyi kórház betegeinek ellátását könyvekkel; a kecskeméti földrengéstől sújtottaknak, a bártfai gyermekotthonnak, a szegedi siketnéma intézetnek, az Országos Csecsemővédő Intézetnek, a Társadalomtudományok Szabad Iskolájának rendszeresen eljuttatták támogatásukat.

A felvidéki páholyokat igyekeztek összefogni: közös munkákat (összejöveteleket) rendeztek több alkalommal. A páholy legtöbb tagja az evangélikus egyház munkása volt. Érthető, hogy a páholy tevékenysége ezért szorosan összefonódott a protestantizmus ügyével. 1908. május 30-án a protestáns vértanúk június 9–11-ei ünnepségének szabadkőműves résztvevőit az Árok utca 26. számú páholyházba összejövetelekre hívták. Ebből az alkalomból emlékművet avattak. Jelen volt több felvidéki páholy: a Gömör, a Resurrexit, a Szepes és a Testvériség, valamint a budai Galilei páholy képviselője.

A munkások számára felolvasásokat szerveztek, megalakították a helyi Széchenyi Társaságot. Az *Eperjesi Lapokban* az elemi iskolai tanárok részére szervezett melegedő szobáról közöltek cikket. Ennek eredményeképpen az iskolaszék meg is valósította ezt a javaslatot. A *Tanítók segédkönyvét* megvették 12 példányban, és szétosztották a tanítók között.

A páholy „adományozott az aradi vesztőhely megváltására szükséges költségekre”. A háború során ők létesítették Eperjesen a Vöröskeresztet. A helyi Hadsegélyző Központban főleg szabadkőművesek dolgoztak, hadiárva-ápolókat létesítettek, az elesettek családjait támogatták. Még 1918-ban is vettek fel tagokat, a háborús helyzet ellenére.

Amikor a megyét ellenség foglalta el, bátorították a lakos-
ságot, jóléti indítványokat tettek.

1906-ban ők készítették el Eperjes vízvezetékét. Minden
tevékenységüket áthatotta az eszmeiség, a segíteni aka-
rás. Méltók voltak a páholy nevére.¹²

¹² Berényi Zsuzsanna Ágnes: Az eperjesi „Thököly Imre” páholy történe-
te. METESZ-ankét 1996. 185–188. o.

Az evangélikusok természetesen sok páholyban előfor-
dultak, mint a kolozsvári „Unio” páholyban is például
Fabinyi Rudolf, a kémia tanszék megalapítója, Kirchk-
nopf Gusztáv evangélikus lelkész és Sólyom János isko-
laigazgató.

A fenti adatok bizonyítják, hogy az evangélikusok a
szabadkőművességen belül is jóval országos számará-
nyuk felett képviseltették magukat hazánkban.

TOVÁBBKÉPZÉS HITTANTANÁROK SZÁMÁRA

Éljük át!

*Szerepek és játékok a hitoktatásban
A hitoktatás módszertani eszköztárának gazdagítása*

A továbbképzés fő célja, hogy a résztvevők eddig kevésbé ismert technikákat és mód-
szereket ismerjenek meg, amelyek segítségével a gyerekeket hatékonyabban motivál-
hatják, és a hitoktatást még életszerűbbé tehetik. A továbbképzés munkamódszerének
fő alapelve, hogy a résztvevők a technikákat saját élményen keresztül ismerjék meg,
majd azt követően elemezzük azok célcsoporttól függő adaptálási lehetőségeit.

A továbbképzés időpontja: 2005. november 17-19.

Helyszín: Piliscsaba, Béthel Missziói Otthon

Költsége: 4500 Ft/fő

Szeretettel várjuk minden óvodai, iskolai hitoktatást végző hittanár, lelkész jelent-
kezését, akár egyházi, akár nem egyházi intézményben tart órákat.

A továbbképzésen való részvétel feltétele a teljes kurzuson való jelenlét.

Jelentkezés és információ

A Katechetikai Bizottság elnökénél, Sólyom Anikónál a 06-20/824-4504-es telefonszá-
mon vagy e-mailben (aniko.solyom@axelero.hu) az alábbi adatok megadásával: név,
gyülekezet és/vagy oktatási intézmény, tanított korosztály (fontos!), lakcím, telefon, e-
mail cím.

A jelentkezés határideje

október 14. péntek.

Figyelem! Korlátozott létszámban tudjuk fogadni a jelentkezőket, ezért kérjük, hogy
minden érdeklődő vegye komolyan a jelentkezési határidőt! A jelentkezés elfogadásá-
ról visszajelzést küldünk. Akkor küldjük el a részletes programot is.

FABINY TAMÁS

Az exegetikai munka mint hitépítő és hitmélyítő folyamat*

Nem egyszerűen az elődök iránti tisztelet kötelez arra, hogy előljáróban felidézsem, kik is tanítottak korábban egyetemünk újszövetségi tanszékén. Sokkal inkább az a bizonyosság, hogy – méltatlan utódként is – az ő munkájukra építhetek.

Cserháti Sándor, akinek több mint másfél évtizede közvetlen munkatársa lehetek a tanszéken. Mindmáig lenyűgöz, ahogyan a görög szöveg alapos ismeretére is építve az értelmet és a hitet egyaránt ébresztő előadásokat tart.

Próhle Károly professzor hosszú pályafutásának különböző szakaszaiban három tanszéket is vezetett, leg hosszabb időn át az újtestamentumit. Tanítványaként nemcsak imponáló tárgyi tudását, hanem a megértésért és megértetésért folytatott hatalmas belső küzdelmét is meg tapasztalhattam.

Két távolabbi – még a hajdani soproni fakultás professzoraként indult – elődömet csak könyveikből és tanulmányaikból ismerhetem. Életművüket azonban éppen az minősíti, hogy évtizedek elmúltával is eszméltetőnek bizonyulnak gondolataik. *Karner Károly* teljesen szinkronban volt a korabeli európai biblikus kutatásokkal: kommentárjai és monográfiái ma is nélkülözhetetlenek. *Kiss Jenő*ben pedig a szótárkészítő alázatát látom.

Isten áldja meg a már elhunytak emlékét, és tartsa meg körülünkben még sokáig az ereje teljében szolgáló professor emeritust!

Székfoglaló előadásom címe: *Az exegetikai munka mint hitépítő és hitmélyítő folyamat*. Néhai *Veöreös Imre*, egyetemünk tiszteletbeli doktora – aki a lelkészi szolgálatban volt elődöm a kőbányai gyülekezetben – hangsúlyozza *Az Újszövetség szingardagsága* című könyvében, hogy a teológiai munka együtt járhat a hitépítéssel. A magam részéről most ezt elsősorban az újszövetségi exegézisre, írásmagyarázatra szeretném alkalmazni.

Néhány kisebb-nagyobb példát fogok idézni annak bizonyítására, hogy az exegetikai részletmegfigyelések ko-

rántsem öncélúak, hanem kifejezetten a hitépítés és -mélyítés szolgálatában állhatnak.

Nyissuk csak ki – ezúttal jelképesen – az Újszövetség görög nyelvű kritikai kiadását, a jó öreg Nestlét! Az evangéliumok címeként azt olvassuk: *κατα μαθαιον, μαρκον, λουκαν, ιωαννην*, vagyis „evangélium Máté, Márk, Lukács és János szerint”. Mindig hangsúlyozom, hogy a „katára” (görögül) érdemes odafigyelni. Vagyis *egy* evangélium van, amelyet négy, egymást kiegészítő feldolgozásban ismerünk. Ez pedig nem Máté, Márk, Lukács és János evangéliuma, hanem csakis Jézus Krisztusé. A tudósításokban itt-ott megmutakozó különbség felismerése egyáltalán nem érinti a Szentírás Istentől ihletettségeinek kérdését, hanem az egyes szerzők – és a mögöttük levő gyülekezetek – eltérő helyzetével magyarázhatók. Az evangélisták nem szolgálai módon, hanem a szó legjobb értelmében vett kreativitással dolgozták fel a hagyományban rájuk örökített anyagot.

Vegyünk erre két egyszerű példát! Az egyik Jézusnak Jeruzsálem fölötti panasza: hiába akarta összegyűjteni a város fiait, ahogy a tyúk szárnya alá veszi csibéit, azok nem akarták. Mind Máté, mind Lukács ezekkel a jézusi szavakkal zárja a perikópát: *Íme, elhagyatott lesz a ti házatok. De mondom nektek: nem láttok addig engem mostantól fogva mindaddig, amíg azt nem mondjátok: Áldott, aki jön az Úr nevében.* (Mt 23,38k; Lk 13,35) Ha bibliaismereti órán megkérdem, mire utal itt Jézus, akkor legtöbbször alighanem rá is vágják: a jeruzsálemi bevonulásra, hiszen ott mondja majd a sokaság: *Áldott, aki az Úr nevében jön!* Lukács szerkesztésében ez alighanem így is van, ám észre kell venni, hogy a mátéi kronológiában már két fejezettel ezen esemény után vagyunk! Vagyis ő valószínűleg nem ebben az alkalomban, hanem egy eljövendő eszkatologikus eseményben várja a prófécia beteljesedését.

A másik példám is a két nagy szinoptikust érinti. Eltérő sorrendben közlik Jézus pusztabeli megkísértésének második és harmadik epizódját. A *változtasd a köveket kenyérré* első kísértése után Máté előbb a jeruzsálemi templom tetején látatja Jézust, ahonnan az ördög szavára a mélybe kellene vetnie magát, majd – harmadikként – a kí-

* Egyetemi tanári székfoglaló előadás a budapesti Evangélikus Hittudományi Egyetemen 2005. szeptember 16-án.

sértő egy igen magas hegyről megmutatja neki a világ minden országát, és cserébe a hatalomért vallásos hódolatot vár el Jézustól. Ez a szerkezet teljesen logikus, hiszen a koncentrikus körök egyre tágulnak: a személyes szférából a zsidó vallás legszentebb helyére jutunk, végül az egész világ feltárul előttünk. Lukács a templomi kísértést hagyja a legvégére. Vajon miért? Alighanem azért, mert dramaturgiailag ez illik bele az ő szerkesztésébe. Lukács ugyanis a jeruzsálemi templomnál meghiúsult kísértés után mondja: *ekkor eltávozott Jézustól az ördög egy időre* (Lk 4,13). Ez az idő akkor jön el ismét, amikor a sátán, ismét csak a jeruzsálemi templomnál, a főpapok és a templomőrök asszisztálása mellett, bement Júdásba (Lk 22,3). Ha mechanikusan vizsgáljuk ezt az elbeszélést, azt kell mondanunk, hogy Máténak és Lukácsnak nem lehet egyszerűen igaza. Ám ezzel teljesen félreértenénk az evangéliumok célját, ami nem a történeti rekonstrukció, hanem a hitébresztés.

Az a tézis, hogy az exegetikai munka hitébresztő és hitmélyítő lehet, beigazolódhat egy, a legtöbb olvasó számára bizony fárasztó olvasmányt nyújtó nemzetségtáblázat figyelmes vizsgálatán is. A Máté-féle nemzetségtáblázat – amely, mint tudjuk, Jézus ábrahámi leszármazását hivatott igazolni – meglepő módon négy asszonyt is említ. Ez enyhén szólva szokatlan. Ebből a négy asszonyból ráadásul kettő parázna (Támár és Ráháb), egy pogány (Ruth), a negyedik pedig az a Betsabé, akivel Dávid házasságtörést követett el. Egy a törvényes leszármazásra oly sokat adó korban ez a négyes nem kevesebbet jelez, mint hogy Isten akkor is megtartja ígését, ha a választott nép azt eljátszaná. Ebben az esetben különösen érvényes a régi mondas: Isten görbe vonalakon is tud egyenesen írni.

Egy-egy bibliai szó pontos ismerete is mélyítheti hitünket. Talán elég, ha csak arra utalok, hogy az *abba* a Jézus korabeli arámban nem annyira az ünnepélyes „atyát” jelentette (amit a legtöbb fordítás hoz), hanem a sokkal bensőségebb, szinte becéző „apuka”, „papa” megszólítást. Isten megengedi, hogy egészen személyes viszonyt ápoljunk vele! Talán a régi angol őrzött meg valamit ebből a szemléletből, hiszen – mint közismert – ezen a nyelven eredetileg csak Istent lehetett a tegező *thou* megszólítással illetni, mindenki mást a magázódó *you* forma illetett.

Nagyszerű, hogy rendelkezésünkre állnak különféle bibliafordítások, de feltétlen többletet jelent, olykor pedig kifejezetten korrektívum lehet az eredeti szöveg figyelmes vizsgálata. Mt 6,33-at sokszor így idézzük: *Keressétek először Isten országát és annak igazságát*, ám elég egy pillantást vetni a görög szövegre, hogy lássuk: az *αυτου* nem az országra, hanem Istenre vonatkozik. Ha pedig a mondatot immár helyesen így fordítjuk: *Keressétek először Isten országát és igazságát*, akkor egészen a páli teológia „Isten igazsága”-fogalma felé verünk hidat.

Mt 20,26 szerint a világban tapasztalható rangkórság és rivalizálás szemléltetése után azt mondja Jézus: *de közöttetek ne így legyen* – legalábbis a talán leggyakrabban idézett

fordítás szerint. A görög szöveg azonban nem imperativust, hanem indicativust hoz (ἔσται), vagyis *nem így van*, esetleg *nem így lesz*. Ez pedig erőteljesebb forma, hiszen elmentmondást nem tűrően hangsúlyozza: a tanítványok csakis akkor tartoznak Jézushoz, ha rájuk nem az egymással való vetélkedés jellemző. Ugyanezzel a logikával kell hangsúlyozni, hogy nem helyes egy istentiszteletet így kezdeni: „Legyen ez a mi összejövetelünk az Atya, Fiú, Szentlélek nevében.” Itt ugyanis nem jámbor óhajt fogalmazunk meg, hanem a Szentháromság Isten bennünket aláztatra kötelező hallatlan igényét. Sajnos a Miatyánk végén álló – és csak a későbbi kéziratokban szereplő – doxológiát is helytelenül mondjuk. A görögben ott kétszer szerepel a *καὶ*, vagyis így kéne mondanunk: „Tied az ország, és a hatalom és a dicsőség.” Igaz, hogy a mindennapi stílusban tanácsosnak tartják, hogy csak a felsorolás utolsó tagja előtt használjuk az *ést*, ám a szöveg ünnepélyessége – és a filológiai pontosság – indokolná a fenti formát.

Egy-egy görög szó gazdag tartalmának észrevétele ugyancsak eszméletető lehet. Egyetlen igekötő megváltoztathatja a jelentést! Zsid 10,39-ben azt olvassuk: *Mi nem a meghátrálás emberei vagyunk*. Az itt szereplő ὑποστολή kifejezés ellentéte az ἀποστολή-nak, ami küldetést, apostolságot jelent.

Sok esetben nemcsak az igekötő, hanem a szerző által használt nyelvtani alak is döntő teológiai tartalmat hordoz. Egyetlen aoristos alak komoly teológiai tartalmat sűrít magába. Vegyük például Tit 2,11-et, ahol ezt olvassuk: *Megjelent az Isten üdvözítő kegyelme minden embernek...* Az aoristos alakú ἐπεφανή, vagyis „megjelent” mögött ott érezzük a vízkeresztre utaló ἐπιφανεῖα főnevet, amely már a görög világban is az addig elrejtett istenség láthatóvá válását, dicsőséges megjelenését fejezte ki. Az aoristos igeidő tudvalevőleg csak a cselekvés kezdetét hangsúlyozza, további információt nem ad arról, hogy a cselekvés folyamatban van-e (imperfectum) vagy befejeződött (perfectum). Esetünkben éppen ez a nyelvtani alak teszi egzisztenciálisan izgalmassá a krisztológiai kérdést: Jézus megjelenése, az epifánia csupán múltbéli esemény-e, vagy ma is élő valóság? Kinek-kinek személyesen kell erre válaszolnia. Íme, egy aoristos alak kihívása.

A jó stílusérzékkel író Pál apostolnál mindig érdemes az igeidőkre is figyelni. A Filippi-levél egy szakaszában (Fil 3,7–8) két egymást követő mondatban hangsúlyozza, hogy leszámol múltjával, és kárnak ítéli mindazt, ami addig nyereségnek számított. Ebben az összefüggésben a ἡγεομαι igét előbb perfectumban használja (ἤγημαι), majd pedig praesensben (ἡγοῦμαι). Ez a két egymást követő *tempus* azt érzékelteti, hogy a megtérésnek van egy múltbéli, befejezett mozzanata, ugyanakkor az a jelenben folyamatosan is meg kell hogy nyilvánuljon.

Az idő rövidege miatt szinte csak jelzésszerűen utalok a János-evangélium teológiai tartalmát is hordozó két nyelvi finomságára. Az üres sírról szóló tudósításban három személyről is olvassuk, hogy „látott”. 20,1 szerint

Mária látta, hogy a kő el van hengerítve. Itt a βλέπειν ige szerepel. 20,6 szerint aztán Péter is látja az immár gazdátlan lepleket. Itt a szerző a θεωρεῖν igét használja. Újabb két verssel később a szeretett tanítványról azt olvassuk, hogy „látott és hitt”. A látásra itt egy harmadik ige, a ὁρᾶω szerepel. Mindebben érezzük a fokozást: Mária azt látja, ami a szeme előtt van, Péter elméleteket, teóriákat gyárt, a szeretett tanítványnál viszont hittel párosul a látás. Ezt már csak és kizárólag 21,29 képes fokozni, ahol Tamással kapcsolatban ezt mondja Jézus: *boldogok, akik nem látnak, és hisznek!*

Sokan és sokszor felhívták már a figyelmet Jézus és Péter megrendítő dialógusának sajátos szóhasználatára. Jézus – mint egy rendhagyó gyónás és feloldozás keretében – megkérdezi Pétert: „szeretsz-e engem?”. A magasabb rendű, isteni szeretetre utaló ἀγαπᾶω igét használja, Péter azonban az emberi szeretetet jelző φιλέω szóval válaszol. Jézus másodszer is az ἀγάπη-val kérdez, Péter másodszer is a φιλέω-val válaszol. Ha az evangélium csupán emberi mű lenne, akkor itt alighanem a katartikusnak szánt váltásnak lennének tanúi: Jézus ismételt agapé-kérdésére már Péter is ki tudná, ki merné mondani, hogy agapé-szerűen szeret. De az evangélium több, mint emberi mű, éppen ezért nincs benne semmi mesterkélt katarzisz. 21,17 szerint Jézus az, aki a harmadik kérdésével a φιλέω-t használja, amire Péter is ezzel válaszol. Vagyis nem Péter kapaszkodik fel Jézushoz, hanem a Mester hajol le a tanítványhoz. Ebből a keresetlen őszinteségből már hitelesen következhet Péter sorsvállalása: őrzi a juhokat, majd amikor eljön az ideje, kinyújtja a kezét, és hagyja, hogy más övezze fel őt. Vagyis hogy végigjárja a mártíriumot is magában foglaló jézusi utat.

Jézus szenvedéstörténetéből két mozzanatot emelek ki témánk összefüggésében. Az evangélisták között nincs összhang abban a tekintetben, hogy mi volt Jézus legutolsó szava a kereszten. Lk 23,46 szerint ezt mondta: *Atyám, a te kezébe teszem le a lelkemet*, Jn 19,30 szerint pedig ezt: *Elvégeztetett*. Megingathatja-e a történeti hitelességbe vetett hitünket ez az eltérés? Aligha. Sőt, kifejezetten mélyebbre hatolhatunk az események titkába, ha figyelmesen exegetáljuk a két eltérő szövegezést. A teljesség igénye nélkül most mindkét szöveggel kapcsolatban csak egy-egy mozzanatot említek. Írásmagyarázók szerint a Lukács által idézett mondat nemcsak Zsolt 31,6-ra utal, hanem a hívő zsidók korabeli esti imádságára is. Jézus ezek szerint szinte gyermeki hittel hal meg a kereszten, mintha csak ezt imádkozná: „Én Istenem, jó Istenem, becsukódik már a szemem...” Lehet-e ennél nagyobb vigasz számunkra? A jánoszi „elvégeztetett” szavát pedig hajlamosak lennénk a „befejeződött, mindennek vége” értelemben venni – ha nem tudnánk, hogy a görög τετέλεσται mögött a τέλος szó áll, ami nemcsak a véget, hanem valaminek a célját is jelenti. Így léphet a reménytelenség csüggedt szava helyébe a győzelmi kiáltás: célhoz ért Jézus élete, benne a megváltás műve!

Vegyünk egy példát az Apostolok cselekedeteiből is! E könyvben háromszor szerepel (9., 22. és 26. rész) Pál megtérésének a leírása, ami egyrészt dramaturgiai érdekesség (mindig más kontextusban hangzik el), másrészt az ókori irodalomban megszokott retorikai eszközzel így mennyiségi módon is kifejezésre jut az esemény fontossága. Érdekes továbbá, hogy a három elbeszélés korántsem egyezik minden részletében. 26,14 szerint Pál például – a többi beszámolótól eltérően – ezt mondja: *...egy hangot hallottam, amely így szólt hozzám héber nyelven: Saul, Saul, miért üldözöl engem? Nehéz neked az ösztöke ellen rugódoznod*. A héber itt az arámot jelenti. A megdicsőült Jézus tehát anyanyelvén, arámul szólította meg Pált. Milyen jó, hogy ez a fiatalember a tarsuszi diaszpórában nemcsak görögül (és talán latinul) tanult meg, hanem arámul is! Csak érdemes volt Gamálieel iskolájába is járni... A „nem lehet az ösztöke ellen rugódoznod” szállóige a hellenista irodalomban Aiszkhülosztól kezdve Euripidészen keresztül Libanioszig (különböző variánsokban) sokszor előforduló aforizma, ami azt jelenti, hogy nem lehet ellenkezni. Nagyon feltűnő, hogy a zsidó irodalomban nincs nyoma ennek az idézetnek! A megdicsőült Jézus tehát nem kevesebbet tesz, mint – egy ember megmentése érdekében – idéz és rögtön héberre fordít egy ismert görög mondatot! Ez a hermeneutika nem kevesebbet eredményez, mint azt a felismerést, hogy bizonyos nem keresztény mondatok, bölcsességek Jézus közelében megszentelődhetnek, új tartalommal telhetnek meg. Ha az előbb azt mondtam, jó, hogy Pál tud arámul, akkor most tovább kell mennem: még jobb, hogy Jézus tud nemcsak arámul, de egyebek mellett görögül is. Hiszen ő ismeri, így le is tudja fordítani Euripidészék bölcsességét... *Az István, a király* című rockoperában Koppány hívei így énekeltek: „Nem kell olyan Isten, aki nem tud magyarul...” Szerintem ha görögül tud, akkor magyarul is tud. Ismerheti – egyebek mellett – Petőfit és Arany Jánost, Márait és Esterházyt... Ezt úgy értem, hogy bizonyos kegyelmi állapotban – mint amilyen a damaszkuszi élmény volt – megszentelődhetnek az amúgy profán mondatok és gondolatok, a nyelvi akadályok pedig leomlanak.

Az idézett példákkal azt kívánom szemléltetni, hogy a figyelmes olvasás és a tudományos apparátust igénybe vevő vizsgálódás a bibliai szövegek korábban nem látott mélységeit tárhatja fel. Befejezésül nem tudok ellenállni annak, hogy szűkebb kutatási területemről ne szóljak ebben az összefüggésben is.

Jézus példázatainak exegézise a hitébresztés valóságos kincseshányója lehet. A parabola műfajának természetéből következik, hogy egy-egy képet, metaforát szinte sohasem lehet teljesen kimeríteni, s a figyelmes vizsgálódás során mind többet tudhatunk meg Isten országáról. *Nektek megadatott az Isten országnak titka...* (Mk 4,11a) Átfogó rendszer helyett ezúttal is néhány apró, ám talán meggyőző példát kívánok bemutatni a tékozló fiú parabolájából (Lk 15,11–32). Figyeljük csak meg, mi mindent árul el ez

az elbeszélés Isten titkából! Ő akkor is megmaradt apának, amikor a fiú minden kapcsolatot megszakított vele. Egyetlen árulkodó személyes névmás: 15,20-at a legtöbb fordítás úgy adja, a disznók vályúinál hozott elhatározás jegyében a fiú útra kelve elment az apjához. A görög szöveg szerint azonban nem πατήρ αὐτοῦ-t, hanem πατήρ εαυτοῦ-t hoz, vagyis a *saját* apjához ment! Hiába szakította meg vele látványosan a kapcsolatot, ő sajátja maradt, akít nem lehet felcserélni senki mással. Hazavánszorgó fiának ruhát ad a göncök helyett. Amit „legszebb ruhának” fordítunk, az a görögben στολή πρώτη, vagyis első ruha – netán utalás arra a ruhára, amit még otthon hordott a fiú, és amit megőrzött az apa? Az igeidők is érzékeltetik az apa végtelen szeretetét. Amikor Lukács a nagyobb fiú haragra lobbanását ábrázolja az apának a tékozló fia iránti bőkezűsége miatt, akkor az aoristos alakú ὠργίσθη igét használja, ám amikor az apa reakcióját írja le, akkor a παρακαλεῖ imperfectumban áll (15,28), így kérleli az apa a duzzogó nagyobb fiát. Innen pedig már csak egy lépés, hogy a παρακαλέω igéből a *Paraklétyos*ra aszszociáljunk. Nem haragvó és lobbanékony, hanem folyamatosan és türelmesen vigasztaló atyánk van.

Utolsó példám is a mi Urunk, a Szentháromság Isten titkára vet fényt. Jel 1,4 így fogalmaz: *Kegyelem néktek és békesség attól, aki van, aki volt és aki eljövendő.* Az itt szereplő praepositio a nyelvtan szabályai szerint genitívust vonzana, ám a görög szövegben alanyesetben marad a háromságos Isten neve. A szerző egyszerűen nem hajlítja ezeket a szavakat. A kifinomult stílusérzékű görögök számára ez durva hiba, de itt alighanem hitvallásos szembe- szegülés a nyelvtani szabályokkal: a szentíró így is kifejezésre akarja juttatni Isten szuverenitását! Joggal idézi egy kommentár azt a jelenetet, amikor Zsigmond császár a konstanzi zsinaton egy nyelvtani hibát császári hatalmával akart szentesíteni. Akkor ezt mondták neki: „Caesar non supra grammaticos”, vagyis a császár nem áll a nyelvtan fölött. Itt viszont akár ezt is lehet mondani: „Deus super grammaticam”, vagyis fogalmazzunk így: Isten szétfeszíti a grammatika szabályait.

E szinte rögtönzött példátár végére értem. A Máté evangéliumától az Apokalipszisig terjedő anyagból nem szándékozom zárhelyit íratni, helyette nyilvánosan, szinte hitvallásszerűen hadd foglaljam össze vizsgálódásaim eredményét. Az Újszövetség exegézise nem eltávolít a hit-től, hanem közelebb visz ahhoz. Az írásmagyarázat során bőségesen szerezhethünk úgynevezett *aha*-élményeket. A görögben egy *aoristos*, vagy a héberben egy *hifil* alak felismerése bizony erősítheti a hitet. Még az aprócska *hehezetek* is Isten szolgálatában állhatnak. Adódhat olyan helyzet, hogy Isten egy *ablativus absolutus* segítségével akarja előttünk titkait feltárni...

Ezzel két irányzatnak is üzeni kívánok. Ha valaki azt gondolja, hogy pusztán akadémikus módon, úri passzióból űzheti a teológiát, az térjen meg tudományos gőgjéből, és alázattal rendelje magát alá az Írás tekintélyének. Ám

ugyanígy térjen meg öncélú kegyességéből az is, aki úgy gondolja, hogy tudományos igényesség nélkül is felkészülhet a lelkészi vagy a hitoktatói szolgálatra.

A teológia, ezen belül is az írásmagyarázat Körtner bécsi szisztematikus szép szavával „a hit nyelvviskolója” lehet. Szeretném, ha mindnyájan, akik az Evangélikus Hit-tudományi Egyetem falai között tanítunk és tanulunk, mindenképp ebbe az iskolába iratkoznánk be. Mert egyházunknak megújulásra van szüksége. Ennek eszköze az erőteljes igehirdetés lehet, amit viszont a jó exegézis alapo-z meg.

Sokszor hajlamosak vagyunk kikerülni az igével való igényes szembesülés fáradságát. Prédikációink vagy else-kélyesednek, vagy öncélú teologizálásba torkollnak. Hiszem, hogy híveink ízletes és változatos igei táplálékra vágnak, nem pedig prédikációs *fast food*-ra, sem emészt-hetetlen ételekre.

Székfoglalóm címének utolsó szavát szeretném még aláhúzni. Az exegetikai munka mint hitépítő és hitmélyít-ő *folyamat*. Ne reménykedjünk gyors és látványos sikerben, ne akarjuk türelmetlenül vagy éppen önhittén lerövidíteni a számunkra rendelt versenypályát. Hadd idézzek ebben az összefüggésben egy régi történetet!

A fiatal szerzetes megkérdezte az öreg lelkiatyát: mi az élet értelme. Az öreg kezébe adott egy kosarat ezzel: eredi le a folyóhoz, és hozzád nekem vizet. Engedelmesen me-gmerítette a kosarát, s jött vissza úgy, hogy minden víz ki-folyt, kicsepegett a kosárból. Eredj másodsor is: hozzád vizet... Atyám, hiába járok, mindig üres marad a kosár, panaszkolta a fiatal szerzetes. Igazad van, mondta az öreg, de nézd meg: milyen tiszta lett közben a kosár!

Egyfajta *ars exegetica* gyanánt hadd legyek egészen egyértelmű: egyaránt ellene vagyok a tudományellenes tendenciáknak, bármilyen buzgó kegyességgel párosuljanak is, és az egyháziidegen szellemi erőfeszítéseknek, bármilyen csillogó intellektussal járjanak is együtt. Meggyő-ződésem: a hit és a tudás nem áll szemben egymással, ha-nem egyik feltételezi a másikat. Sokat jelent ezért nekem néhai *Doktorvaterem*, az erlangeni professzor, Jürgen Ro-loff egy könyvének címe: *Exegetische Verantwortung in der Kirche*. Egyházi szolgálatunk műhelymunkáiban exegeti-kai *aha-élményeket* szerezhethünk, közben megújulhat és erősödhet a hitünk, következképpen mélyebbek és gaz-dagabbak lesznek igehirdetéseink.

Az ígért személyesség jegyében tartozom még azzal a vallomással, hogy egyetemi tanári szolgálatomban is sze-retnék mindenképp igehirdető maradni. Íróasztal és szó-szék egyaránt fontos a számomra. Ragozni és hirdetni egy-aránt szeretném az igét. A tanítói és a lelkipásztori munka összetartozását máig ható érvénnyel fejezi ki egy idén el-hunyt testvérünk néhány mondata. A teológusként és ige-hirdetőként egyaránt sok áldást nyújtó Scholz László 1948-ban, MELE-elnökként így írt: „Az Anyaszentegyház Ura [...] némelyeket rendelt tanítókul, némelyeket pedig pásztorokul. Ezt a kettőt kezdetben nem lehetett tökélete-

sen kettéválasztani – hisz Pál apostol tanított is, pásztorolt is. Annyira szétválasztani ezt a kettőt az Anyaszentegyházban soha sem lehetett, hogy a lelkipásztoroknak ne kellett volna professzorokként is a gyülekezetben, a professzoroknak [pedig] ne kellett volna pásztorokként is a rájuk bízottakon... Mi, lelkészek imádkozunk professzorainkért, hogy a Mindenható adjon beléjük egységet, egy lel-

ket: csak így remélhetjük a pásztorok egységét is. Ha ezt az imádságot meghallgatja az Isten, és ezt a segítő kezet megragadják az egyház tanítói, nem kétséges, hogy pásztorok és tanítók együttesen építik Krisztus anyaszentegyházát.”

Kedves hallgatóm, az idézet szerzőjével együtt kérem: imádkozzatok professzoraitokért, hogy tudományos munkájuk hitépítés és hitmélyítés is legyen!

CSERNÁK ISTVÁN

A metodista igehirdetés*

Amikor metodista teológiai kérdésekkel foglalkozni kezd valaki, az első nehézsége abból származik, hogy igen kevés magyar nyelvű irodalom áll rendelkezésére. A magyar metodista lelkészeket évtizedek óta más egyházak intézményeiben képezzük. A metodista identitást és tanulmányokat a külföldi meghívott vendégek által, illetve az idősebb lelkészek tanulmányainak, tapasztalatának átadásával próbáltuk biztosítani. Természetesen minden metodista lelkész igyekezett a német és angol nyelvű irodalomban is tájékozódni, illetve néhányszor megadatott a külföldi szemináriumokon való részvétel lehetősége is.

A fenti témában is alig található magyar irodalom, de az a kevés nem lebecsülendő, hiszen éppen most adtuk ki néhány wesleyánus szervezettel összefogva John Wesley prédikációinak első két kötetét, és a harmadik munkálatai is folyamatban vannak. Ezenkívül a magyarul megjelent néhány könyvből, illetve elsősorban a német szakirodalomból merítettem. Egyik amerikai barátomtól kaptam néhány szakfolyóirat-cikket, amelyek jó segítséget nyújtottak. Lelkészi munkám és élményeim tapasztalatait is megpróbálom megfogalmazni ebben a dolgozatban.

Van-e igazán speciális metodista igehirdetés, vagy van-e evangélikus vagy református igehirdetés? Netán az igehirdetést más minőségjelzővel kell elsősorban illetnünk: jó igehirdetés, gyenge igehirdetés, unalmas, ébresztő, eleven, gyógyító, szívig ható stb.? Inkább e változat felé hajlanék. Mégis ahogy a már felsorolt, a Leuenbergi Konkordiát elfogadó (közös úrvacsorát és szöszéket vállaló) három egyházat említettem – és a probléma bonyolultsága miatt más keresztény egyházakra nem térnék ki, jelezve, hogy nem tartom véletlennek, hogy a konkordiát éppen ez a három egyház írta alá –, esetükben felfedezhetőek azok a homi-

letikai specifikumok, amelyek miatt érdemes a témával tovább foglalkozni. Ugyanakkor elkerülhetetlen, hogy a metodista igehirdetés fontos jellemzőjének tartott „specifikumokat” evangélikus és református testvéreink is fontosnak tekintsék, és ez fordítva is így van. Ez inkább erősíti a megállapítást, mint gyengítené.

A METHODISTA MOZGALOM TÖRTÉNETE

A metodizmus kialakulásának előzménye és háttéré

A metodista egyház a 18. században jött létre az anglikán egyházon belüli vallási megújulási mozgalomként, amely erős társadalmi-politikai kihatással is bírt. Többek között jelentősen hozzájárult az akkori Anglia erkölcsi képének megváltozásához is. A szegények és elesettek felkarolásával sokakban felébresztette a társadalmi szolidaritás és felelősségvállalás gondolatát. A metodista egyház életében ma is fontos szerepet játszik ez a társadalmi elkötelezettség.

A metodizmus a 16. századi angol reformációból táplálkozott, aminek nagyon jó kezdetei voltak. Kiváló lelkészek tértek vissza Wittenbergből a reformáció hírével, akik, bár elég szorongatott körülmények között terjesztették az új tanokat, mégis kiadták az angolra fordított Újszövetséget (1525). Végül egy érdekes politikai döntés vezetett oda, hogy a hivatalos reformációs folyamatok beinduljanak. VIII. Henrik elszakadt Rómától. Egy zsarnok intézkedései voltak ezek, és a reformáció belső értékei nem hatották át az egyházi életet. De a háttérben ott voltak a reformáció emberei is, akik a megújulásért dolgoztak.

A következő 200 év alatt az angol egyházban sok harc dúlt a katolikus és protestáns erők között, a királyok hol az egyik, hol a másik irányba indulva foglaltak állást, úgy, hogy a másik tábornak is engedelményeket tettek. A reformált egyház közben elveszítette az embereket, akik belefá-

* Elhangzott az Evangélikus Hittudományi Egyetemen, a gyakorlati teológiai tanszék megbízásából, homiletikai előadásként. A metodista teológushallgatókat – a metodista egyház és az EHE között létrejött megegyezés alapján – az Evangélikus Hittudományi Egyetemen képezik (A szerk.).

radtak ebbe a sok küzdelembe, és az egyház iránt közömbösekké váltak.

Közben Anglia a 18. század elejére a világ legfejlettebb országa lett. Kívívta a vitathatatlan tengeri uralmat, és ez lehetővé tette, hogy hatalmát az egész világon megerősítse. Az ipari forradalom kibontakozása, a tengeri kereskedelem, a felfedezések révén egy csapásra lehalasztotta versenytársait.

A legszabadabb ország volt a világon. Szabadon beszélhettek az állampolgárok, és publikálhattak, amit éppen akartak. A vallásos szekták virágoztak, még ha az akkori szabadegyházak tagjait és a katolikusokat sok tekintetben másodosztályú állampolgároknak tekintették is. A politikai életben demokrácia bontakozott ki.

De a ragyogó felszín alatt sok betegség húzódtott meg. Az erkölcsi züllöttség jellemzője volt, hogy a politikusok megvesztegethetők, a papok hanyagok voltak, a középosztály csak a pénzszerzésre gondolt, a néptömegre a féktelen iszákosság és durvaság volt jellemző. A társadalmi élet legvisszataszítóbb vonása a szívtelenség volt. Az ország egyre terebélyesedő kereskedelmében alapvető tényezővé vált a rabszolga-kereskedelem, valamint az iparban a gyermekmunka.

A metodista mozgalom

Egy szellemiséget csak egy nála erősebb szellemiség űzhet el (G. Lean). Sokféle mozgalom indult el, ami megpróbált a helyzeten változtatni, de ezek között egyetlen tudott alapvető változást hozni Anglia életébe: a metodizmus.

A metodizmus vezető személyisége, *John Wesley* (1703–1791) számtalan embernek hirdette az evangéliumot Anglia utcáin és piacterein. Bár termetre kicsi volt, energiája és tettekeszsége szinte kimeríthetetlen. A kezdődő angliai ipari forradalom idején offenzív missziói üzenete által elérte az ország minden rétegét. Nem utolsósorban küzdött a szociális igazságosságért, valamint a rabszolga-kereskedelem megszüntetéséért. Wesley követte a Prédikátor szavát: *Tedd meg mindazt, ami a kezed ügyébe esik, és amihez erőd van.* (Préd 9,10)

John Wesley 1703-ban született egy anglikán lelkész fiaként. Amikor ötéves volt, a parókia porig égett, és az emeleten rekedt kisfiút épphogy sikerült kimenteni az ablakon át. Ezért anyja „tűzből kiragadott üszöknek” (Zak 3,2), vagyis különleges feladatra megtartott embernek tartotta fiát.

John az oxfordi egyetemen tanult és szerzett diplomát. 1725-ben felszentelték, majd visszatért Oxfordba, ahol mint fiatal tanársegéd megalakította az ún. Szent Társaságot (*Holy Club*) azok számára, akik komolyan akarták venni vallásuk gyakorlását. Rendszeresen jártak templomba, úrvacsoráztak, mindennap olvasták és tanulmányozták a Bibliát, rendszeresen böjtöltek, és börtönöket látogattak, vagyis amit együtt olvastak, azt igyekeztek

megvalósítani. Buzgóságuk miatt különböző gúnyneveket ragasztottak a csoportra: szentklub, bibliamolyok, sakramentáriánusok és metodisták, azaz módszereskedők. Ez az utolsó gúnynev maradt rajtuk, amit aztán maguk is elfogadtak és azonosultak vele.

Wesley nagyon komolyan akarta venni vallását, és igen intenzíven gyakorolta azt. El akarta nyerni Isten tetszését, és úgy gondolta, hogy az út, amin jár, tetszik Istennek. Együttal nagy belső bizonytalanságban élt azt illetően, hogy Isten előtti igaz-e, és hasonló folyamat zajlott le benne, mint Luther Mártonban, aki a kolostor falai között küzdött az üdvösségéért. Wesley ugyanezt élte át: mindent nagyon jól akart csinálni, és a gyakorlati életével akarta kiérdemelni Isten kegyelmét a maga számára.

Ebben a vívódásában 1735-ben Amerikába utazott, hogy az indiánok misszionáriusa legyen. Amikor 1738-ban hazatért, még inkább tisztában volt hitének hiányosságával. „Elmentem Amerikába, hogy megtérítsem az indiánokat, de ki térít meg engem?” – kérdezte magától a hajón hazafelé.

Nem találta lelki nyugalmát, és saját hitében sem volt bizonyos. Hazatérése után nem sokkal átélte a Krisztussal való személyes találkozást, ami előkészítette őt erre a hatalmas munkára. Erről így számolt be naplójában 1738. május 24-én: „Este nagyon kelletlenül mentem el az Aldersgate társaságba, ahol valaki felolvasta Luthernek a Római levélhez írt bevezetését. Háromnegyed kilenc táján, mikor a felolvasás ott tartott, hogy Isten milyen változást idéz elő a szívben a Krisztusban való hit által, szívemet furcsa melegség töltötte el. Azt éreztem, bízom Krisztusban, egyedül Krisztusban, üdvösségemért. Megkaptam a bizonyosságot, hogy elvette bűneimet, még az én bűneimet is, és megszabadított a bűn és a halál törvényétől.”

Wesley ezt tekintette a megtérésének, bár korábban is elkötelezett keresztény volt, de ez a belső átélése, amit ő ezután szívbéli megtérésnek, belső bizonyosságnak nevezett, alapvetően meghatározta későbbi munkáját, és nyitánya volt annak az evangelizációs munkálkodásnak, ami egész Anglia életét átformálta. Közül ebben az időben tért meg testvére, Charles és barátja, George Whitefield, akikkel együtt ettől kezdve *a Krisztusba vetett hit által nyert üdvösség üzenetét* hirdették. Ezt a fajta üzenetet nem fogadták örömmel az anglikán szószékeken. Angliában az erkölcsi és vallási hanyatlás, a hitetlenség, a papok moralizáló prédikációja az anglikán egyházi életet nagyon sivárrá tette. A metodisták igehirdetései ébredési trombitáznak tűntek, amely az evangéliumhoz, *a krisztusi megváltás örömhíréhez* való visszatérésre szólított fel, vagy inkább ezt kínálta fel. Ahogy a templomok bezárultak előttük, először Whitefield, majd Wesley is *a szabad ég alatt* kezdett prédikálni, és így találtak rá az egyháztól elidegenedett tömegekre.

Az evangelizáció születésnapját 1739. február 17-ére teszi, amikor G. Whitefield a Bristol melletti Kingswood egyik dombján 200 szénbányász előtt a maga első szabad

ég alatti evangelizációját megtartotta. Ebben a nagy lelki szárazságban őket ragadta meg Isten, hogy *bűnbánatra és megtérésre* hívjanak embereket.

Wesleyék munkája nyomán evangelizáló prédikátorok járták be a piaçtereket, egyéb köztereket, útkereszteszõdéseket, és minden olyan helyet, ahol megszólíthatták a sokaságot. Wesley egyik alkalommal, amikor szülõvárosának templomából kitiltották, a temetõkertben apja sírkövén állva prédikált 8 napon keresztül.

Wesley állandóan úton volt, általában lóháton közlekedett, évente 8-10 ezer km-t is megtett (napi 25-27, heti 200 km-t jelent ez átlagosan). Nem véletlenül kapta az „Isten lovasa” ragadványnevet. Útközben gyakran megállt, hogy hirdesse az örömhírt mindenkinek, aki meghallgatja. Parókiát a tanítása miatt nem kapott az egyháztól, de gyakran mondta, hogy *az egész világ az én parókiám*. „Ezen azt értem – mondta –, hogy bárhol járok, úgy ítélem meg, hogy helyénvaló és vállalt kötelességem hirdetni az üdvösség örömeit mindazoknak, akik hallani akarják.” Néha, különösen a kezdeti években komoly ellenállásba ütközött, gyakran kővel is megdobálták. De kitarított, és még közvetlenül halála elõtt, 87 évesen is a szabad ég alatt prédikált. Alig akadt olyan angliai hely, ahová ne jutott volna el prédikációs útjain.

Az anglikán papság és a társadalom egy része is gyanakodva és rosszállással figyelte a metodisták tevékenységét. Ugyanakkor sokakat megindított igehirdetésük. A brit szigeteken ébredés söpört végig, sokan nyertek ezáltal személyes, élõ hitet Istentõl. A felébredt metodista közösségek jelentõs tényezõivé váltak a korabeli protestantizmusnak. A metodista munkatársaknak fontos feladatuk volt, hogy a megtért embereket társaságokba (egyesületekbe) szervezék (az anglikán egyházon belül), és helyi gyülekezeteket alapítsanak (ez lelkigondozói cél volt, nem egyházpolitikai). Wesley nem akart önálló egyházat létrehozni, az anglikán egyház keretein belül akart maradni, és anglikán lelkész maradt élete végéig. Megõrizte az anglikán egyház reformatori hagyományait. Az anglikán egyházban elfogadott hitelveket (*The Thirty-nine Articles of Religion*), az Imádságos könyvet (*Book of Common Prayer*) és a Homíliákat (*Book of Homilies*) mindig alapiratoknak tekintette. De az anglikán egyház nem tudta megtõrni magában ezt a mozgalmat. Wesley halála után, megtartva a reformatori alapokat, önálló egyházi szervezetet hoztak létre.

Az ébredés hatása

Az anglikán egyházon belül is elindult egy megújulási folyamat, és az egyházon belül az úgynevezett evangelikák egyre nagyobb számban voltak jelen.

A hagyományos szabadegyházak (a kongregacionalisták, a skót presbiteriánusok és a baptisták), amelyek korábban elveszítették lendületüket, új erõre kaptak és növekedésnek indultak.

A metodisták szolgálata kihatott az egyházon kívüli életre is. Az ébredés folytán az evangélium megérintette az alsóbb néprétegek tagjait is, és az egész társadalom az ébredés hatása alá került. Ez megváltoztatta az egész nemzet erkölcsi arculatát. Történészek állítják, hogy az ébredés nélkül Angliában egy franciaországihoz hasonló vagy még nagyobb forradalom következett volna be.

A prédikátorok igyekeztek *közérthetõ módon* beszélni az embereknek – a reformáció gondolatát követve – az evangéliumi üzenet alaptételeirõl. Így hirdették Jézus Krisztus központi jelentőségét, kereszthalálát, a megtérést, az üdvbizonyosságot, az élet szentségét, az örömhír terjesztését. Hatásos, közérthetõ versekben fogalmazta meg ezeket a fontos dolgokat Charles Wesley, és gyülekezeti éneklésre alkalmas dallamokkal látta el.

A mozgalom terjedése, az egyház megalakulása

A metodista mozgalom csak vezetője, John Wesley halála után (1791), a körülmények kényszerítõ hatására vált ki az anglikán egyházból és szervezõdött önálló egyházzá. A 19. század elején már 8 millió metodistát tartottak számon. A 18–19. század folyamán különösen az észak-amerikai kontinensen terjedt el. Ma világszerte 108 országban mintegy 70 millió metodista él, fõképp az Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában, Ausztráliában, Dél-Koreában és a közép-afrikai államokban vannak nagyobb közösségek.

A metodista egyház tanítása

Wesleyék nem új vallás, felekezet alapításának igényével léptek fel, tanításukban sem fedezhetõ fel különleges specifikum, alapvetõen *a protestáns teológiára épül*. Az a világhosság, ami a reformatori teológiából fakadt, teljességgel elégséges volt a metodista igehirdetés, misszió számára. Nem hozott létre új dogmákat. Nem foglalkozott hittudományi kérdésekkel. A minden ember által megtapasztalható üdvösség hirdetésével mentek az emberek közé. Ez persze nem zárja ki, hogy a metodisták néhány vitatott kérdést a maguk számára pontosítottak, abban állást foglaltak (például a predestináció, az úrvacsora), vagy néhány helyen máshová tették a hangsúlyt (például a megszentelõdés kérdése). Elsõsorban koruk kiüresedett valláosságát ítélték el, s helyette a mindennapokban *megélt hit* fontosságát hirdették. A metodisták a tanítás és a hitélet egyedüli zsinórmértékéül a Szentírást ismerték el. Az igehirdetés középpontjában a Krisztusban való megtérés, megújulás és a szeretet cselekedetein alapuló megszentelt életgyakorlat hirdetése állt. A személyes döntés fontosságának kiemelésével sokszor beszéltek a megtérésrõl, de leginkább a megszentelõdésrõl, ami az Isten munkájának növekedése bennünk. Wesley bizonyos volt abban, hogy a

keresztény hit élő magvát a Biblia kijelenti, a tradíció megvilágítja, a személyes megtapasztalás által élővé lesz és az értelem segítségével megszilárdul. Elsődleges, mindenek feletti szerepe a Bibliának van, ezért a Biblia gondos tanulmányozására összpontosított és ösztönzött.

JOHN WESLEY IGEHIRDETŐI SZOLGÁLATA

A metodista ébredési mozgalom az igehirdetésekből táplálkozott. Nem voltak különleges hitvallásai vagy hitelvei. Ezekből a prédikációkból ismerték fel az emberek annak lehetőségét, hogy rendezzék kapcsolatukat az élő Istennel. Az Istennel való kapcsolat nem csupán vallásos, belső élményt jelentett, hanem egzisztenciális változások történtek az emberekben, amelyek az emberek tudatára, magatartására és tevékenységére messzemenő hatást gyakoroltak.

A megújulás centrumában leginkább Wesley prédikációi álltak. Wesley ezeket a válogatott prédikációkat küldte el munkatársainak.

Prédikálásában Wesley egyebek között két újítást vezetett be. Egyrészt lejött a templomi szószékről, és kivonult a szabad ég alá, elébe menve hallgatóságának. Így Nagy-Britanniának csaknem minden szegletét bejárta, de különösen a nagyvárosok akkoriban megsokasodó proletár nyomorgyedeit, ahová a hagyományos angol gyülekezeti rendszer nem ért el. Ebből következett másik újítása: egyszerű embereknek egyszerű nyelven kellett szólnia. Igehirdetéseit tehát sallangmentesen, a világosságot, következtességet és tömörséget hangsúlyozó retorika szerint szerkesztette. Elsőre úgy tűnhet, Wesley prédikációiból nem szól más, csak az örökkévaló, színtiszta evangélium, de alaposabb olvasás után kiderül: igehirdetéseit ezer szállal kötődnek a korszak nagy teológiai, filozófiai, ismeretelméleti kérdéseire és vitáira. Wesley korának egyik legműveltebb elméje volt, szüntelenül tanult és olvasott (útjai során lóháton is), és tudása nem engedte, hogy durván leegyszerűsített igazságokat vessen oda az emberek elé.

Igehirdetéseinek kiadásában Wesleyt az a szándék is hajtotta, hogy prédikátortársainak (akik között nagyon sok laikus igehirdető volt) amolyan dogmatikai és retorikai vezérfonalat adjon, mértéket mutasson fel; ezért kapta a még életében kiválogatott 52 igehirdetése a *Prédikációk* címet (*Standard Sermons*).

Wesley igehirdetéséről (a *Prédikációk* 1747-es előszava alapján) az alábbiakat állapíthatjuk meg:

1. Gyakran prédikált nyilvános helyen „az igaz vallásosság alapjairól”. Ez számára a bibliai, egyetemes (eredeti értelemben vett katolikus), de egyben anglikán tanítás alapját is szolgáló vallásosságot jelentette.

2. Az embertömegeknek prédikált. Nem akart választékos, szónoki, „elegáns ruhába öltöztetett prédikációt” mondani. Az egyszerű embereket alkalmasnak tekintette arra, hogy megtéljék, „mely igazságok kellenek nekik a jelenvaló és eljövendő boldogságukhoz”.

3. Egyszerű igazságot fogalmazott meg egyszerű embereknek, és megtartóztatta magát minden szép és filozofikus spekulációtól. Kerülte azokat a szavakat, a teológiai kifejezéseket is, amelyeket a hétköznapi életben nem használunk.

4. Prédikációi alatt szabad volt olvasmányaitól, szándékosan nem akart emlékezni rájuk. „Így sokkal világosabban ki tudom fejezni szívem gondolatait.”

5. Igehirdetésének alapját a Biblia képezte. „Magamat egynapos teremtménynek gondolom, úgy megyek keresztül az életen, ahogyan a nyílvesző szeli át a levegővet. ... Egy dolgot akarok tudni: az utat a mennyországba – hogy miképpen köthetek ki biztonságban ama boldog parton. Isten maga ereszkedett le, hogy ezt megtanítsa. Mind ezt megírta egy könyvben. Ó, add nekem ezt a könyvet! Bármilyen áron add nekem az Isten könyvét! Megkaptam. Benne megvan a nekem kellő tudás. Egy könyv embere akarok lenni! Az ő jelenlétében nyitom ki és olvasom az ő könyvét, hogy megtaláljam a mennybe vezető utat.” A Bibliával való foglalkozás folyamatát tovább fogalmazza: Ha kétsége van, vagy homályos valami, szívét felemeli Istenhez, és imádkozva kéri, hogy Isten adjon bölcsességet. Ezután felkutatja a párhuzamos igehelyeket. Ha marad benne kétely, teológiában jártas társaihoz vagy írásaikhoz fordul segítségért. Amit ebben a folyamatban megtanul, azt adja tovább.

6. Úgy akart prédikálni, hogy a hallgatók meg tudják különböztetni a formaságoktól a szív vallását. Meg akarta óvni a külső vallásosságtól a hallgatóit.

7. Az első négy prédikációt azért helyezte előre, hogy igazolja, a metodisták nem akarnak semmi új tanítást bevezetni. A kereszténység alapkérdéseinek tekintette az ezekben megfogalmazottakat. A négy prédikáció címe: Üdvösség hit által (Ef 2,8); A majdnem-keresztény (ApCsel 26,28); Ébredj fel, aki alszol (Ef 5,14); Szentírás-hű kereszténység (ApCsel 4,31).

MIÉRT FONTOS MA SZÁMUNKRA WESLEY MUNKÁJA?

A posztmodern teológusok nem egy véleményen vannak a múlttól. Egyesek nagymértékben figyelmen kívül hagyják a tradíciót, különösen, ha kilóg a modern korból. Mások felismerik a tényt, hogy nem érkezünk volna meg oda, ahol ma vagyunk, azok nélkül, akik megelőztek minket. Ezekben a variációkban nem tudjuk elkerülni azt a kérdést: miért szenteljünk figyelmet Wesleynek?

Ez egyáltalán nem hipotetikus kérdés. Néhány évvel ezelőtt egy metodista konferencián egy felszólaló azt mondta: nincs okunk arra, hogy Wesleynél keressünk útmutatást. A 18. században senki sem érthette meg azt a világot, amelyben mi élünk, meghatározó szava sem lehet ma számunkra. Wesley teljes figyelmen kívül hagyása sokakat meglepett és kiábrándított a hallgatóságban, de az előadó

nem adta fel a véleményét. Néhányan még egyet is értettek vele. A pillanat arra szolgált, hogy illusztrálja, ahogyan a metodizmus a 21. század felé halad. Nincs közös véleményünk a tradíció és a nyitottság kapcsolatát illetően.

El kell ismernünk, hogy a 20. század óriási mértékben különbözik a 18. századtól. Tehát annak, hogy Wesleynek figyelmet szenteljünk, más okának kell lenni. Steve Harper *Miért szenteljünk figyelmet Wesleynek?* című írása négy megállapítást tesz.

Először: *Azért figyelünk Wesleyre, mert olyan személyt példáz, aki kortársainál erősebben kereste az igazságot.* Habár sokféle tekintetben ő a 18. század polgára és az anglikán egyház embere volt, lerakta az alapjait a metodista mozgalomnak, amit ő bibliai kereszténységnek nevezett. Ahelyett, hogy engedte volna, hogy a kultúra formálja üzenetét, inkább azon igyekezett, hogy az evangélium befolyásolja a kultúrát. Mind a teológiai tartalma, mind az intézményrendszere a Bibliában gyökerezett, a kegyelem világos teológiájával, amit különösen Jézus és a kialakuló újtestamentumi egyház példázott. Egy posztmodern korban, amikor arra törekszünk, hogy megszabaduljunk egy bizonyos időszak vagy egyetlen kultúra fogságától, úgy tekinthetünk Wesleyre, mint olyan emberre, aki ezt kereste az élete során. A szerző arra biztat, hogy „a folyamatnak ellene kell állni, nehogy elveszítsük az evangéliumot a kultúra izgalmasságában, vagy pedig elfogadjuk az evangéliumnak egy olyan változatát, ami nem ahhoz a kultúrához szól, ami a mi missziós területünk. Tehát megtanulhatjuk tőle, hogyan forduljunk teljesen a mai generációkhoz a Szentírás tekintélyével és kulturális érzékenységgel.

Másodszor azért szentelünk figyelmet Wesleynek, mert ő „élet-teológus” volt inkább, mint elméleti teológus. Posztmodern korunk igen nagy jelentőséget tulajdonít a tapasztalatoknak. Tanulhatunk Wesleytől, mert ő kockázatot vállalt azzal, hogy teológiai vizsgálódásának módszereibe a Szentírás, a tradíció és az értelem mellett bevonta a tapasztalatot. Világos, hogy ragaszkodott a kereszténység klasszikus hitvallásaihoz, de megértette, hogy a keresztény hit több, mint egy hitvallás, amit magunkévá teszünk, inkább egy egész élet, amit le kell élnünk. Egyik kedvenc kifejezése, a „szeretet által munkálkodó hit” illusztrálja ezt a szubsztanciára és a Lélekre vonatkozó átfogó törekvést a teológiában.

Harmadszor: Wesleyre érdemes odafigyelni az igazsághoz való eklektikus közelítése – a különböző nézetek összeegyeztetése – miatt. Habár az anglikán tradícióban gyökerezett, nem korlátozta az igazságkeresését és a kommunikációját erre az egyetlen forrásra. Forrásainak vizsgálata közvetlen kapcsolatot mutat a római katolikus, keleti ortodox, klasszikus protestáns, puritán és független gondolatáramlatokkal. Paul Chilcote helyesen jegyzi meg, hogy Wesley teológiájának egyik kulcsszava az „és”. Például megfogalmazta a hit és a cselekedet teológiáját, elkerülve ezzel a kettő éles ellentétét. Krisztus testének na-

gyobb és gazdagabb szemléletére juthatunk. Az eredmény nem korlátlan pluralizmus, hanem egy egyetemes (katolikus) lélek, amely az Isten népét mint egészet képviseli és tiszteli.

Negyedszer: azért figyelünk Wesleyre, mert ő a parókiájának tartotta a világot. Az evangélium mindig túlvezet minket önmagunkon. Még a legmélyebb személyes szentség is elpárolog, eltűnik, hacsak nem egy társadalomért élő (szociális) szentségben fejeződik ki. Igaz, hogy a világ drámaian megváltozott a 18. század óta, de Wesley minden emberért égő szíve biztosan olyasvalami, amit a mi napjainkban is szeretnénk magunkban látni.

Lehetetlen megérteni az evangéliumot vagy a korai metodizmust függetlenül annak társadalmi hatásától és globális jelenlététől. Nehéz lenne markánsabb kapcsolatot találni Wesley és korunk között, mint ez.

A MAI METHODISTA IGEHIRDETÉS JELLEMZŐI (VÁZLATOS FELSOROLÁS)

- Családias, közvetlen légkörű, a gyülekezet aktív részvételével zajló istentisztelet keretében hangzik.
- Az igehirdetés a hallgatóhoz akar szólni, a hallgató iránt érzett szeretetet kifejezve.
- A szívig hatoló prédikációt szükségesnek véli a metodista prédikátor. (Wesley különbséget tett „agymunka” és „szívmunka” között, és azt akarta, hogy a prédikáció hasson el a szívig.)
- Biblikus megfogalmazásra törekszik, Krisztusra mutató céllal. Jellemző a Biblia időszerűségének emlegetése, annak alkalmazása az életünkre.
- Néhány fontos kérdés hangsúlyosan kerül elő a metodista igehirdetésekből:
 - a megtérésre való meghívás;
 - a személyes üdvbizonyosság Róm 8,15–16 alapján;
 - a megszentelt életre való biztatás – a metodisták feladatuknak érzik, hogy a „biblikus szentséget terjesszük az országban” (Wesley), a társadalomban, otthonunkban, munkahelyeken;
 - a megtapasztalhatóságról való bizonyoságtétel, ami egyúttal óvatosságra is int bennünket. (Az első metodisták nem csak elveket akartak hangoztatni, sokszor beszéltek a hit megtapasztalhatóságáról. Ez az életnevelés felé vitt el sok teológust, ami később különösen a karizmatikus mozgalmakban fejeződött ki.)
- Az elkötelezettségre való felszólítás gyakori. A metodista prédikáció megkívánja a hit választását.
- Az előttünk élő metodista lelkész nemzedék mondta gyakran, hogy a metodista prédikátorok nem moccan, hanem dűrben prédikálnak – a kegyelem győzelmének meggyőződése mellett.
- Nincs kötelezően előírt perikóparend. Bár létezik metodista perikópa (az USA-ban adják ki), a magyar lelkészek többsége szabad textusválasztás alapján prédikál.

– Az igehirdetés hossza általában 20-30 perc. (Nyugaton 12-15 perc, Kárpátalján 45-60 perc.)

A MAGYARORSZÁGI METHODISTA EGYHÁZ LEGFONTOSABB ADATAI

Az európai kontinensen a 19. század közepén lendült fel a metodista misszió, Magyarországra 1898-ban érkezett Németországból az első metodista prédikátor *Robert Möller* személyében. Az első gyülekezetek a Vajdaságban és Budapesten alakultak meg, s az első világháború kitörésekor már 1000 fő körül volt a taglétszám. A párizsi békekonferencia döntése nyomán az elvesztett területekkel a metodista gyülekezetek zöme is a határokon túlra került, s az egyetlen megmaradt gyülekezetből (Budapesten) gyakorlatilag előlről kezdődött az országos munka.

Az egyház erőteljes szociális és gyülekezetépítő szolgálata a két világháború közötti időszakra esik. Nemzetközi kapcsolatainak köszönhetően milliós nagyságrendben érkeztek metodista segélyszállítmányok az országba a háború utáni nyomorúságos időkben. Ekkor épült – főleg nemzetközi adományokból – egy szociális és egészségügyi intézmény Budakeszin, amely 1951-ig, az államosításig folyamatosan működött. Budapesten fiú- és leányotthon alakult, egy időben alkoholmentes éttermet üzemeltetett az egyház.

A második világháború és az azt követő évtizedek is tragikusan érintették az egyházat. A németek kitelepítése és a szlovák–magyar lakosságcsere következtében elveszítette német és szlovák gyülekezeteit, az akkori taglétszám 65%-át. Államosították az egyházközpont épületének kétharmadát és a Budakeszin működő szanatóriumot is. A diakóniai szolgálat a gyülekezetek keretei közé szorult vissza, s a hitéleti tevékenység is csak korlátozott keretek között folyhatott.

A rendszerváltás után az egyház nemzetközi kapcsolatai újra megerősödtek, s növekedett társadalmi szerepvállalása az országon belül. Jelenleg tizenegy gyülekezeti körzetben, ötven szolgálati helyen végzi munkáját. Rendszeresen támogatja a vajdasági Zentán működő magyar nyelvű metodista közösséget is. Az egyház feladatait 14 felszentelt lelkész, 30 főállású munkatárs és 30 laikus igehirdető végzi. Az egyházhoz jelenleg 2500 fő tartozik.

A nemzetközi metodista egyházi szervezeteken (Metodista Világtanács, Európai Metodista Tanács, Egyesült Metodista Egyház Generálkonferenciája) kívül jelentős ökumenikus szervezeteknek is tagja. Rendszeresen részt vesz az Egyházak Világtanácsának és az Európai Egyházak Konferenciájának a munkájában. Magyarországon alapító tagja a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának, a Magyar Bibliatársulatnak, az Evangéliumi Szabadegyházak Szövetségének.

A Magyarországi Metodista Egyház hitéleti tevékenysége elsősorban gyülekezeti keretek között folyik, amely magában foglalja az istentiszteletet, valamint a bibliaórát, az

imaórát és a csoportos összejöveteleket (például gyermekistentisztelet, ifjúsági órák, konfirmációs foglalkozások, női órák, férfi órák, házaskörök stb.). A gyülekezeti istentiszteletek liturgiája egyszerű, az összejöveteleket a családiasság jellemzi. Az úrvacsorai közösség nyitott, más egyházakhoz tartozókat is befogad. Gyermekeket keresztel, de a szülőktől elvárják, hogy a megkeresztelt gyermeket hitben neveljék és maguk is hitben éljenek. Az egyház igyekszik alkalmat teremteni az egyes korosztályok, rétegek számára a hitéletben való elmélyülésre; ezt szolgálják a hosszabb-rövidebb országos vagy regionális találkozók, az ún. csendesnapok vagy konferenciák.

Az elmúlt évtizedben a metodista egyház szociális tevékenysége kiszélesedett és intézményes formát öltött. Legjelentősebb szolgálata az idősek körében végzett munka. 1990-ben épült fel a Dombóvár melletti Kapossekcsőn a Márta Mária Otthon idősek számára. 1993-ban az egyház visszakapta Budakeszin az államosított szanatóriumépületet, amelyben azóta szintén öregotthont alakítottak ki. A két intézetben 15 nővér segítségével 45 idős ember gondozását végzik.

A metodista egyház évtizedek óta szolgál a roma lakosság körében. Négy gyülekezeti körzetben, Miskolc, Szolnok, Dombóvár és Kaposvár környékén végzi ezt a missziót. Alsózsoltán nemrégén írás-olvasás tanítást kezdtek felnőtt nők körében. Jelentős szerepet vállalt az egyház a helyi cigányóvoda létrehozásában is. A roma közösségek tagjai rendszeresen részt vesznek országos metodista táborokban, a gyülekezeti életben való aktív részvételük jelentős szocializációs hatással bír.

A metodista lelkészek több helyen végeznek rendszeres szolgálatot a börtönben lévők és alkoholbetegek között. Évtizedek óta együttműködnek – az alkoholbetegek gyógyítása érdekében – a Kék Kereszt Egyesülettel és több börtönmissziós társasággal. Az egyház keretein túl végzett szolgálatai közül jelentőségében kiemelkedik az iskolai hitoktatás. Ily módon az egyház több száz fiatal (58 csoportban 644 főt) ér el, akik egyes egyházi programokba is bekapcsolódnak.

A rendszerváltás után vált lehetővé, hogy a metodista egyház a médián keresztül is megszólalhasson. A Magyar Televízió nyolc történelmi egyházzal kötött megállapodása alapján az aktuális programokhoz kapcsolódó megszólalási lehetőségeken túl metodista vallásos műsorokat (*Örömhír* évi 3, *Jó reggelt adj, Istenem* szintén 3, *Hajnali gondolatok* 8 alkalommal) és istentiszteletet közvetít a televízió. A rádióban évente 6 alkalommal metodista hírműsor és kétszer élő közvetítésű istentisztelet hangzik. 2000-ben egy kéthavonta megjelenő áhítatos füzet kiadását vállalta el a Magyarországi Metodista Egyház. A 5400 példányban megjelenő *Csendes Percek* olvasói nemcsak Magyarországról, hanem a környező magyarlakta vidékekről kerülnek ki, és számos olvasója van a tengerentúlon is. Kéthavonta jelenik meg a *Metodista* című kiadványunk is, amely az ország gyülekezeteinek életéről ad számot.

Befejezésül álljon itt egy történet, amelyet egy amerikai lelkész kollégámtól hallottam.

Egy idős lelkész bement meglátogatni súlyos beteg feleségét a kórházba. Mindketten tudták, hogy nem sok ideje van hátra. Ekkor a feleség elárulta a férjének, hogy a padlón egy dobozt rejteget, amit neki készített, de csak akkor mehet fel érte, és nyithatja ki, ha ő már meghalt. A lelkész megígérte neki.

Hazament, és egész este megpróbált nem gondolni a dobozra, de mindig az járt a fejében. Végül azt gondolta, legalább felmegy és megkeresi a dobozt, azzal még nem tesz semmi rosszat. Felment és megtalálta. Megvacsorázott, de nem tudott nyugodni. Gondolta, csak megnézi, mi van a dobozban, abból talán nem lesz semmi baj.

Kinyitotta a dobozt, és öt tojást, valamint 500 dollárt talált benne. Másnap, amikor bement a kórházba, a felesége azonnal észrevette rajta, hogy kinyitotta a dobozt. A lelkész sajnálkozva vallotta be, hogy nem tudott a kísértésnek ellenállni, majd kíváncsian megkérdezte, mit jelentenek a tojások és a pénz.

– Drágám, valahányszor úgy éreztem, hogy rosszul prédikáltál, beraktam a dobozba egy tojást. – A lelkészt ezt hallva nagy büszkeség töltötte el, lám, 45 éves lelkészi szolgálat alatt öt tojás, az nem sok. De eszébe jutott a pénz, és megkérdezte:

– Mit jelent a pénz?

– Amikor összegyűlt tíz tojás, eladtam, és az árát betettem a dobozba.

IRODALOM

- A Magyarországi Metodista Egyház egyházrendje.* MME, 1996. 1–54. o.
- Gottesdienst, Grundsätzliche Erwägungen zum Gottesdienst und Erläuterungen für die Praxis. In: *Dokumente der Zentralkonferenz der EmK.* Zürich, 1994.
- Harper, Steve: *Why Pay Attention to Wesley?* Circuit Rider, May/June 2003. 4–5. o. http://www.umph.org/resources/publications/circuit_default.html
- „Hirdesd az igét”. *Az igehirdetők kézikönyve.* Szerk. Adorján József. Magyarországi Református Egyház, Budapest, 1980. 213–215. o.
- Lean, Garth: *A tűzből kikapott üszök. Wesley János élete.* Magyarországi Metodista Egyház, Budapest, 1981. 45–54., 55–67., 151–164. o.
- Lischer, Richard: *The Seven Gifts of Preaching,* Circuit Rider, September/October 2001. 8–11 o.
- Schäfer, Heinz: *Der Gottesdienst in der Evangelisch-methodistischen Kirche.* Stuttgart, 1988. 31–34. o.
- Schmidt, Martin: *Christsein als Ganzes. John Wesley. Leben und Werk.* Band 3. Zürich, 1988. 7–64. o.
- Stott, John R. W.: *Hiszek az igehirdetésben.* Harmat, Budapest, 1992. 26–27., 31., 36–37., 230., 257–258., 272–273. o.
- Unterwegs mit Christus.* Zürich–Stuttgart, EmK Heft 72/1991. 70–71. o.
- Wesley, John: *Parókiám az egész világ. Wesley János naplója.* Pécs, 1991.
- Wesley, John: *Prédikációk 1.* Budapest, 2001. 7–9. 11–14. o.
- Wesley, John: *Prédikációk 2.* Budapest, 2002.

KOCSEV MIKLÓS

Szupervízió¹

Nemrégiben volt alkalmunk arra, hogy egyházi (református és evangélikus) körökben próbáljuk bemutatni a szupervíziót mint a mindennapi élet egyik segítő lehetőségét a segítő foglalkozásúak előtt. Ekkor hangzott el a jogos felsóhajtás az egyik egyházi intézményvezető – és egyben lelkész kollégánk – részéről: „Most már annyit hallottam a szupervízióról, már több tájékoztatón is részt vettem, de még mindig nem tudom, hogy mi ez, kinek jó és igazán mire való!”

A sóhaj és a mögötte lévő türelmetlenség jogos, amennyiben nem sikerül eléggé tisztázni a *szupervízió lényegét és lehetőségeit* a hazai egyházi élet számára is.

Egy dolog mindenképpen bizonyosnak tűnik: sokak előtt sejtelmes, ezért gyanús is, valami „lelkiző” dologról

lehet szó, amit nehéz első látásra kontrollálni – és ki tudja, még milyen gondolatok fogalmazódnak meg első hallásra a kifejezéssel kapcsolatban.

Ebben a rövid bemutató összefoglalóban kár lenne azzal a túlzott igénnyel előállnom, hogy sikerül mindenki számára érthető módon bemutatni a szupervíziót, ennek fogalmát és gyakorlatát. Annyit azonban mindenképpen megpróbálok, hogy röviden összefoglaljam mindazt, ami dióhéjban a szupervízióról tudható és belőle hasznosítható – különös tekintettel egyházi életünkre. Kellő érzékkel és óvatossággal kezelve a kifejezést, hiszen ennek megvilágítása az egyházon belül való elterjedése óta nem olyan egyszerű.²

¹ A fogalmat illetően bizonyára felmerülhet a kifogás, miért nincs magyar megfelelője. Viszont az európai szakmai nyelv – ezen belül a teológiai nyelvzet is – már elfogadta a szupervízió fogalmát.

² „Es ist nicht ganz einfach, Klarheit über das Verhalten und die Erlebniswelt zu gewinnen, auf die sich das Wort Supervision bezieht.” (H. Andriessen: *Pastorale Supervision. Praxisberatung in der Kirche.* Kaiser–Grünwald, 1978. 73. o.)

RÖVID TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

– A SZUPERVÍZÍÓ EREDETE, ELTERJEDÉSE

A szupervízió először a 20. század elején, az Egyesült Államokban és a szociális munka területén jelent meg. A szociális munkások munkájukból fakadóan egyre több olyan – egyénileg nehezen feldolgozható – kérdéssel találkoztak, amelyek megnehezítik a mindennapos munkavégzést. Ezek a problémák a kliensekkel kapcsolatosan, a hozzájuk való viszonyulásból, a munkában való közömösségből, érdektelenségből és eredménytelenségből (a klienseken való segítségben tapasztalható elakadásból), a szakmai csalódásokból és kiábrándultságból fakadhattak.

A másokat segítő munkát végzők segítségre szorultak, hogy munkájukat továbbra is frusztráció, kiégés és fásultság nélkül végezhesék. Ehhez szükség volt egy olyan személyre, aki ismeri a segítő foglalkozásúak munkaterületét, kellő jártassággal rendelkezik a személyiségismeret területén is, továbbá mint külső személy rá tud tekinteni egy-egy adott problémára, és segíthet annak megoldásában, illetve a segítő foglalkozású szakemberek kondicionálásában.

Bebizonyosodott, hogy eredményes a szupervizori munka a segítő területen foglalkozók számára, jóllehet sok kritika és ugyanakkor különbözőség is jelentkezik az Egyesült Államokban kidolgozott és az Európában is meghonosított szupervízió kapcsán.

Így az Egyesült Államokból induló – és ott az idő múlásával a lelkesítő munka területén is egyre jobban teret nyelő – szupervízió igénye felerősödik az európai egyházi talajon is. Ennek köszönhetően először az 1950-es években Hollandia, majd közvetve és direkt módon Németország is megismerkedik a szupervízió lehetőségeivel a segítő munkaterületeken, így az egyházi életre vonatkozóan is. A két nevezett ország szupervizorai és szupervizorokat képző iskoláik élen járnak a szupervízió európai elterjesztésében, megismertetésében. Így juthatott el és fejlődhetett jelentősen ez Magyarországon is az elmúlt mintegy másfél évtizedben.⁵

Hogy milyen igény van a szupervizori munkára – mint szakmai segítségnyújtásra – azokon a munkaterületeken, ahol ez ismert és használható, ez természetesen országonként különböző. Egy bizonyos: hazánkban a bevezetés fázisában van, annak ellenére, hogy jelenleg mintegy 100 regisztrált szupervizor működhetne országszerte. Termé-

⁵ Magyarországon 1993-ban alakult meg a Supervisio Hungarica Munkaközösség, ami azokból a már elismert szupervizorokból állt, akik az előző években elsősorban külföldön szereztek szupervizori minősítést. 1995-ben létrejön a Magyar Szupervizorok Társasága (MSZT). Ebből a körből indult ki 1997-ben a szupervizorképzés hazánkban, amelynek különböző lépéseit, szervezőmunkáját nem látom szükségesnek itt ismertetni. Amiben magam is érintett vagyok, az a 2000-ben elindult szupervizorképzés, amelyet a német DGfP (Deutsche Gesellschaft für Pastoralpsychologie) és a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara indított közösen. Ebben a képzésben különösen nagy hangsúlyt kapott a lelkesítő identitás, az egyházi munkaterület és a keresztény hit.

zetesen tudva azt, hogy a szupervízió anyagi kérdés is: ki és melyik szervezet képes és kíván áldozni önmagára, dolgozóira, alkalmazottaira azért, hogy a munka jobban folyhasson. Ne tagadjuk, hogy sokan idegenkedve szemlélik és kellemetlen kötelességgé kezelik a szupervíziót, aminek így nem egyszerű gyökeret vernie.

Mit értsünk a szupervízióval?⁴

Elsősorban *egy lehetőséget a sok segítő lehetőség (didaktikus metódus) közül azok számára, akik egyrészt a segítő munkaterületen dolgoznak (például szociális munkások, orvosok, lelkészek), a közsférában emberekkel foglalkoznak (pedagógusok, különböző területen alkalmazottként dolgozó emberek), másrészt akár beosztottként vagy vezetőként a munkájukat nemcsak mások, hanem önmaguk megalégedésére, belső és külső mentális egyensúlyuk megtartása mellett akarják végezni.*

Ahhoz, hogy ez folyamatosan megvalósulhasson, alkalomszerűen külső segítségre, szupervízióra lehet/van szüksége a fent említett személyeknek, csoportoknak és szervezeteknek. A szupervízió két fontos személyi összetevője van: a külső segítséget nyújtó személy (szupervizor) és a segítséget kérő személy (szupervizant).⁵ Hogy ki is a szupervizant, az annak függvénye, hogy egy egyén, egy hasonló munkaterületen dolgozókból álló csoport vagy egy teamben dolgozó közösség testesíti-e meg. Ezért lehet beszélni egyéni, csoport- és teamszupervízióról.

Ebben a segítő tanulási folyamatban⁶ a szupervízió mindig triászokban gondolkodik.⁷ A munkát végző *személyre, az elvégzendő munkára egy adott szervezetben/a konkrét munkahelyzetre és a hivatásra* fókuszálva.⁸ Mégpedig arra figyelve, hogy a szupervizant hogyan *érez – gondolkodik – cselekszik* (akar cselekedni) az adott helyzetben.

Ennek értelmében ugyancsak elmondható, hogy a szupervízió három szinten – területen – való találkozás a szupervizanttal: a szupervizant élete, tanulási készsége és mindennapi munkája szintjein, területein.

⁴ Ismétlem: természetesen nem állok elő azzal az igénnyel, hogy ebben a tömörítésben visszaadjam a szupervízió lényegét illető minden gondolatot. Elsősorban a leglényegesebb elemeket kívánom kiemelni.

⁵ Ismételten fogalmi nehézségekbe ütközhetünk, a továbbiakban mégis hádd használjam ezt a kifejezést.

⁶ A szupervíziós munka nem egyszeri alkalom, hanem általában közös megállapodás alapján (a szupervizor és szupervizant között) többszöri szupervíziós ülésre szól.

⁷ F. Siegers: *Handboek supervisiekunde*. Bohn Stafleu – Van Lochum, Houten–Mechelen, 2002. 20. o.

⁸ Egyszerűbben visszaadva vegyünk egy hétköznapi példát: én (mint személy, individuuum) – egy adott szervezetben és munkahelyzetben (Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálat) – a hivatásom gyakorlom. Valamint vegyünk egy egyházi példát: én (mint individuuum) – egy gyülekezetben (mint egyházi szervezet, közeg) – (lelkesítő) hivatásom gyakorlom.

- Ennek értelmében a szupervízió (röviden összefoglalva):
- tanulási folyamat, amely a saját munkatapasztalatra, az erre vonatkozó reflexiókra, azaz az ebből fakadó kérdésre, problémákra koncentrálni (l. a fent említett triászokat);
 - amelyben a szupervizant megtanulja – a szupervíziós folyamatban a szupervizor segítségével – a saját maga által megtalált módon jobban végezni a munkáját;
 - amely nemcsak a professzionálisabb munkavégzésre, hanem a szupervizant személyére is hatással van.⁹ Azaz: a szupervízió nem nélkülözheti a szupervizant rendszeres önreflexióját. Ebből fakadóan pedig igyekszik egy új alapállást felépíteni a saját munkavégzésére vonatkozóan;
 - tudatosan figyelve arra, hogy a szupervízió egy személyes tanulási folyamat segítése (amely a szupervizantok részéről egyéni adottság alapján más és más lehet), integrálni a személyes szakmai tudást/ismeretet, önmagam megértését, a kommunikációs képességemet egy további jobb praxis érdekében.

A szupervizori kompetencia – a pasztorális szupervizor

A rövid összefoglaló a szupervíziót illetően nem a szupervizorról kell hogy szóljon. Mégis úgy vélem, amennyiben valamit elmondhatunk a szupervizorról, az indirekt módon, de ugyancsak mond valamit magáról a szupervízióról. Ezért e rövid utalás ezen a helyen a szupervizori kompetenciára vonatkozóan.

Nyilván joggal felmerül a kérdés: ki lehet szupervizor? Hadd finomítsak rajta annyit: ki lehet a jó szupervizor?¹⁰

A szupervizornak – ahhoz, hogy eredményesen segíteni tudjon – rendelkeznie kell *megfelelő elméleti alapokkal – megfelelő személyiségstruktúrával, ami alkalmassá teszi a szupervízorságra – megfelelő képességekkel/az adott (szak)területen való jártassággal.*¹¹

Egy másik megfogalmazás szerint (H. Weiss) a szupervizori kompetencia

- személyiség/terapeutikus képesség
- szervezeti/rendszerben való gondolkodás
- spirituális/pasztorális képesség, illetve
- intellektuális/tanítási képesség kérdése.

⁹ Ez az ún. „zelfkonfrontatie-methode (ZKM)” – az önmagammal való konfrontálódás metódusa. Erről bővebben: W. Putman: De bijdrage van de ZKM in de supervisie van de (aankomende) pastores. Een ervaringsbericht. In: *Praktische Theologie*. Nederlandse tijdschrift voor pastorale wetenschappen. 2004/1. 77–90. o. Ez a holland szupervíziós metódus hangsúlyozza, hogy a szupervizant biográfiai önelemzése elengedhetetlen a munkatapasztalatok elemzése mellett.

¹⁰ Hogy Helmut Weiss, a DGfP egyik kiképző szupervizorát idézzem: „Es geht nicht um eine Übermensch-Mentalität, aber es geht um Qualität.”

¹¹ R. Houtsma: *Leren voor pastorale supervisor*. In: *Corrigerende Ervaringen. Leren in KPV en Pastorale Supervisie*. Szerk. J. Körver. CVPE reeks deel 1. 1998. 181–182. o.

Azaz: szupervizornak lenni felelősségteljes, integráló feladat, amelyben a szupervizor képes észlelni, az észlelteket elrendezni, és ezekből a következtetéseket levonva a szükséges lépésekre inspirálni.

A fentiekből már kiderül részben az is, hogy érdemes némi különbséget tenni a szupervízió (általánosságban) és a *pasztorális szupervízió* között. Így elmondható, hogy van pasztorális szupervizor, még akkor is, ha ennek körülírása nem mindenki számára egyértelmű. Ez csupán hajszálnyi megkülönböztetés az általánosan vett szupervíziótól, ami nem minősíteni akar, hanem a pasztorális szupervízió tartalmi finomságára szeretne utalni. Ezt a különbséget azért is fontosnak tartom megjelölni, mert ebben van az a speciális, ami számunkra *az egyházi területen mégis sokat jelent*.

Ezért a pasztorális szupervízió egyik jelentős alakját, a holland *Andriessent* idézem, aki szerint az eddigiek így összegződhetnek: a pasztorális szupervízióban a szupervizor integrálja a szupervízióhoz szükséges szakmai ismeretet, a tudományos látást, a szükséges metodikát, személyes képességeket és mindezt *a pásztori önértelmezésben, ráadásul into practice.*¹² Ami tehát azt jelenti számomra, hogy a pasztorális szupervizor nemcsak metodikai impulzusok alapján dolgozik, hanem van saját teológiai látása, és mindehhez rendelkezik egy spirituális „csomaggal” is.

Így ha fentebb azt mondtam, hogy a szupervízió a személyre, a konkrét munkára egy adott szervezetben, valamint a hivatásra koncentrálni, akkor a pasztorális szupervízió különösen is koncentrálni ezen belül, mindezt összességében is átfogva a szupervíziót kérő személy/csoport/team keresztény hitére.

ÓVATOSSÁG ÉS VISSZAFOGOTTSÁG:

A SZUPERVÍZIÓVAL KAPCSOLATOS LEHETŐSÉGEK

Nem tartom feladatommak azzal foglalkozni, hogy mi segítheti vagy gátolhatja a mindennapi életben a szupervízió elterjedését. Ugyanakkor természetes módon vannak a mindennapi életből vett hasonlóságok, amik az egyházi¹³ elterjedést és hasznosítást is fékez(het)ik.

Amikor néhány okot próbálok felsorolni a teljesség igénye nélkül, akkor azt eddigi tapasztalataim alapján teszem.

– A (pasztorális) szupervízióban van valami ismeretlen, ami egyrészt Nyugatról jött, esetlegesen túlzottan is „lelkiző”, valami titokzatosnak tűnő, így gyanús is – miután még nem ismerjük eléggé.

¹² F. Andriessen: *Levensbeeld en levensproject in de pastorale supervisie*. In: *Corrigerende Ervaringen. Leren in KPV en Pastorale Supervisie*. Szerk. J. Körver. CVPE reeks deel 1. 1998. 216. o.

¹³ Az egyházon belüli hasznosítás esetében nemcsak (leendő) lelkészekre és gyülekezetekre kell gondolnunk, hanem egyházi intézményeinkre is (iskolák, szociális és egészségügyi intézmények, valamint hivatalok).

– Az egyházon belül és a mindennapi munkában nincsenek olyan nehézségeink, amelyek megoldásához egy külső személyre (szupervizorra) lenne szükségünk. Illetve ha voltak és vannak problémáink, akkor ezt eddig is megoldottuk saját hatáskörben.

– Hatalmi pozícióból kérdéseket megoldani sokkal hatásosabb és gyorsabb, mint szupervíziós üléseken egy hosszabb folyamat során rendezni a dolgokat.

– A szupervízió pénzbe kerül, ki kell fizetni a szupervizort – ez pedig nem kívánt kiadás.

Ami miatt – mindenféle önreklám helyett – mégis szívesen tudom ajánlani egyházi kereteken belül is a (pasztorális) szupervíziót, az a következő:

– Tehermentesíti az egyházi vezetőket, hiszen nem kell olyan problémákba energiát és időt investálniuk, amiket mások a szupervízióban helyettük megoldhatnak – ezzel elkerülve számtalan személyes konfliktust is.

– A (pasztorális) szupervízió a maga sajátos lehetőségével hasznosítja az individuumra vonatkozóan a terapeutikus ismereteket, ismeri azt a szervezetet, amelyben adott esetben strukturális korrekciókra is szükség lehet, ismeri

a lelkészi hivatást, azaz a területi kompetencia nem lehet kérdéses, így átfogó és tartós megoldást próbál keresni, és nem „tűzoltást” végez.

– A (pasztorális) szupervízió nem pozíciókat támad vagy akar megerősíteni, hanem a hatékonyabb munkavégzésben kíván segíteni – akár preventív módon is – az érintett egyén (lelkész), csoport vagy team (például presbitérium, több lelkész egy gyülekezetben) számára, ami jól tehet a teljes egyházi közösségnek.

– Az elmúlt közel fél évszázadban a nyugat-európai egyházi szupervízió története igazolta, hogy ez hasznos, a mindennapi munkát segítő tevékenység.

– Ha pedig a költségeket nézzük, a mérleg megvonásánál a lelkész egyéni vagy a gyülekezet és a lelkész közös problémája esetében a végeredményt látva elgondolkodtató lehet az, hogy a szupervízió avagy a teljes körű „kár” kerül-e többre.

A következő évek és évtizedek megmutatják egyházi életünkben is, hogy a (pasztorális) szupervízió nem valami sejtelmes (és ráadásul üzleti) dolog, hanem olyan lehetőség és kínálat – sok egyéb mellett –, ami az egyházban élő és működő egyén és közösség javára válhat.

Szelényi Ödön (1877–1931)*

Egy hányatott életű, tehetséges tanárunk értékelése

Szelényi Ödön életét, munkásságát a mi nemzedékünk alig ismeri, és igazából nem is tudta értékelni mindeddig. Most a *Tudós tanárok – tanár tudósok* sorozatban az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiadásában alapos méltató könyv jelent meg életéről, pályafutásáról, pedagógiai és közéleti tevékenységéről, tudós élete sokoldalú érdeklődéséről és valóban hányatott, sok kudarcot is megért életútjáról. *Vincze Tamás* és *Ugrai János* írták, pontosabban állították össze ezt a könyvet, de nemcsak az ő és a Szelényit ismerő kortársak véleményét olvashatjuk a könyvben, hanem jellemző szemelvényeket is kaphatunk műveiből a protestáns nevelés szelleméről, a kezdődő nőnevelés kérdéseiről és a pedagógia alapvonásairól. Minden tanár és tanítás iránt érdeklődő lelkész jól teszi, ha ezt a könyvet végigtanulmányozza. Hézagpótló mű, helyettünk végezték el az ismertést a hasznos könyv szerzői.

A könyvet olvasva szégyenérzet fogott el. Erről az evangélikus polihistorról mi hallgattunk eddig, alig-alig emlegettük. Egyedül *Benczúr László* emlékezett elismerően ar-

ról, hogy Szelényi Ödön kitűnő hittankönyvből éveken át tanított a II. világháború előtt budapesti iskolákban.

Valóban szégyelltem magam, mert az én nemzedékem – velem együtt – csak a liberális, racionalista jelzővel illette a gazdag tudású, széles tájékozottságú pedagógust, teológust. Úgy hittük, hogy őt is a 19. század végének és a 20. század első évtizedeinek liberális teológusai közé sorolhatjuk. Kultúrprotestánsnak tartottuk, és meg voltunk győződve, hogy mi, a reformatori, dialektikus igeteológia tanítványai már semmit sem tanulhatunk tőle. Már megoldottunk minden kérdést, teológiai problémát, amivel eleink vívódtak. A valóságban azonban csak szőnyeg alá söpörtük azokat.

Szégyenkezem azért is, mert éppen egy másik kérdéssel foglalkozva került kezembe újra Karl Barth testes könyve: *Die protestantische Theologie im 19. Jahrhundert*. A nagy bázeli teológus, aki az 1920-as években kopernikuszi fordulatot hozott a teológiában, nemcsak a református egyházban, hanem a római katolikus teológusok között is (H. Küng, H. Schütte, O. Pesch stb.), idézett könyvében huszonöt teológiai professzort mutat be. Valamennyi különbözik teológiai felfogásában, de Barth nagy tisztelettel, mély megbecsüléssel ír róluk. Már a könyv előszavában kijelenti, hogy célja a felsorolt teológus professzorokkal és munkájuk értékelésével nem magától értődő, mégis szük-

* Vincze Tamás – Ugrai János (szerk.): *Szelényi Ödön*. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest, 2005. 141 o. /Tudós tanárok, tanár tudósok./

séges. Sok szeretetet, alázatosságot, nyitottságot, türelmet kell tanúsítania annak, aki ilyen munkába fog. Bele kell élnie magát az apák, nagyapák kérdéseibe és válaszadásaiba. Tisztelettel kell tudomásul venni elért eredményeket. Bizonyára nem csak nekem van szégyenkeznivalóm a mögöttünk lévő másfél évszázad nagynevű teológusait illetően. Nem lehet várni ezektől a teológus őseinktől, hogy egyetértsenek velünk, de tisztelnünk kell személyüket, kutatásaikat, hallatlan szorgalmukat, következetességüket. Így értem Szelényi Ödönt is, aki mondanivalójában, eredményeiben más hangot üt meg, mint mi, de személyében, szorgalmában, széles ölelésében tiszteletreméltó és példát mutató.

Ő elsősorban a tanítást tartotta igazi életcéljának, közelebbről evangélikus pedagógusként akart hasznára lenni egyházunknak. Nem a teológus szakembereknek írt csupán, hanem azt akarta, hogy kora tudományának alapvető ismeretében megszólíthassa kortársait, egyetemi és középiskolai fokon egyaránt. Valódi polihisztor volt, és ezért szerzett nagy tekintélyt kora tudós világában, és talán ugyanezért sok ellenfelet is az egyházban. Jellemző, ahogy dr. *Szigethy Lajos* az Evangélikus Tanáregyesület 1931-ben rendezett közgyűlésén úgy emlékezik Szelényire, mint aki felekezete legtekintélyesebb pedagógusai közé tartozik. „Szelényi Ödönnek, a tipikus cipster embernek és a tipikus evangélikus tanárnak lelke és élete gazdag volt e két értékes emberfajta jellemző magasságokban és mélységekben.” Szigethy valóban találóan fogalmazott, amikor magasságokról és mélységekről beszélt, mert szakmai elismerésből és mellőzésből, hálából és hálátlanságból egyaránt bőven jutott élete ötvennégy esztendeje alatt Szelényi Ödönnek. Ha csak felsoroljuk azokat a tudományterületeket, ahová Szelényi elmerészkedett munkássága során, ámulatba esünk. Hiszen az irodalomtudomány, a vallásfilozófia, a neveléstörténet és a neveléelmélet, a pedagógiai módszertan terén is jelentős alkotások születtek Szelényi tollából. Ugyanakkor életműve különös fordulatok, magasságok és mélységek sorozatában született. Vele csak úgy foglalkozhatunk, ha szakmai sikereit és kudarcait egyaránt ismerjük és bemutatjuk.

Most éppen ez történik a róla szóló, kezünkbe került könyv olvasásakor. Megismerhetjük életét, pályafutását, a felkészülés éveitől a pozsonyi és debreceni, mezőtúri és budapesti életszakaszt, a trianoni tragédia utáni repatriálás embert próbáló esztendeit, az evangélikus Veres Pálné Intézet tanárságát, az egyetemi magántanárság megtisztelő pozícióját és az utolsó években egyre gyengülő egészségi állapotát. Megismerjük a pedagógusi és közéleti tevékenységet is a különböző szolgálati helyeken, a Tanáregyesületben végzett munkáját és a németországi pedagógiai tapasztalatok felhasználását. Szép és hasznos jellemzést nyújt a könyv Szelényi szerteágazó érdeklődésének, vizsgálatainak, véleménynyilvánításának bemutatásakor. Nem titkolt célja a könyvnek, hogy elsősorban a magyarországi evangélikus iskolák történetének össze-

foglalását, ebben a tárgyban máig legteljesebb monográfiáját emelje ki. A könyv részletes bibliográfiát közöl, több mint százhatvan hasznos jegyzetet és végül jellemző szemelvényeket. A gazdag anyagból kiemelem a témákat és a jeles történelmi alakokat.

Témák: A német idealizmus – Neveléstörténet – Pedagógia a protestantizmusban – Vallástörténet – Segédkönyv vallási ismeretekhez – Az evangélikus kereszténység világnézete – Indiai gondolkodásmód – A misztika lényege – A halhatatlanság kérdése – A szuggesztív és ezoterikus „tudományok” ismertetése – A tanárképzés története – A nőnevelés jelenlegi feladatai – A vallás és művészet kapcsolata stb.

Személyek: Luther és Kant – Goethe – A Faust-probléma (az európai ember megismerése) – Schleiermacher – Eckhart mester – Böhm Károly, a filozófus – Fichte – Schiller – Tessedik – Madách és Luther – Tolsztoj és pedagógiája – Nietzsche, az Antikrisztus – Kazinczy Ferenc – Franklin – Leibnitz – Dante – Prohászka. Valóban széles skála ez! A Késmárkról indult, Pozsonyban élt, trianoni Magyarországra került, minden iránt érdeklődő, élete végéig kíváncsi tudós munkaterülete, publikációinak gazdag anyaga. Szomorú, hogy élete tragikusan, meg nem értések és ellenségeskedések között telt el. „Sokoldalúsága és nemes buzgalma” mégsem volt hiábavaló. Állandóan magas szellemi atmoszférában alkotott. Azért tudott diákok között vagy kartársak gyülekezetében érdeklődést keltő előadásokat, vonzó beszámolókat tartani, mert szellemi Olümposzon élt. Egyháza azonban félreismerte, „luxusként” nem részesítette megfelelő pozícióban, ő pedig nem harcolt kortársaival, inkább mindig visszahúzódott, ritkán panaszkodott, de a keserűség gyötörte lelkét.

Fia, Szelényi Gusztáv szintén tudós ember volt, egyetemi tanár, egyházunk hűséges tagja, a budavári gyülekezet egyik vezetője és édesapja legjobb ismerője. Így magyarázta egyszer összefoglalóan édesapja életét és jellemét: „Akkoriban nem volt ritka eset, hogy református gimnáziumokban (például Mezőtúron) evangélikus volt a német nyelv oktatója, mert a színmagyar reformátusok között alig akadt a német nyelvben járatos tanárjelölt. Apám a Szepesség szülőtte volt, eredetileg német anyanyelvű, aki magyarul csak a késmárki líceumban tanult meg, de mind a két nyelvet tökéletesen bírta...” Praktikus témákhoz éppen úgy szólt hozzá, mint elvi kérdésekhez. Túlnézett a protestantizmus, sőt a kereszténység határain is, Kung Fu-cével, Buddhával és a hinduizmussal egyaránt ismerős volt, és hivatásának tartotta, hogy hallgatóit is megismertesse a világ vallásaival. Szerette a költészetet, a történelmet, egy darabig szerkesztette a *Teológiai Szaklapot* (ebben Raffay Sándor utódja volt). A protestantizmust művelődéstörténeti értéknek is tartotta. „A teológia igazán úgy tudomány, hogy a tudós vizsgálat szabadságának feltétlen tisztelete jellemzi. A vizsgálat szabad a teológia és az egyházi élet minden ágában. Ezért elfogulatlan, tárgyyszerű, és nem áldozza fel magát a pillanatnyi divatnak, »fűlcsik-

landozó stílusformáknak«...» Könyvismertetéseiben jellemzően nyitott katolikus szerzők munkájának bemutatására is. Ez ebben a korban nem volt természetes. Szelényi vallástanító könyve az evangélikus hittankönyv-irodalomnak jelentős műve, és még ma is ösztönző lehet vallástanárok számára. Szelényi nemcsak szorgalmas adatgyűjtő volt, hanem a jövőt tervező pedagógus is, aki megpróbált előre gondolkodni és dolgozni, hogy a vallástanítás korszerű maradjon.

Szelényi Ödön kora szellemi világában jól eligazodott, még ismerte a klasszikus görög és római világot is, nyelvi-ileg is, műveiben is. Otthon volt a középkori keresztény-

ség történetében és mondanivalójában, az újkorhoz szintén értett, sokat beszélt a ma uralkodó vonásairól a kereszténységben belül: intellektualizmus, naturalizmus, immanencia, prakticzizmus, techniczizmus. Ilyen és hasonló kifejezések fordulnak elő írásaiban. Saját korában akarta keresztény mondanivalóját tolmácsolni. Ez az interpretációkészség az inkulturáció egyik formája. Ha másként is, de a mi korunkban is állandó feladata a teológiának és a pedagógiának. Mélyen sajnáljuk, hogy unokája, Szelényi Zoltán lelkésztestvérünk fiatalon halt meg, pedig örököse lehetett volna tehetséges, tudós nagyapjának...

Hafenscher Károly

Michael Welker: Mi történik az úrvacsorában?*

„Mi történik az úrvacsorában? Furcsa kérdés! Mi történne? – Emberek ülnek vagy állnak együtt. Legtöbbször valamely istentiszteleti helyen. Imádkoznak és énekelnek. Aztán régről hagyományozott szavakat mondanak, bibliai igéket is. Többnyire a lelkész vagy a pap beszél. (...) Aztán mindenki kap egy darab kenyeret, sok egyházban egy korty bort vagy szőlőlét is. Az egészet áldással fejezik be. Semmi más nem történik az úrvacsorában.” Ezekkel a mondatokkal írja le *Michael Welker* azokat az eseményeket, amelyek az úrvacsora ünneplésekor a külső szemlélő számára megfigyelhetők. E külsőségek mégoly pontos megfigyelése sem ad azonban választ arra, hogy miért jelent olykor felemelő élményt a gyülekezeti közösségben ünnepelt úrvacsorai istentisztelet, máskor pedig miért adna az ember legszívesebben igazat Immanuel Kantnak, aki „szomorú időtöltésnek” nevezte az úrvacsorát.

A heidelbergi egyetem dogmatikaprofesszorát hasonló negatív és pozitív tapasztalatok indították arra, hogy elgondolkozzék a szentség eredetén, lényegén és ünneplésének lehetséges módjain, s hogy mindezt – a 2004-ben második kiadásban megjelent – könyvében közreadja.

A mű három fejezetben tárgyalja az úrvacsora szentségét az egyház életének összefüggésében. A megértés kulcsát sajátos módon Jézus Krisztus feltámadásában találja meg, s a magyarázat közben nem hallgat a mai ember kétségeiről, kérdéseiről és kívánságairól sem.

Az *első fejezet* középpontjában a hálaadó keresztény ember áll, aki a kívülről és belülről egyaránt fenyegetett

gyülekezeti közösségben hálaadással vesz részt az úrvacsora ünneplésében. Eközben azonban nem némulnak el a kérdések sem: Milyen gyakran úrvacsorázzunk? Szabad-e a kenyér és a bor helyett más úrvacsorai jegyekkel ünnepelni? Mit jelent „méltatlanul enni és inni”? Mit tegyünk, ha látszólag mellékes dolgok, mint a szőlőlé, a kis-kelyhek vagy az ostya botránkozás okozói lesznek?

Jézus Krisztus jelenléte a témája a könyv központi, *második fejezetének*. Nemcsak az a kérdés foglalkoztatja azon-

Was geht vor
beim
Abendmahl?

2. vollständig überarbeitete
und erweiterte Auflage

Michael Welker

Gütersloher Verlagshaus

* Welker, Michael: *Was geht vor beim Abendmahl?* 2., teljesen átdolgozott és bővített kiadás. Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, 2004. 208 o. Ára: 17,95 euró

ban a szerzőt, hogy hogyan beszéljünk Jézus Krisztus valóságos jelenlétéről a szentségben, hanem az évszázados úrvacsorai liturgia szavait komolyan véve az értünk a kereszten meghalt („halálotat hirdetjük”) és egykor dicsőségében megjelenő („amíg el nem jössz”) Urat állítja az olvasó elé. Nem pusztá emlékezés és nemcsak találkozás tehát az úrvacsora, hanem Isten eljövendő országának előképe is.

A *harmadik fejezetben* Michael Welker megmutatja, hogy az úrvacsora nem egy-egy kisebb közösség vagy egyház szentsége, hanem az egész világ kereszténységét átfogó esemény, amelyben a Szentháromság Isten munkálja a nevében ünneplő ember és gyülekezet békességét és megújulását. S ha így beszélünk az úrvacsoráról, akkor nem kerülhető meg néhány ebből következő kérdés sem, amelyekre a szerző választ keres: Ha az úrvacsora az egész kereszténységet átfogó szentség, nem kell-e a hívásnak a megkeresztelt gyermekek felé is elhangoznia? Mi az akadálya a 21. század elején az úrvacsora közös ünneplésének más felekezetű keresztényekkel?

Michael Welker könyve alapvetően biblikus és ökumenikus irányultságú. A szerző – a reformatori teológia elköte-

lezett művelőjéhez méltó módon – kiindulási alapként a Szentírás tanúságtételét tartja szem előtt, ami lehetővé teszi számára, hogy az úrvacsorát mint a földön élő egész keresztény egyház életének forrását és csúcspontját mutassa be. Emellett őszintén szól azokról a leküzdendő nehézségekről is, amelyek éppen az úrvacsora kérdésében elválasztják egymástól egyrészt a gyülekezet tagjait, másrészt a különböző keresztény felekezeteket. Így találhatjuk meg a függelékben az úrvacsoráról szóló legfontosabb felekezetközi tárgyalások eredményeit tanúsító dokumentumok felsorolása mellett Michael Welker állásfoglalását a római katolikus egyház legújabb úrvacsorai dokumentumáról, II. János Pál pápa „Ecclesia de Eucharistia” című – 2003. április 17-én kiadott – körleveléről.

A mű különleges értéke, hogy nyelvezete nemcsak teológusok, hanem érdeklődők és gyülekezeti tagok számára is könnyen érthető, így hasznos és értékes kísérője lehet mindenkinek – akár egy-egy gyülekezetnek is – úrvacsorai gyakorlatának megújítása útján, egyelőre még csak német nyelven...

Wagner Szilárd

GERHARD O. FORDE

Ki a kereszt teológusa?

Gondolatok Luther heidelbergi disputációjáról

MAGYAR LUTHER KÖNYVEK 10.
MAGYARORSZÁGI LUTHER SZÖVETSÉG, 2005

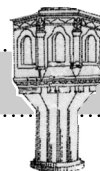
Az amerikai lutheránus teológus, Gerhard O. Forde 1927-ben született, és 2005-ben halt meg. *Ki a kereszt teológusa?* című műve 1997-ben jelent meg, s az elmúlt évtizedben Észak-Amerikában és Európában is élénk visszhangot váltott ki. A könyv alapgondolata szerint Luther nem egy újabb teológiai irányzatot kezdeményezett, hanem arról beszélt, ki méltó a teológus névre.

A szerző a *Heidelbergi disputáció* (1518) téziseinek részletes magyarázata során mutatja be és ütközteti a teologizálás kétféle módját: a dicsőség teológusának, illetve a kereszt teológusának gondolkodását. A dicsőség teológusa megpróbál kitérni a kereszt elől, hogy valamit mégis megmenten az emberi akarat és szabadság, valamint saját teológiája számára. A kereszt azonban nem enged

ilyen menekülési utat, mert állandóan leleplezi ezt a teológiát. Aki teológusi küzdelmében hagyja, hogy a kereszt „megtámadja” és „megölje”, az Krisztussal új életre támad, s a kereszt teológusává lesz. Megérti, hogy Isten „önmaga ellentétének látszatába”, a kereszt gyalázatába rejtőzött. Ezt szemlélve immár meghallja Isten szavát: *Ez vagy te, ezt tettem érted*. A kereszt teológiája tehát a feltámadás teológiája is, mert mindez egyedül a feltámadás fényében érthető meg. E művészi erejű, megdöbbentő és „szemnyitogató” teológia azt akarja látni és láttatni, ami a valóság.

Luther egykori drámai teológiája Forde interpretációjában az olvasó saját drámájává válik. Forde Lutherhez hasonlóan az ígéhirdetés érdekében műveli a teológiát. E radikális teológia képviselőjeként a 21. századi olvasót is megszólítja, hogy a kereszt elé állítsa. Célja, hogy az olvasói a kereszt teológusai legyenek, hogy ledöntse a nagyokat az ő énjük, a buzgó hívőket pedig saját hitük trónusáról. Hogy valóban a kereszt lehessen „egyedül a mi teológiánk”. Akiket a kereszt így porba döntött, azok immár bátran mondják, hirdetik és énekelik kétezer év óta a kereszt teológusaival, így Pál apostollal, Lutherrel és Forde-val együtt is azt, ami a valóság.

Fabiny Tibor (íjf.)

ADVENT 1. VASÁRNAPJA

• Mt 21,1–9

Rövid szövegmagyarázat

Az exegéták általában egyetértenek abban, hogy Jézus a Zak 9,9-ben található prófécia pontos követésére törekszik, amikor bevonul Jeruzsálembe. Az erre vonatkozó utasításokat adja ki tanítványainak a kijelölt igeszakasz első három versében. Az 5. versben Máté összevonja a Zak 9,9-ben és az Ézs 62,11-ben található próféciákat. Jelképes próféta tette a zakariási prófécia szó szerinti teljesítése.

Jézus bevonulása egyértelműen messiáskirályi bevonulás. Szelídséget és békességet sugároz. Ezt jelképezi számaron történő bevonulása, hiszen, bár a számar is királyi átlat volt abban a korban, harcra és háborúra alkalmatlan. „Jézus ezáltal mindent úgy rendezett, hogy Messiásként, de nem álmessiási büszkeséggel, hanem – a nép váradalmaitól eltérő – szerénységgel történjék meg a bevonulása.”¹

A „hossánna” kifejezés ezt jelenti: „Ó, segíts! Ments meg, kérünk!” Eredetileg a hadba vonuló királyt köszöntötték így. Később azonban főleg az Istenhez szóltak ezzel a felkiáltással. A 9. vers Zsolt 118,25–26-ot idézi fel, ami a lombsátorünnepi liturgia része volt. A nép üdvözlése egyértelműen azt mutatja, hogy Jézust Messiásként köszöntötték. A királyság megszűnte óta – közel 500 év óta – embert nem köszöntöttek „hossánnával”.²

Jézus bevonulásával közérthető módon közli, hogy ő a Messiás: a szelíd és békességet hozó messiáskirály. Azt is egyértelművé teszi, hogy vállalja mindazt, ami reá vár, kész a kereszthalálra. A tömeg nem, de ő nagyon jól tudja, hogy milyen „harc” vár rá: milyen utat kell megtennie a Golgotáig, hogy békét hozzon a világnak.

¹ Almási Tibor: *Máté evangéliuma*. Gyuró Technik Kft., Budapest, 1989. 185. o.

² Jakubinyi György: *Máté evangéliuma*. Szent István Társulat, Budapest, 1991. 231. o.

Gondolatok az ünnep homiletikumáról

Az adventi időszak három üzenetet hordoz. Krisztus „egyszer eljött testben az idők teljességében, szüntelen jön lelke által, és jelenlétében élhetünk, egyszer pedig majd vissza fog jönni dicsőségében”.³ Advent első vasárnapján az első két üzenet jelenik meg különleges hangsúllyal. A messiáskirály jött el, aki másként vonult be, más országa van, és más úton vitte véghez győzelmét, mint ahogyan azt a Messiástól várták. Adventben a virágvasárnapi bevonulás története, a kijelölt igeszakasz, a messiáskirály érkezésének örömmüzenete hangzik fel. Gyülekezetünkben virágvasárnapon a gyerekek zöld ágakkal vonultak be a templomba, és a „Ne félj, Sion” kezdetű éneket énekelték. Sokak számára közel hozták ezzel Jézus jeruzsálemi bevonulásának körülményeit. Fél év elteltével gyülekezetünkben megkérdezhetjük magunktól adventben, hogyan érkezett meg hozzánk a Messiás, és hogyan fogadtuk őt.

Gondolatok az igehirdetéshez

Advent a Krisztus-várás ideje. Jézus jön, és meg akar érkezni hozzánk, ahogyan annak idején átlépte Jeruzsálem kapuját. Nem véletlenül buzdít a zsoltáros: *Emeljétek föl fejéteket, ti kapuk, emelkedjétek föl, ti ősi ajtók, hogy bemehessen a dicső király!* (Zsolt 24,7) Érdemes koncentrálni az igehirdetésben a kapu és az ajtó képére, hiszen – akár indulunk, akár úton vagyunk, akár megérkezünk – számtalan kaput, ajtót lépünk át, amelyek különleges jelentőséggel bírnak életünkben. Hadd soroljak fel néhányat:

– Otthonunk kapuja. Már a kilincstre téve kezünket érezzük mindazt, amit rejt vagy jelent nekünk az otthon. Mindent ismerünk, biztonságban érezhetjük magunkat, védelemre és megértésre számíthatunk. Otthonunk erő és bátorságot ad, mielőtt ismeretlen, új utakon kell elindulnunk.

³ Fekete Károly: *Homiletika*. Debreceni Református Kollégium, Debrecen, 1993. 96. o.

– Sorsunk, múltunk kapuja. Néha bizony áthatolhatatlannak tűnik előttünk. Nem enged tovább bennünket, mert abba a hibába esünk, hogy mindig csak hátrafelé pillantunk, bűneinkre, mulasztásainkra, életünk elhibázott momentumaira tekintünk, és nincs erőnk az újrakezdésre.

– A szeretet kapuja. Egy csodálatos világba vezet: a másik emberhez. Szeretetet adhatunk egymásnak, és elfogadjuk egymás szeretetét.

– A halál kapuja. Néhány hete álltunk meg szereteteink sírja mellett. Egy héttel ezelőtt, örök élet vasárnapján arról a reménységről hallottunk, hogy nem a halálé az utolsó szó. Mégis sok a kérdésünk és kétségünk, ha arra gondolunk, hogy egyszer át kell lépnünk ezen a kapun.

Kapuk, amelyek megmutatják, hogy az ember soha nincsen készen, s egy-egy új kapu átlépése mindig formálja, változtatja az életét.

Azon a napon, amikor Jézus áthaladt Jeruzsálem kapuján, más lett az a kapu. Nem azért, mert átépítették, hanem az ő személye miatt. A félelem kapuja a szeretet kapujává lett. Ugyanez történik velünk, emberekkel is. Bűn és nyomorúságos megkötözöttségek miatt sokszor rettegéssel gondolunk Istenre. De Jézus megérkezése az isteni szeretet kapuját nyitja meg, megmutatja az irgalmas és kegyelmes Istent. Szelíden, alázatosan, de határozottan vonult be Jeruzsálembe. Szelíden, szeretettel, de határozott céllal érkezik meg hozzánk is.

Kínoznak bennünket életünk gondjai, terhei, vétkei. De életünkben és halálunkban is bizonyosak lehetünk Jézus jelenlétében. Hiszen az ő Atyja, akit mi is Atyánknak szólíthatunk, hengerítette el a követ húsvét hajnalán. E hittel csatlakozhatunk a Jézust örömmel köszöntő sokasághoz: „Áldott, aki az Úr nevében jön!” És erre buzdítjuk egymást is: „Jer, tárjunk ajtót lelkesen! A szívünk templommá legyen, és hintsük benne szét a hit szép, élő pálmaágait! És Jézus hozzánk is belép, megosztja velünk életét. Légy áldva szüntelen, kegyelmes Istenem!”

Péterné Benedek Ágnes

.....

Tallózó

„Mt elbeszélése áll a legszorosabb kapcsolatban az idevágó ószövetségi ígéretekkel, mert (...) közvetlenül egy ószövetségi idézethez kapcsolja (...) elbeszélését. (...) súlyát itt az adja meg, hogy Jézus maga is tudatosan alkalmazkodik magatartásában a prófétai szóhoz: így ábrázolja ki nyíltan messiási igényét, de így határolja el magát egyúttal népének hamis messiási váralmaitól is.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) legalábbis a szamarak gazdája tudta, hogy ki az az »Úr«. (...) valóban Úr volta mutatkozik meg az előkészületek határozottságában. Már is kezében futnak össze a szájak, s ez mégsem látványosan megy végbe, mert megmarad közben szelíd királynak, aki városához közelít.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„A gyermekek is átveszik a kiáltást, s így Zakariás jövendölése szó szerint beteljesedik (Zak 9:9). Azt, hogy Máté (...) egy számról és a csikójáról beszél a diadalmas jeruzsálemi bevonuláskor, nem szabad úgy tekintenünk, mintha a történetet mindenáron az ószövetségi próféciához akarná igazítani. Ez egyszerűen a pontos tényleírás példája, amint az rögtön kitűnik abból a tényből, hogy a csikón még sohasem ült senki (Márk 11,2), és az anyaállat jelenléte bizonyosan megnyugtatta az így »betört« csikót (...)” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat!* Iránytű Kiadó)

„(...) a jeruzsálemi bevonulás nem lehetett olyan nagyszabású tüntetés, mint amilyenek azt rendszeren, leginkább Mt 21,11 benyomása alatt gondolni szokták. (...) Zak 9,9 (...) Ezt az ígét a zsidó írástudók is a Messiásra vonatkoztatták (...) A 118. zoltár szavaival köszöntötték a (...) zarándokokat: »Áldott, aki az Úrnak nevében jön, ti. a templomba!« Azonban a zsidó írástudomány ezt az ígét is kapcsolatba hozta a messiási üdvökörrel.” (Karner Károly: *Máté evangéliuma.* Keresztyén Igazság)

„A bevonulás, amely értelmezésében könnyen katonai parádévá válhatott volna, valójában liturgikus körmenet, amelynek keretében az üdvösségre vonatkozó isteni ígéretek valóra válását esdeklik, kéri a résztvevők.” (Ortensio da Spinetoli: *Máté – az egyház evangéliuma.* Agapé)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(A hitben is vannak kitüntetett pillanatok. Ha a hit mindennapjait valamiféle köznapi, poros, száraz hűség állapotaként jellemezhetjük, a kitüntetett pillanatok, a hit ritka ünnepnapjai a hozsannáé, a „sursum corda”-é. – K. I.)

Az utolsó óra ez. Az utolsó pillanat, amelyet Isten még megad. Vajon lesz-e azoknak, akiket Isten megihletett, hogy a Lélek szerint cselekedjenek? Hogy még belökjék az Isten országának kapuját, amely már oly reménytelenül elrekeszeltnek látszik?

(Romano Guardini)

Vocatus atque non vocatus Deus aderit. (*Híva vagy hívatlanul, Isten meglátogat. Ezt C. G. Jung, az emberi lélek egyik legihletettebb szakértője írta fel saját kezűleg épített svájci házának homlokzatára.*)

Ki lehetett az a rejtélyes valaki, akit az apostolok sem ismertek? Akinek a nevét nem mondta meg Péternek sem, pedig, ha a szándékát ismerte, hogy elereszti a szamarat, a nevét is megmondhatta volna. Olyan barátja volt tehát ez a valaki Jézusnak, akit Jézus ismert, de az apostolok nem ismertek...

(Belon Gellért)

TÖRTÉNET

(François Mauriac, a tárgyilagos francia író visszaemlékezése meglátogatására...)

„Nem emlékszem, hogy írtam-e, olvastam-e, avagy imádkoztam. Hirtelen térdre zuhantam, mintegy valamiféle ismeretlen erőtől kényszerítve, és valamiféle heves boldogság kerített hatalmába. Sírtam, anélkül, hogy letörültem volna könnyeimet. E naptól kezdve pünkösöd a legkedvesebb ünnepem lett. Ha idegállapotom, nem pedig a Lélek kényszerített térdre, hogyan magyarázható az, hogy az utána következő 35 év során soha nem tapasztaltam hasonlót, és ma sem, amikor, remélem, a kegyelem állapotában élek? Soha ilyen villámlás nem terített le. Hogy mi is volt pontosan ez a sajgás, arról semmi biztosat nem tudok...”

VERS

Pilinszky János: *Elég* (részlet)

A teremtés bármilyen széles,
Ólnál is szűkösebb.
Innét odáig. Kő, fa, ház.
Teszek, veszek. Korán jövök, megkésem.
És mégis olykor belép valaki
És ami van, hirtelenül kitarúl...

ADVENT 2. VASÁRNAPJA

• *Lk 21,25–36*

Készen állni a nagy találkozásra

Az egyházi esztendő vége és eleje minden évben összeér. Talán kicsit azt is érezzük, hogy összerosódik. A Krisztus-várás kettőssége elbizonytalanít. Eljött vagy eljön? Itt van, vagy visszajön? Várunk és reménykedünk, félünk és készítjük szívünket a nagy találkozásra.

Ennek a vasárnapnak Ézs 63,15–64,3 az ószövetségi olvasmánya, levélbeli olvasmánya Róm 15,4–13. Ézsaiás egészen személyesen, szíve minden félelmét és vágyát belekiáltja az égbe:

*Tekints le az égből,
nézz le szent és dicső hajlékodból:
Hol van féltő szereteted és hatalmad?
Szíved megindulása és irgalmad
miért marad távol tőlem?
Hiszen te vagy a mi atyánk, (...)
ősidőktől fogva megváltónknak nevezünk.
Miért engeded, hogy letévedjünk utaidról?
Miért engeded, hogy a szívünk
kemény legyen, s ne féljen téged?
Fordulj szolgálaidhoz, örökséged törzseihez! (...)
Bárcsak szétszakítanád az eget, és leszállnál! (...)*

Miért? Miért engeded? Hol vagy, hol van irgalmad? Az elszakítottság legbelső fájdalma ez. A bűn, az elszakadás, az idegenné válás ordító magánya kétségbeejtő. Már nem Isten keresi az embert, hanem az ember teszi föl a kérdést: Hol vagy, Isten? Ez az ige segít minket abban, hogy az evangélium szavát ne csak rettegéssel, hanem könyörgéssel, vágyakozással és szívünk felkészítésével várjuk. Bárcsak szétszakítanád az eget, bárcsak megnyílna előttünk a menny ajtaja, bárcsak leszállnál, s megláthatnánk téged!

Pál szavai nem kétségbeesésről, inkább a szüntelen várakozásról és a felkészültségről szólnak. A reménységünk akkor élő, ha már most megvalósul a gyülekezetben a várakozás célja, az, hogy Jézus közöttünk van. *Fogadjátok be egymást, ahogyan Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére* (esetleg: dicsőségébe – εἰς δόξαν Θεοῦ). Jézus itt van, a szívembe fogadva, méghozzá úgy, hogy ember-társamnak is van helye a szívemben. Amikor eljön az Emberfia, azoknak, akik befogadták őt és egymást, Jézus elhozza a teljes, tiszta látást. Ezért reménység számunkra az a nap, hiszen akkor befejezett, végleges ténnyé válik befogadottságunk.

Ezek fényében tekintsünk most az evangéliumra. Az Emberfia eljövetele az emberek egy részének világvége és tragédia, azoknak viszont, akik a két lekción alapján várják az Urat, a teljesség kezdete.

Mindkét nézőpontból érzékelhető a félelem. A jelek túlmutatnak önmagukon, az események iránya a végkifejlet felé tart. A természeti csapások (a szökőár zúgása, a hurrikán tengervíz is magával ragadó tombolása) tanácstalanná, bizonytalaná (ἀπορία) teszik a népeket. Azok az erők, amelyek uralkodnak felettünk, elsöprik nagyképűségünket, kétségbe-, sőt fogságba ejtenek, szorongatnak, kibeszélhetetlen szorongást (συνοχή) okoznak. Semmit sem érnek majd a színes lapok és tévéújságok „egyenhoroszkópjai”, mert valódi jelek tűnnek fel az égen (mint egykor a betlehem-i csillag). Az emberek megdermednek a félelemtől. A görög még kifejezőbb: ἀποψύχω ἀπὸ φόβου, azaz kilehelik lelküket a félelemtől. A lélek (ψυχή) Varga Zsigmond szerint az emberi öntudat székhelye is, a teljes egzisztencia. Ezért fordíthatnánk így is: az emberek kifordulnak önmagukból, elveszítik önkontrolljukat, eszüket vesztik a félelemtől. Az emberek ekkor már csak egy dologra tudnak figyelni: arra, mi következik majd, mi vár a földre, mi vár rájuk. A várakozás egyetemes és rettenetes, mert a jeleket nem értik, csak a fizikai valóságot tapasztalják.

Ez az összezavarodás ideje. A társadalmi, politikai káoszban felborul a normális élet ritmusa. A lelkek megtörnek, erősnek hitt emberek meginognak, összeomolnak (σαλεύω), mint az ég erői. Amikor az Emberfiát meglátják az emberek (ὁράω – ὁφονται), talán először az életükben meglátják Isten totális hiányát a szívükben. A ὁράω ige még arra is utalhat, ez a végső látás, a szembesülés ideje: belátni, felismerni az egész eddigi élet hiábavalóságát, tudatára ébredni annak, hogy itt a számadás. Mivel Isten

azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, és eljusson az igazság megismerésére (1Tim 2,4), én azt hiszem, még megadatik ez az utolsó utáni esély is. Mindenkinek.

Most itt van, eljött az Úr, hogy helyére kerüljön minden. Az utolsó esély a belső és külső zűrzavarban a rendezésre. A belátás, a bevallás (gyónás) könnyíti az ember terhét. Leveszi a válláról a múlt köveit, bűneit, ezáltal kiegyenesedhet, mert nem kell többé görnyednie a sokáig cipelt súlyoktól. Az „egyenesedjétek fel!” felszólítása (ἀνακύπτω) azoknak szól, akik – akár legutolsóként is – már Jézuséi, és arra utal, hogy a megtört állapotból a feloldozás biztos (még az utolsó órában is), ezért felemelt fővel járhatunk. A szívünkben se legyen rettegés, legfeljebb egy kis remegés, szent félelem, ahhoz hasonló izgalom, mint amikor várom a randevúra a szerelmesemet, és már látom is, hogy jön, s keresem a szót, vajon mit fogok mondani neki először...

Közeledik, közel van (ἐγγίζω) a megváltásotok (ἀπολύτρωσις), a felszabadításotok. A rabszolgaért fizetett váltságdíj apokaliptikus szövegkörnyezetben inkább érthető az utolsó idők körülményeiből, a nagy nyomorúságból való szabadulásra, kimenekítésre, mint Jézus keresztalála általi megváltásra, hiszen pontosan a keresztén történt győzelem fényében reménykedünk és várjuk az Urat, aki megváltott minket. De ha itt mégis a bűnből való megváltásra gondolunk, akkor a „közel van” kifejezés azt jelenti: reménységünk beteljesedett, visszavonhatatlan és szemmel látható valósággá válik Jézus eljövetelekor.

Jézus példája a tavaszról, amikor látni a fák virágzását, és azt, ahogyan kibontják leveleiket, félreérthetetlen utalás az idő eljövételére. Ezért tudjátok meg (γινώσκω – imp.), de inkább: ismerjétek fel, hogy közel van Isten országa. Csak aki nem akarja, az nem veszi észre a jelekből a következményt. Csak aki szemellenzős, és a sokadik bizonyítékra vár, az nem látja, ismeri fel és hiszi, hogy eljött az élet Ura.

A teremtett dolgok elmúlnak (παρέρχομαι), a teremtő szó (λόγος) viszont nem. Ezért aki érintett e szó által, az megmarad. Mivel Isten neve: *vagyok*, és a szó, amellyel teremt: *legyen*, ezért minden, ami e világon *van*, Isten szeretetének önkifejeződése, és csak akkor *lesz*, ha Istenhez köti magát. Az el nem múlás, az örök élet, a létezés folytonossága csak Istenben képzelhető el. Akit befogadott Jézus az ő országába, az a létezés része marad. Ez a létezés teljességének ismerete.

Ezt az ismeretet kockáztatjuk akkor, ha túlságosan belemerülünk a mindennapokba, ha elnehezedik, eltompul, megkeményedik a szívünk a féktelen életmódtól (a mártortól, a tobzódástól, a részegségtől) vagy az élet gondjaitól (a megélhetés lelki és anyagi aggodalmaitól). Ezért kell ébren maradni (ἀγρυπνέω), minden időben, kairoszban kérni, hogy erőnk legyen (κατισχύω) megmenekülni és megállni az Emberfia előtt a számadáskor, hogy felkészültek legyünk a nagy találkozásra.

Kovács Ákos énekes és költő úgy ír és énekel erről a nagy találkozásról és az arra való felkészülésről, hogy valahányszor hallgatom, mindinkább ott a vágy a szívemben, hogy készen álljak erre a találkozásra. A dal videoklipje még inkább szemlélteti az ige üzenetét. Ákos „az utolsó hangos dal” előtt egy templomba megy, Isten oltalmába, ahol szembesülhet önmagával, élete fény- és árnyoldalaival, ahol kitárulhat a szíve Isten felé. A klip egy pontján kilép a belül fényárban úszó templomból a sötét éjszakába, hátha jobb a világ, de azonnal vissza is lép, mert minél többet van együtt az Úrral, annál jobban vágyik a vele való örök kapcsolatra.

Az alábbiakban olvasható a dal szövege, ha istentiszteleten megoldható, érdemes akár szemléltetésként lejátszani a dalt, esetleg a videoklipet.

Ákos: Az utolsó hangos dal

Itt mindenki vendég / És a házigazda fizet
Te idd csak a borát / És prédikáld a vizet
De tanuld meg szépen / Hogy gyűlölni tilos
Akkor is, ha van / Aki minden szennyből kimos

Mert / Beleremeg a Föld / Amikor megszólal
Nem fog tetszeni / Az utolsó hangos dal
Beleremeg a Föld / Amikor megszólal
Nem fog tetszeni / Az utolsó hangos dal

Az idő lejár
A világ megáll
Hogy hited mit ér
Arról Bírád ítélt

Ha bűnöktől roskadó / Ágyakba fekszel
Ha gyúlékony tervekkel / Ébredsz fel reggel
Magadtól minden forró / Gondolatot üzz el
És ha jót akarsz magadnak / Hát ne játssz a tűzzel

Mert / Beleremeg a Föld / Amikor megszólal
Nem fog tetszeni / Az utolsó hangos dal
Beleremeg a Föld / Amikor megszólal
Nem fog tetszeni / Az utolsó hangos dal

Ha minden pecsét felszakad
Elsötétül majd a Nap
De lesz, aki semmitől se fél
Lesz, aki örvend, ünnepel
Hogy a Megszabadító így jön el
És a remény újra él

Mert / Beleremeg a Föld / Amikor megszólal
Nem fog tetszeni / Az utolsó hangos dal
Beleremeg a Föld / Amikor megszólal
Nem fog tetszeni / Az utolsó hangos dal

Az idő lejár
A világ megáll
Hogy hited mit ér
Arról Bírád ítélt

Igehirdetési vázlat

Törd át az ég zárt ajtaját... (EÉ 149,1)

Vágyódás van a szívünkben az Istennel való találkozásra, de tudnunk kell, hogy előbb személyes katarzison kell át-
esnünk. Ezután azonban egyre jobban várjuk a színről
színre látást.

Ne rettentéssel..., jöjj irgalommal, életet hozva (EÉ 121,4)

A félelmetes jelek figyelmeztetnek, hogy az Úr érkezése ne
érjen váratlanul. Ne érezzük fenyegetésnek, katasztrófá-
nak, hanem a kegyelem megérkezésének, az örök élet be-
teljesedésének.

Lesz, aki örvend, ünnepel (Ákos)

Én szeretnék így találkozni veled. Ünneplőbe öltözve, felké-
szülve, nyitott szívvel, szerelmesen.

Farkas Sándor

.....

Tallózó

„Néhányan úgy gondolják, hogy arra a nemzedékre hivat-
kozott, amely akkor élt, amikor ezeket a szavakat mondta
(...). Ez nem lehet így, mert Krisztus nem tért vissza. (...) azokra vonatkozik, akik akkor élnek, amikor ezek a jelek
kezdenek megjelenni. (...) Ez lehetséges magyarázat. Más
lehetséges magyarázat (...) a zsidó népre vonatkozik
(...).” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*.
Evangéliumi Kiadó)

„Az idők jeleiből vont következtetések is lehetnek
ugyanilyen magától értetődőek, ha benne előbb Jézus sza-
vához kötjük magunkat. (...) Akit pedig ekként lep meg,
annak törre válik. Az Isten szabadításnak szánta, adta
volna, de a készületlent meg fogja támadni, ellenségként
fog rátörni az a nap.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a
Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„(...) olyan események ezek, amelyekre nem volt, mert
nem is lehet példa (...). De Jézus nem is ennek a világnak
a végére, hanem az Emberfia eljövételére teszi a hang-
súlyt.” (Pröhlle Károly: *Lukács evangéliuma*. Evangélikus
Egyetemes Sajtóosztály)

„Lukács a fejezetek helyszínéül a templomot jelöli meg.
Eddig minden tétel úgy végződött, hogy a templomban
történt valamilyen visszásságot vagy ahhoz hasonlót rögzítet-
t. (...) most a 4. tétel eléggé ehhez illeszkedően egy fo-
nákosság elleni figyelmeztetéssel zárul.” (David Gooding: *Az
evangélium Lukács szerint*. Evangéliumi Kiadó)

„Jézus visszaérkezését nem jelenti be semmiféle csoda.

(...) Ám lesznek jelnek tekinthető események. (...) Nem
előjelek. Kísérő jelenségek. Bölcs teológusok azt mondják,
maga Jézus lesz a jel. Felfénylik az ő jele, az Úr maga. (...) A Lukács-evangélium 21. részének 7-től 24-ig terjedő ver-
sei (...) mind bekövetkeznek már az apostoli nemzedék éle-
tében. (...) a 25-től 29-ig terjedő versekben leírtakat nem
élte át, mert azok Jézus visszatérésének a kísérő jelenségei.
Azokat mi sem éltük át. (...) Ám vannak, amik az egész új-
szövetségi korszakot elkísérik, ez a jelsorozat, ez a világ
végéig követi az emberiséget. (...) Visszajön az Úr, és az Is-
ten színe elé kell állnod, és felelned kell mindenért. Van-e
ennél fontosabb dolog?” (Szalay Szilárd: *Vörösberényi i-
gehirdetések* sorozat *Lukács evangéliumáról*, 1–2., 4., 6.,
8–10. köt. Vörösberényi Református Egyházközség)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

*„nem múlik el ez a nemzedék addig, amíg mindez meg
nem lesz”: ami az egészé, az minden egyes részéé is. S
megfordítva – ezért lehet jelle a részek története: „Nézzétek
meg a fűgefát és a fákat mind...” A részek hullásában ott
van megelőlegezetten az egész lehullása, Jeruzsálem pusztulásában az egek tartóerőinek megrendülése, az egyes élet
estéjében a világ estéje. – K. I.)*

Életünk estéjén nem lesz nagyobb boldogságunk, mint
hogy szerettük Krisztust.

(François Mauriac)

Nem élünk biztosított biológiai, történelmi, szellemi teljes-
ségben, amely megtámadhatatlanul megy a maga útján,
és amely fölött az ártalmatlanságig fölhígítva lebeg Isten
vallásos titokszerűsége – hanem az ítélet lehetőségében
élünk, amint Jeruzsálem is abban volt, és amint a világ is
a maga egészében abban van.

(Romano Guardini)

TÖRTÉNET

„vigyázzatok magatokra...” – és egymásra)

Amerikában történt. Egy vasárnapi iskolai tanító észrevet-
te, hogy egyik tanulója már hosszabb idő óta hiányzik a
templomból.

Meglátogatta a hiányzót otthonában, és ott találta a
kandalló előtt ülve. A meglepett tanuló behívta, és várta a
dorgálást. De az nem jött.

A tűz előtti székre ülve, a tanító csöndesen kivett a tűz-
ből a piszkavassal egy parazsat, és rátette a téglapadlóra.
Csöndben figyelték mindketten az izzó szenet, amint las-
san elhalványult és kialudt.

A fiú ekkor megszólalt:

– Ne mondjon semmit. Ott leszek jövő vasárnap.

VERS

(„*tanácstalanságukban...*” – *mint a gazdátlan kutyák, az apátlan gyerekek*)

Pilinszky János: *Apokrif* (részlet)

Mert elhagyatnak akkor mindenek.
Külön kerül az egeké, s örökre
a világvégi esett földeké,
s megint külön a kutyaólak csöndje.
A levegőben menekvő madárhad.
És látni fogjuk a kelő napot,
mint tébolyult pupilla néma és
mint figyelő vadállat, oly nyugodt. (...)
egy jó tenyérynyi törmelék
akkorra már a teremtmények arca.
és könny helyett az arcokon ráncok,
csorog alá, csorog az üres árok.

ADVENT 3. VASÁRNAPJA

• *Mt 11,2–10*

Exegézis

A megadott ige Máté evangéliumának fontos fordulópontját képezi: Jézus cselekedeteinek híre messze túlhaladta közvetlen környezetét – nem utolsósorban a tizenkettő kiküldetése révén (Mt 10,1kk). Az ige arra az igen fontos kérdésre hivatott választ adni, ami mind a „politikus-hadvezér-főpap-messiást” várók, mind pedig az első századi „János-tanítványok” számára igen komoly probléma volt: *Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk?*, vagyis *Kicsoda Jézus?* Hiszen az a messiáskép, amit János igehirdetésében leír (3,1–12), végső következményében nem felel meg annak, amit Jézusról beszélnek szerte az országban.

Az ige első része (11,4–6) tehát erre ad választ, míg a második részben (11,7–10) az a kérdés áll a középpontban, hogy *kicsoda János?*

Kulcsfontosságú az egész Máté-evangélium számára Jézus mondása: *Boldog, aki nem botránkozik meg énbenem.* A farizeusok első megbotránkozása már megtörtént (9,34), de az igénket követő fejezetekben a Jézust visszatúsítókat táborra egyre növekedik, és végül gyűlölködésük halálos kimenetelű üldözéssé válik.

(A perikópához még 11,11-et is hozzá lehet venni. Tematikailag visszakanyarodik az első részhez. Jézusnak Keresztelő János súlyát kiemeli – ugyanakkor relativizáló – kijelentése az általa bekövetkezett korszakváltás hihetetlen horderejét hangsúlyozza: *...nem támadt nagyobb ...; de aki a legkisebb a mennyek országában, nagyobb nála.*)

2. v.: A *Krisztus cselekedetei* kifejezés arra utal, hogy az ígét hallgató, illetve továbbmondó gyülekezet már előre tudja, mi lesz János kérdése. Az „eljövendő” a messiás titkos megnevezése (Dán 7,13).

Meglepő a kérdés? Tulajdonképpen nem, hiszen a messiás személyében tévedni lehet. Jézus nem is válaszol egyértelműen: „Igen, én vagyok az!” Minket, mai hallgatókat (és igehirdetőket) is bosszant az, hogy Jézus nem bizonyítja be egyértelműen istenfiúságát.

3. v.: Akkor is, ha a kutatók között vitatott, valóban megtörtént esetet közöl-e Máté, Jézus válaszána eredetiségéhez nem fér kétség.

5. v.: A válasz azt részletezi, amit a tanúként hívott János-tanítványok „láttak és hallottak”. Két ézsaiási igehely csendül meg a mondatban (35. fejezet: „Isten eljövetele” és 61,1: „jó hír a szegények számára”).

Jézus válaszában nem üzen Jánosnak semmit, amit ő még nem tud – vagyis pontosan azt, ami a börtönben tetlenkedésre ítélt Keresztelőt végtelenül nyugtalanítja. Ugyanakkor a küldöttekkel azt üzeni Jézus, amit azok – saját szemükkel – láttak és – saját fülükkel – hallottak. A Messiás cselekedetei csak azok számára láthatók és hallhatók, akik a felszín mögé látnak, vagyis a gyógyulások és a nyomorultakon való segítség mögött Istent magát fedezik fel. Ugyanis Isten maga a cselekvő az Emberfia által – ezt hivatott igazolni János „előfutársága” (vö. 11,10 és 2Móz 23,20; illetve Mal 3,1). Nem több ő ennél – életével, igehirdetéseivel arra kell mutatnia, aki útána jön (3,11k). (Érdemes meditatni M. Grünwald isenheimi oltárképének középső részén. A kép középpontjában a keresztre feszített Krisztus kínzásoktól és a kegyetlen halál görcsétől megmerevedett teste látható; tőle balra Mária, Mária Magdolna és a tanítvány János gyászolja Jézust – míg a jobb oldalon Keresztelő János alakja áll. A remeteruhában, szétvetett lábbal álló próféta jobb keze mutatójával a megfeszítettre mutat, bal kezében Biblia, amelyet egyben idéz is: „Illum oportet crescere, me autem diminui” (Jn 3,30). A Keresztelő lábánál áldozati bárány, amely keresztet tart – győzelmi jelként – a jobb lábával, míg a melléből vére csordul ki a földön álló úrvacsorai kehelybe.)

6. v.: „Krisztus cselekedetei” nem egyértelműek – a σκανδαλίζειν lehetősége bennfoglaltatik.

Kicsoda ez a Jézus? Ő az, akivel egy új aión, új korszak kezdődik, aki az „egészen más”. János még az Ószövetség üzenetéből meríti, az Ószövetség messiási elvárásainak a hírnöke. Jézus más, ő a mennyei birodalom megtestesítője. Ő nem küldött, hanem benne Isten maga van és hat azokra, akikkel együtt van. Aki Jézusban skandalumot lát, az magában Istenben botránkozik meg. Az ő személye senkit nem hagy közömbösen: a hívők és az elutasítók serege minden fellépésével csak növekedik. Jézus tetteivel Isten közelségét hozza az emberekhez – szeretettel és gyógyító odafordulással hívogat (nem kényszerít) a hitre. Boldog, aki ezen nem „akad ki”, hanem a meggyógyítottakhoz hasonlóan Istent dicséri.

7–8. v.: János jellemzése nemleges oldalról.

9. v.: A Keresztelő pozitív leírása: a nép prófétát keres – az utolsó idők jele –, de Jézus nem engedi meg a kategorizálást, János túlmutat azon!

10. v.: 2Móz 23,20 és Mal 3,1 összefüggésében János Jézus (Isten) előfutára.

A leírás János hajthatatlanságáról, konok küldetéstudatáról és mindenre felkészültségéről tanúskodik. Ennek a karakán, egyenes embernek a legfontosabb funkciója nem a keresztesítés, nem az igehirdetés, hanem az útkészítés munkája. Ő „csak” mutat arra, aki utána jön, és akinek küldetése az övénél összehasonlíthatatlanul fontosabb. Ez az ember, akit Isten ilyen nagy hittel és szenvedőképességgel áldott meg, meginog hitében és megkérdőjelezi Jézus Istenfiúságát, s ezzel a mindenkori embert, a megtért, de még nem üdvözült keresztényt mintázza, aki maga is küzd a kételkedéssel, a hitével. Senki se érezze magát kicsinek, kishitűnek, reménytelennek – hiszen még ez a robusztus hitű is meginog. Jézus a *lelki szegényekhez* (Mt 5,3) jött, a hinni nem tudókhöz és a bűnösökhöz (Mt 9,13). Ők Isten célcsoportja, nem a magukat soha meg nem kérdőjelezők és önteltek (vö. például Mt 7,1kk). Keresztelő János, a Messiás útkészítője kételkedésével, elbizonytalanodásával testvérünké válik. A feléje forduló Krisztus őt is átöleli, megtisztítja bűnétől és megváltja.

Prédikációvázlat

Egyházi hagyomány szerint advent 3. vasárnapján Keresztelő Jánosra emlékezünk. Hogyan kerül ez a zord, Isten végítéletét hirdető próféta a karácsonyra készülődő igék sorába?

Az evangéliumok üzenetében fontos szerepet játszik János mint az eljövendő Messiás előfutára, útkészítője. Így beszél János magáról, így értelmezi őt Jézus maga is. Ugyanakkor külső megjelenésben, de főként az elhangzó üzenet tartalmában óriási ellentét feszül János és Jézus között.

Mi újat tudunk meg Jánosról, és mit Jézusról?

1. Arra a kérdésre, hogy kicsoda János, Jézus három választ ad.

Nem szél ingatta nádszál; inkább „eltörik” (életével fizet) azért az igazságért, azért az üzenetért, amellyel Isten őt megbízta.

Nem puha ruhába öltözött hatalmasság, aki előtt remegnie kell az alattvalónak – a pusztai remete egyetlen „hatalma” az Isten ígéje.

János Isten prófétája, hírnöke. Feladatát teljes odaadással végzi – egészen erőszakos haláláig. Igaz, a mi igéinkben arról szerzünk tudomást, hogy hite erősen megingott abban, akit ő az Isten felkentjének hitt: *Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk?*

Ez a kérdés nemcsak Jánosé és a korabeli zsidóságé, hanem bizony a mi kérdésünk is. Milyen messiást várunk mi (ha várunk egyáltalán)? Megfelel nekünk Jézus, meggyőző élete-halála, vagy pedig Jánossal együtt mi is elbizonytalanodva kérdezzük: „...vagy mást várjunk?”

2. Ki ez a Jézus? Valóban a várva várt Messiás? Jézus erre a kérdésre kitérő választ ad. A Szentírást idézi, arra a

tekintélyre utal, aki mögötte áll – és egyben a válasz megadását ráhagyja az őt hallgatóra, az olvasóra.

Menjetek és mondjátok el Jánosnak, amiket hallotok és láttok. A hit nem alapigazságokból, hanem személyes tapasztalatból nő ki. Jézus minket is felszólít, hogy nyitott szemmel és füllel tanuljuk a hitet. Hiszen a hitet, az Istenben való személyes bizalmat senki nem vállalhatja helyettem – mint ahogyan Isten sem erőszakolja rám. Szabadságot ad, hogy saját magam győződhessem meg róla – és vállalja azt a kockázatot, hogy visszautasítom őt.

Vakok látnak és bénák járnak, leprások tisztulnak meg, és süketek hallanak, halottak támadnak fel... Ahol Jézusban Isten közelsége megérinti az embert, ott gyógyulás, megtisztulás, remény keletkezik, jóra fordul minden. Jézus csodákat tesz, de nem a hatás kedvéért, hanem jelzéseként: Isten javunkat, üdvünket akarja.

...és szegényeknek hirdettetik az evangélium. Isten gyógyító és megbocsátó szeretete Jézus tetteiben és szavaiban elsősorban azoknak szól, akik ezt a leginkább szomjúhozzák: a szegények, a bűnösök és a betegek. Azok, akik a világ számkivetettjei, akiknek – saját érzésük és a klérus viselkedése szerint – semmi keresnivalójuk Istennél; akik nehéz sorsukat „Isten büntetéseként” viselik – hiszen a társadalom reakciójából ez olvasható ki. Az örömhír nekik szól elsősorban. Szabadító, reménykeltő, gyógyító hatását ők intenzívebben érzik, mint azok, akik úgy vélik, Istennel rendben van a szénájuk.

...és boldog, aki nem botránkozik meg énbenem! Jézus Jánosnak adott válasza nem tartalmaz semmit, amit ő már ne tudna. Ugyanakkor az ószövetségi próféciákra utaló válasza arra próbálja rávezetni Jánost, hogy „lásson a dolgok mögé”, ne a saját igazát hajtogassa, hanem engedjen teret Isten számára. Ő másként jön, mint ahogyan azt mi elképzeljük (és néha kívánjuk is)!

3. Krisztusban Isten új teremtménye jelenik meg a földön, az emberi élet korlátai között. Pedig a külsőségek nem ezt mutatják: sem a betlehemi gyermek az ágrólszakaadt istállóban, sem a poros galileai utakat járó vándorprédikátor, sem pedig a nagy magányban kereszten agonizáló, nyilvánvalóan kudarcot vallott világmegváltó nem nyújt olyan képet, ami eléggé meggyőző lenne. De a hívás nekünk is szól: *Menjetek és mondjátok el, amiket hallotok és láttok.* János személye felhívja figyelmünket arra, hogy a dolgok mögé kell látnunk, hogy Jézus alakja, tettei és beszéde mögött megtaláljuk azt az Istent, aki *úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.* (Jn 3,16)

Gémes Pál

.....

Tallózó

„(...) hogy a fogságban sem kétkedett, eléggé bizonyítja Jézus mondása (7. v.), (...) tanítványai közül többen kétségben voltak Jézus iránt (...) (Máté 9,14). (...) János te-

hát ezen kérdéseket csak az ő kételkedő tanítványai miatt tehette, hogy Jézus maga nyilatkozzék előttük, és hitőket megerősítse (...)” (*Kálldi Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Jézus válasza burkolt, és arra akarja ránevelni János tanítványait, hogy az embernek magának kell döntenie az ilyen kérdésekben mindazok helyes értékelése alapján, amiket maga tapasztalt.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Minden kételkedésnek az az alapja: Isten és Jézus nagyobb, mint amilyenek mi látjuk és várjuk. Neki előírjuk, s azért nem ismerjük egész dicsőségét. Isten nem teljesíti kéréseinket, de csak azért, mert nagyobb ad, mint amit mi kértünk.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata. Kálvin Kiadó*)

„Lehet, hogy egyesek megkérdőjelezték János Messiás melletti elkötelezettségét, hallva kérdéseit. Ezért Jézus megmagyarázta, hogy János nem gyenge, se nem ingadozó.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„(...) a *halottak föltámadnak* (ezt nem jövendölték a Messiásról; ez nagyobb volt, mint az előre jelzett csodák). (...) A 6. verset nem szabad úgy értelmezni, mint a Keresztelő Jánosnak tett szemrehányást. Időnként mindenkinek szüksége van hitének bátorítására és erősítésére.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Semmi mentséget nem keresve a heródesi önkényre, mégis Jánosra szabott próféta sorsszerűség van abban, hogy már nem lehetett szemtanúja Jézus cselekedeteinek.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„Jézus felelete éppen olyan titokzatos, mint amilyen titokzatos a kérdés.” (Karner Károly: *Máté evangéliuma. Keresztyén Igazság*)

„Még az előfutár és tanítványai sem képesek meglátni a galileai rabbiban a Krisztust. (...) A hegyi beszéd szellemében a »boldogságnak« itt sem az emberi vágyak kielégítéséből, hanem a törekvésekről való lemondásból kell fakadnia, vagyis nem az emberi logika világosságából, nyilvánvalóságából és számító erejéből kell megszületnie, hanem alázatból, Istenre hagyatkozásból és hitből.” (Ortensio da Spinetoli: *Máté – az egyház evangéliuma. Agapé*)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(A legtöbb megbotrányozás forrása a kizárólagosan és előírászerűen grandiózus Istenhez kötődő örök emberi képzet. – K. I.)

„...gazdag létére szegénnyé lett értetek, hogy ti az ő szegénysége által meggazdagodjatok.”

(Pál apostol)

A világ tele van botrányozó keresztényekkel. Miként az ószövetségi várakozásban Isten hatalmával jelent meg, és

csodák kísérték útjait, így a ma kereszténye sem lépett tovább ennél. Csodatevő Istenben hisz... (Jézus) az Istentől való elhagyatás jeltelenségében hal meg...

(Belon Gellért)

TÖRTÉNET

(hit által a vak látóvá, megbotrányozás által a látó vakká válik)

Az eldobott bot

A jerikói vak meggyógyításáról szóló festményt vizsgálta egy festőművész és egy költő. A festőművész ezt kérdezte:

– Mit látsz legkiemelkedőbbnek ezen a képen? – A költő így válaszolt:

– Minden tökéletes, Krisztus alakja, az emberek csoportjai, az emberek arckifejezései, és így tovább.

A festő azonban máshol találta a kép legkifejezőbb pontját:

– Látod ott a háttérben azt az eldobott botot?

– Igen, de az mit jelent?

– Nos, azokon a lépcsőkön ült a vak ember, bottal a kezében. Amikor azonban meghallotta, hogy Krisztus megy arrafelé, bizonyos volt benne, hogy meggyógyítja őt, ezért otthagyni a botját, mert úgysem lesz rá tovább szükség. Odasietett az Úrhoz, mintha már látott volna. Ez a háttérben fekvő, alig észrevehető eldobott bot a hit általi bizalom csodálatosan szép kifejezése.

VERS

(„boldog, aki nem botrányozik meg énbennem..”)

Szép Ernő: *Jézus Krisztus* (részlet)

Emberek istene,
Istennek embere,
Te lehajlott fejű,
Mogszegezett kezű,
Leszegezett lábú,
Lecsukódott szemű,
Te megfagyott ajkú,
Te kihasadt szívű,
Te örökre vérző,
Útszél elhagyottja,
Mezítelen testű,
Hófehér szemérmes.
Tavasszal lombtalan,
Nyáron napon égő,
Te ősszel megázó,
Te télen megfázó,
Szélben takaratlan,
Viharban búvatlan
...

ADVENT 4. VASÁRNAPJA

• Jn 1,19–28

Gondolatok a textusról

Advent 4. vasárnapjának üzenete agendánk szerint: „Menjetelek elé örvendezéssel!” Első olvasatra az igéből az örvendezés kevésbé cseng ki. Mindaddig, amíg át nem érezzük, hogy Keresztelő János bizonyágtételéből az a Jézusba vetett szilárd hit, az a prófétai hang szól hozzánk, amely azt az örömmüzenetet hordozza magában, hogy az Úr közel és az ő érkezése küszöbön áll.

Kettős jelenetet láthatunk magunk előtt: a papok és a léviták csoportját Jeruzsálemből, akik a zsidó hatalom képviselői, és a farizeusokat, akik „megbízóiknak” akartak választ adni.

A szakasznak bírői hangneme van. Mintha kihallgatáson lennénk. A kor felfokozott messiásvárása közepette Keresztelő János fellépése azzal, hogy vízzel keresztelte az embereket és bűnbánatra, megtisztulásra, megtérésre hívta a népet, egyes zsidó vezetőkben kérdéseket és félelmet keltett. Felmerült a kérdés: vajon kivel van dolguk, kivel állnak szemben?

Az igeszakasz érdekessége a jánosi beszédmód, a kérdések ismétlése (*Ki vagy te?*), az antitézis kialakítása és leszögezése (*Nem én vagyok a Krisztus!*). Keresztelő János mint tanúságtevő áll előttünk. Tagad minden rá vonatkozó messiási kijelentést. A zsidó népi várakozás szerint a messiási birodalom megvalósulása előtt *Illésnek* kell eljőnnie. Ez a reménység és bizodalom Mal 3,1–3 versein alapul, amely arról a hírnökről szól, akit azért küld majd Isten, hogy előkészítse az Úr napját, és akit Mal 3,23 Illés-sel azonosít.

A *próféta* cím pedig abból a messiási várakozásból fakad, amely 5Móz 18,18-on alapul, és amely szerint Isten „prófétát támaszt nekik atyjuk fiai közül”, aki majd Izráel szabadítója lesz.

Én kiáltó hang vagyok a pusztában – mondja magáról Keresztelő János. És 40,3 próféciját veszi magára. János csupán hang, amely kiált. Ő az, aki megismerteti, felfedi előttünk is az igét. János egyengeti, egyenessé teszi az Úr ösvényét, és ezzel utat mutat. Az ő alakja, prédikálása, keresztelése Krisztus által nyeri el értelmét. Tőle függ és rajta keresztül fejezi ki önmagát akkor is, amikor arról beszél: *aki utánam jön, és akinek a saruja sziját megoldani sem vagyok méltó*. Rávilágít az ő kicsiségére, alkalmatlanságára, és felmutat Jézusra mint a farizeusok által ismeretlen személyre, aki sokkal nagyobb nála.

Az igeszakasz csúcspontját és a helyzet drámaiságát Keresztelő Jánosnak ez a mondatrésze tükrözi: *De közöttetek áll az, akit ti nem ismertek, aki utánam jön...* Megfogalmazódik benne az, hogy bár ott áll közöttük Jézus, a Messiás, ők mégsem ismerik fel. Kifejeződik benne: nem az a fontos, hogy Keresztelő János kicsoda, hanem hogy

kicsoda az, aki utána jön, akinek az érkezéséről szól. János keresztelése csupán jel. Ő csak vízzel keresztel, mégis ebben a jelben a zsidóság a messiási üdvökr beköszöntét láthatta, és úgy érezte, közeledik eljövetele (Ez 36,25). Ez a keresztelés csupán halvány előképe Jézus keresztelésének, aki Szentlélekkel keresztel (Jn 1,33), és ő hozza el a Lélek általi megtisztulást.

Az igehirdetés felé

Keresztelő János tanúságtétele – a mi tanúságtételünk

Ki vagy te, és mit mondasz magadról? Ez a kérdés szólt Jánoshoz. Ez a kérdés kerül önmagunk elé is advent 4. vasárnapján. János önmagáról mint *kiáltó hangról* tesz bizonyosságot. Egyfajta hitvallás ez. Vajon kifejezi-e mindazt, amire küldetése szólt, vajon sok ez vagy kevés?

Mit jelent kiáltó hangnak lenni az akkori felfokozott messiási várakozás közepette, és mit jelent ma?

János azért született, az volt a küldetése, hogy kiáltó hang legyen. S ha mérlegre állítjuk tanúságtételét, azt mondhatjuk: ez a legtöbb, ami csak létezik. Kiáll ellenfeleivel szemben, bátran hirdetve a messiás közeli érkezését. Felvállalja küldetését, Jézus útjának egyengetését, hogy előkészítse eljövetelét, vállalva ezzel sok szenvedést és a halált is.

A karácsonyt váró gyülekezet számára is fontos lehet az önmeghatározás. Kik vagyunk, és mit tudunk mondani önmagunkról? Az Isten mai „útegyengető”, „kiáltó hangjai”, szolgálai vagy Jézus útja elől menekülő emberek? Talán sokszor önkéntelenül is belesodródunk olyan helyzetekbe, amikor úgy érezzük: mindkettő igaz.

Templomba járó hívő emberként úgy gondolhatjuk, tesszünk valamit gyülekezetünkért, egyházunkért, valamilyen formában egyengetjük az Úr ösvényét. Tisztséget vállalunk, presbiterként, gondnokként, kántorként vagy bármi más feladattal megbízva segítjük, *egyengetjük* az Úr útját. Mégis olykor előfordulhat, hogy menekülünk tőle. A mai ember ugyanis nem szereti felvállalni a nehézségeket. Gyakran a könnyebb megoldást választja. A terhekkel teli életet, a keresztthordozást Isten csapásaként éli meg. Nem vagy nehezen érti meg azt az igét, amelyet a Zsidókhoz írt levélben olvashatunk: *Mert akit szeret az Úr, azt megfenyíti, és megostoroz mindenkit, akit fiává fogad.* (Zsid 12,6)

Kiáltó hangoknak kell lennünk

Zajos világunkban, ahol annyi lárma, ricsaj, sokszor felesleges információ áraszt el bennünket, ahol úgy tűnik, szinte minden előbbre való és fontosabb az Isten ügyénél, annál a kérdésnél, hogy vajon üdvösségre lehetünk-e majd Istennél, szólnunk kell, tanúskodnunk kell Jézusról.

Talán némán kell kiáltanunk, jelenlétünkkel érzékeltetnünk, hogy ott vagyunk egy-egy gyülekezet aktív közösségében, vagy hangos szóval is megvallani, elmondani másoknak azt az örömmüzenetet, amely karácsonykor az an-

gyalok ajkán csendült fel. Szólnunk kell, és nem szabad elhallgatnunk ennek a megfáradt és sok nyomorúsággal terhelt világnak, köztük szűkebb pátriánknak szóló hírt: jön, érkezik az egyengetett úton a Messiás. Sőt mi, mai keresztények azt is tudhatjuk, közöttünk van: ezáltal lehetőségünk van megismerni, felismerni őt.

Közöttünk van, akinek érkezése küszöbön áll

Vajon felismerjük őt? Vagy olyanok vagyunk, mint a farizeusok, akik bíraskodnak és bizonyítékokat várnak, akik számára minden jel, minden próféta üzenet hiábavaló?

Vegyük észre egymásban Krisztust! Lássuk meg embertársunk arcán Jézus mosolyát. Szelíd hangját halljuk ki egy-egy baráti beszélgetésből. Segítő és gyógyító kezét érezzük meg betegségekkel küszködve. Lássuk meg, hogy ő az, aki az idő előrehaladtával életünk során egyre közelebb és közelebb kerül hozzánk.

A Messiás érkezését várva ezért lehet ezen a vasárnapon örvendezni, ezért lehet elé sietni hálaadással és boldog reménységgel, mert benne és általa életünk Megváltója közeledik és jön hozzánk.

Szarka Éva

.....

Tallózó

„(...) keresztelési gyakorlatával keltette fel a Nagytanács figyelmét, amelyre nézve nem volt semmiféle útmutatás a mózesi törvényben. János olyasmit követelt a hithű izráelitától, ami meghaladta a törvény előírásait, és a messiási üdvkor elközelítését hirdette.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Valaki megkopasztotta a fülemilét, (...) kevés húst talált rajta. Erre mérgében így szólt: „Phona ty tis essi kai ouden allo!” A görög és éhes ember ezzel fejezte ki az abszolút értéktelenséget. S most Keresztelő János azzal a legnagyobb a próféták között, mert csak „hang” és semmi más. (...) Bethániát (...) azért helyettesítette a hagyomány Béthabarával, mert a Jordánon túli Bethánia ismeretlen volt. Ma már az archeológia kiderítette, hogy a Jordánon túl is volt egy rég elpusztult Bethánia.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata. Kálvin Kiadó*)

„János válasza a kérdésekre egyre rövidebb lett (...). Nem akart magáról beszélni, mert az volt a dolga, hogy rámutasson Valaki másra.” (*A Biblia ismerete kommentár-sorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„(...) sokan dolgoztak egy-egy útszakasz megjavításán, ha azon egy hatalmas király hintója volt menendő. A Negyedik evangéliumban ez az észaiási idézet utal egyedül Keresztelő János útkészítő szerepére, különben csak mint Jézus tanúságtevője szerepel.” (Bolyki János: *Igaz tanúvallomás. Osiris*)

„(...) van Messiás, itt van, megérkezett, de nem én vagyok. (...) A zsidók olyan mélyen hitték, hogy újra visszajön

Illés (...) ha két zsidó valami anyagi felett vitázott és nem tudott megegyezni, elnapolták a megoldást Illés visszajöveteléig, aki majd eldönti a vitát. (...) Keresztelő (...) szolgálata még elgondolkodtatóbb, ha tudjuk, hogy (...) olyanokat (...) merített be, akik valamiféle pogány hitből tértek meg a zsidó hitre (...). nem kisebb dolgot fejezett ki (...), mint hogy *a kiválasztott népnek is meg kell térnie.*” (Gyökössy Endre: *János evangéliuma. Örökségünk Kiadó*)

„Betánia azt jelenti: átmenet háza. A Jordánon lehetett egy gázló, innen kapta a nevet. (...) Keresztelő János is átmenet az Ótestamentumból az Újtestamentumba.” (Keken András: *Segítség. Keken Andrásné*)

.....

Illusztráció

TÖRTÉNET

(„saruja szíját sem...” – két történet az alázatról. Az Istennel és az emberrel szembeni alázat lényegében egy tőről fakad. Aki csak Isten előtt akar fejet hajtani, de ember előtt soha, az előbb-utóbb az elsőt sem tudja igazán megtenni. A nálunk jobbak, a szentek tárgyilagos és felszabadult tisztelete egyben az Isten előtti alázat iskolája is. – K. I.)

Neki növekednie kell...

Gounod, a nagy zeneszerző mondta:

18 éves koromban azt mondtam: én.

25 éves koromban azt mondtam: én és Mozart.

40 éves koromban azt mondtam: Mozart és én.

Most pedig azt mondom: Mozart.

Turner, a legnagyobb angol festők egyike, egy nagy londoni képkiallítás rendező bizottságának az elnöke volt.

Már minden terem tele volt képpel, amikor az utolsó pilanatban egy ismeretlen festő képét hozták.

– A kép jó – mondta Turner –, el kell helyezni.

A bizottság tagjai valamennyien tiltakoztak.

– Lehetetlen, nincs egy parányi hely sem a számára.

– Nos, majd én elhelyezem –, felelte Turner nyugodtan, leakasztott egyet a saját képei közül, és helyére tette az ismeretlen festő képét.

VERS

(„De közöttetek áll az, akit ti nem ismertek...”)

Gyurkovics Tibor: *Próba* (részlet)

Jézus próbakő.

Jézusra mindenkinek választ kell adnia.

Az üveges váróteremben állva

erre felel az utazó, a pap, a bandita.

Jézus próbakő.

Nagy, csillogó teher.

Amit elvisz az ember,

vagy nem visz el.